

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Romana Příbylová, DiS.

Sociální práce s dětmi a mládeží páchajícími trestnou činností

Olomouc 2012

vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. K práci jsem použila literatury a pramenů uvedených v seznamu literatury.

V Olomouci dne 12.6.2012

.....
Romana Příbylová

Děkuji Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, za poskytování připomínek a cenných rad při jejím vypracování.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Romana Příbylová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Sociální práce s dětmi a mládeží páchajícími trestnou činností
Název v angličtině:	Social Work with Children and Youth Committing Criminal Activities
Anotace práce:	<p>Diplomová práce je zaměřena na problematiku dětí a mládeže vykazující nežádoucí jednání. Zejména se dotýká dětí a mladistvých, kteří se dopouštějí trestné činnosti. Teoretická část se věnuje sociální práci kurátora pro děti a mládež a cílové skupině dětí a mládeže. Charakterizuje jednotlivá vývojová období, zaměřuje se na faktory, které ovlivňují nežádoucí jednání a popisuje nejčastější poruchy chování. Empirická část zkoumá uplatňování mechanismů sociální práce. Pro vlastní výzkum byly použity metody případové kazuistiky, rozhovoru a statistické analýzy. Empirická část je zaměřena na kriminalitu dětí mladších 15 let a mladistvých v okrese Jindřichův Hradec. Z provedeného výzkumu vyplývá, že v letech 2009-2011 došlo v již zmiňovaném okrese k nárůstu kriminality dětí a mladistvých. Kurátoři při práci s touto cílovou skupinou využívají nejčastěji metodu rozhovoru s dítětem a jeho rodinou. Velice podstatná je pro ně spolupráce se školami, orgány činnými v trestním řízení a se subjekty, jejichž činnost je zaměřena na prevenci a preventivní opatření. Pro snížení kriminality dětí a mládeže je důležité pracovat efektivně s rodinou, neboť právě rodina je tím hlavním a stěžejním faktorem, který nejvíce ovlivňuje dítě a jeho vývoj.</p>
Klíčová slova:	Dítě, mládež, kurátor pro děti a mládež, trestná činnost, opatření, poruchy chování, středisko výchovné péče
Anotace v angličtině:	The diploma thesis aims at problems of children and young people committing undesirable activities. It concerns mainly the children and young people committing criminal activities. The theoretical part aims at social work of a keeper for

	<p>children and young people and the target group of children and young people. It characterises the individual development periods, it aims t factors affecting undesirable behaviour and it describes the most frequent behaviour disorders. The empiric part investigates application of social work mechanisms. For the proper research there were used the methods of case reports, interviews and statistic analysis. The empiric part aims at criminality of children under 15 years of age and young people in the district of Jindřichův Hradec. The research performed indicates that the criminality of children and young people increased in the above mentioned district in 2009 – 2011. When working with this target group, the keepers most frequently use the method of an interview with the child and his family. A very significant feature for them is the co-operation with schools, authorities of criminal proceedings and subjects with their activities aimed at prevention and preventive measures. So as to decrease criminality of children and young people, it is necessary to efficiently work with the family, as exactly the family is the main and crucial factor, maximally influencing the child and his development.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Child, young people, keeper for children and young people, criminal activities, measures, behaviour disorders, education care centre
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1 Struktura otázek určených pro rozhovor s kurátorkami pro děti a mládež a vedoucím oddělení sociálně-právní ochrany dětí Příloha č. 2 Přepis jednotlivých rozhovorů Příloha č. 3 Jednotlivé kazuistiky Příloha č. 4 Novinový článek - Jeden z posledních dětských táborů pořádalo město Příloha č. 5 Správní obvody jednotlivých obcí obecních úřadů s rozšířenou působností v okrese Jindřichův Hradec</p>
Rozsah práce:	132
Jazyk práce:	Český jazyk

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	10
2 SOCIÁLNÍ PRÁCE KURÁTORA PRO DĚTI A MLÁDEŽ	14
2.1 Základní činnosti kurátora pro děti a mládež	15
2.2 Využívané postupy v sociální práci s dětmi a mládeží	22
2.3 Spolupráce s dalšími subjekty	26
3 DĚTI A MLÁDEŽ JAKO CÍLOVÉ SKUPINY	34
3.1 Biopsychosociální vývoj jedince	34
3.2 Osobnost dětského pachatele	37
3.3 Faktory ovlivňující problémové chování jedince	38
3.4 Vybrané poruchy chování předcházející trestné činnosti	44
EMPIRICKÁ ČÁST	48
4 VÝZKUM	49
4.1 Stanovení výzkumných cílů	50
4.2 Metody, organizace výzkumu a cílové skupiny	50
4.3 Vlastní výzkum	52
4.4 Výzkumné závěry	67
ZÁVĚR	70
SEZNAM LITERATURY A ODBORNÝCH ZDROJŮ	
SEZNAM PŘÍLOH	

ÚVOD

Kriminalita dětí a mládeže je ve společnosti stále více vnímána jako jedno z nejzávažnějších témat současnosti. Pro svou diplomovou práci jsem si ho vybrala, neboť mě problematika dětí a mládeže spojená s pácháním trestné činnosti velice zajímá. K rozhodnutí přispěla i ta skutečnost, že jsem několik let pracovala jako pracovnice sociálně právní ochrany dětí, resp. kurátorka pro děti a mládež.

Vzhledem k tomu, že není možné uplatňovat stejné právní normy a pohlížet na děti jako na dospělé, vznikl v roce 2003 zcela nový zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Tento právní předpis přesně vymezuje řízení ve věcech mládeže a dětí mladších 15 let a zdůrazňuje, která opatření lze těmto cílovým skupinám uložit.

Děti a mládež, u kterých se objevily výchovné problémy spojené například se záškoláctvím, útekem z domova, nerespektováním rodičů, pedagogů, kriminalitou, se dostávají do péče kurátora pro děti a mládež, jehož činnost je zaměřena zejména na působení a ovlivňování dítěte po stránce sociální a výchovné a snaha o změnu jeho dosavadních postojů.

Hlavním cílem diplomové práce je seznámit se s mechanismy sociální práce s dětmi a mládeží dopouštějící se trestné činnosti a v rámci výzkumu zjistit, jaká je současná situace v oblasti kriminality dětí mladších 15 let a mladistvých v okrese Jindřichův Hradec.

Z hlavního cíle následně vycházejí cíle dílčí:

- charakterizovat faktory, které nejvíce ovlivňují biopsychosociální vývoj jedince;
- identifikovat, jaké metody využívají kurátoři pro děti a mládež vedoucí ke změně dosavadních postojů dítěte;
- charakterizovat spolupracující subjekty, instituce a organizace;
- zkoumat dostupnost sociálních služeb zaměřených na prevenci.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části - teoretickou a empirickou. V teoretické části jsou nejdříve charakterizovány základní pojmy, se kterými pracuji v celé diplomové práci. Druhá kapitola je věnována sociální práci kurátora pro děti a mládež, spolupráci s dalšími subjekty a institucemi. Následuje charakteristika osobnosti dítěte a mladistvého, faktory ovlivňující problémové chování jedince a vybrané poruchy chování, které předcházejí trestné činnosti dětí a mladistvých. Empirická část je zaměřena na kriminalitu dětí a mládeže v okrese Jindřichův Hradec. V rámci výzkumu byly použity metody rozhovoru s kurátory pro děti

a mládež, studia spisové dokumentace a statistické analýzy. Cílovou skupinu tvoří děti a mládež v okrese Jindřichův Hradec dopouštějící se trestné činnosti.

Problematice kriminality dětí mladších 15 let a mladistvých se zabývá ČÍRTKOVÁ, která se v publikaci Forenzní psychologie zaměřuje zejména na osobnost pachatele a jeho jednání z psychologického hlediska. ZOUBKOVÁ¹ se věnuje preventivní činnosti v rámci kriminality mládeže. O výchovných problémech dětí, mezi které se řadí záškoláctví, šikana, agrese, experimentování s návykovými látkami hovoří KOLÁŘ², BIELIKOVÁ³, TRAIN⁴, MARTÍNEK⁵ a KYRIACOU⁶. Sociální práci z pohledu kurátora pro děti a mládež se věnují podrobně MATOUŠEK a KROFTOVÁ⁷.

¹ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002

² KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011

³ BIELIKOVÁ, Marcela et al. *Záškoláctvo a jeho příčiny vo vybraných okresoch SR*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2002

⁴ TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování*. Praha:Portál, 2001

⁵ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009

⁶ KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005

⁷ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003

TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

Diplomová práce je zaměřena na kriminalitu dětí a mládeže. Do úvodní kapitoly jsem zařadila výklad základních pojmů, se kterými budu v následujících kapitolách pracovat a používat je.

Kriminalita

ZOUBKOVÁ uvádí, že **kriminalita** neboli zločinnost je úhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou stanoveny v trestních kodexech. Jde o multidisciplinární problematiku, jíž se zabývají vědy normativní, ale také společenské (především empirické).⁸ ONDREJKOVIČ kriminalitu popisuje jako druh odlišného chování, které je nepřipustné a sankcionované trestním právem. Díky ní se mění také sociální profil pachatele od společenského outsidera k expertovi s vysokým společenským statutem, vzděláním a prestiží.⁹

Delikvence

Širším a zároveň mladším pojmem se vyznačuje **delikvence**. Považují se za ní všechny typy jednání, které porušují společenské normy chráněné zákony. Jedná se o všechny trestné činy a přestupky včetně protisociálních činů spáchaných nezletilými, kteří ještě nejsou trestně odpovědní.¹⁰

Dítě

Dle Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí **dítě** nezletilé, přesněji „*každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*“¹¹ (uzavřením manželství). S termínem **nezletilé dítě** se můžeme setkat také v § 31 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, kde je stanovena rodičovská zodpovědnost jako souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě zahrnující zejména péči o jeho zdraví, tělesný, citový a mravní vývoj, a souhrn práv a povinností při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho jmění.

⁸ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. s. 11

⁹ ONDREJKOVIČ, Peter. *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda, 2001. s. 112

¹⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008. s. 40

¹¹ ČESKO. Zákon č. 104/1991 Sb., *Úmluva o právech dítěte*

Mládež

Jak vysvětluje ZOUBKOVÁ, **mládež** je ve společenských vědách spojována s různými věkovými kategoriemi. V trestním právu se pod tento termín zahrnují děti mladší patnácti let a mladiství.¹² SUCHÝ a ŠVANCAR označují za mládež věkovou skupinu, která ve společnosti zaujímá specifické postavení. Probíhá u ní fyzické a psychické dozrávání, v němž se odehrávají kvalitativní přeměny organismu v duševním životě i v sociálním postavení jedinců a vrcholí dosažením stavu dospělosti.¹³

Dítě mladší 15 let

Dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, se za **dítě mladší patnácti let** považuje ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku.

Mladistvý

Pojem **mladistvý** je rovněž pojem trestněprávní, kterým se však rozumí osoba, jež v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok věku a nepřekročila osmnáctý rok svého věku.¹⁴

Čin jinak trestný a provinění

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, objasňuje termín **čin jinak trestný** jako čin, jehož se dopouští dítě mladší než patnáct let, zatímco trestný čin spáchaný mladistvým je nahrazen pojmem **provinění**.¹⁵

ZOUBKOVÁ to odůvodňuje tím, že zákon odmítá u mladistvých využití pojmu trestný čin, neboť společnost je za jednání mladistvého spoluodpovědná, protože se jí nepodařilo vytvořit vhodné podmínky a včas nezasáhla do narušeného rodinného prostředí mladistvého.¹⁶

¹² ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. s. 12

¹³ SUCHÝ, Oldřich a Zdeněk ŠVANCAR. *Mládež a kriminalita*. Praha: Melantrich, 1972. s. 42

¹⁴ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 2

¹⁵ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 6 odst. 1

¹⁶ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. s. 112

Opatření

Pojem trest byl u mladistvých nahrazen termínem **opatření**, jehož účelem je vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého s přihlédnutím k dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, k výchově a rodinnému prostředí, z něhož mladistvý pochází. Zároveň slouží jako ochrana před škodlivými vlivy a jako prevence před páčáním dalších provinění. Opatření, která mohou být mladistvému uložena, jsou rozdělena na výchovná, ochranná a trestní.¹⁷

Kurátor pro děti a mládež

Jak již samotný název napovídá, **kurátor pro děti a mládež** je funkce sociálního pracovníka obce s rozšířenou působností, který se věnuje a zabývá nezletilými dětmi s poruchami chování či vykazujícími trestnou činnost.¹⁸ Pro jeho výkon je podstatná spolupráce s rodinou a dalšími subjekty či institucemi (např. Policií ČR, školami, probační a mediační službou, státním zastupitelstvím, soudem, střediskem výchovné péče atd.).

Probační a mediační služba

Státní institucí, která se zabývá rovněž dětmi a mladistvými páčajícími trestnou činnost, je **Probační a mediační služba ČR**. Její kompetence jsou charakterizovány v zákoně č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů. Mezi její hlavní činnosti patří probace a mediacce.

Středisko výchovné péče

Poskytuje dle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, preventivně výchovnou péči určenou pro děti s rizikem či již s rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji, jimž nebyla nařízena ústavní či ochranná výchova. Jeho posláním je rovněž poskytování služeb osobám odpovědným za výchovu a pedagogickým pracovníkům.¹⁹

¹⁷ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 9 a § 10

¹⁸ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. s. 270

¹⁹ ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, § 16

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Další zařízením, které je zaměřeno na prevenci je **nízkoprahové zařízení pro děti a mládež**. Řadí se mezi sociální služby, jejíž cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy. Služba může být poskytována anonymně.²⁰

²⁰ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, ve znění pozdějších předpisů, § 62

2 SOCIÁLNÍ PRÁCE KURÁTORA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Jedním z prvních pracovníků, s kterým se děti a mládež s opakovanými poruchami chování závažného rázu či dopouštějící se trestné činnosti setkávají, je kurátor pro děti a mládež. Jde o kvalifikovaného sociálního pracovníka, jehož hlavní náplní je hledání vhodného řešení a odborné pomoci těmto dětem a jejich rodinám, přičemž na prvním místě je zájem a blaho dítěte.

Mezinárodní federace sociálních pracovníků definuje **sociální práci** následovně: „*Sociální práce podporuje sociální změnu, řešení problémů v mezilidských vztazích a posílení a osvobození lidí za účelem naplnění jejich osobního blaha. Užívaje teorií lidského chování a sociálních systémů, sociální práce zasahuje tam, kde se lidé dostávají do kontaktu se svým prostředím. Pro sociální práci jsou klíčové principy lidských práv a společenské spravedlnosti*“²¹

V sociální práci v užším slova smyslu jde o přímý, záměrný a připravovaný kontakt sociálního pracovníka s klientem, skupinou nebo komunitou za účelem sociální diagnózy a sociální terapie, která spočívá v sociálně výchovném působení a ovlivnění či usměrnění klientů ke změně postojů a své sociální situace. Sociální práce používá odborné metodické postupy, které lze uplatnit v široké škále sociální praxe. Zároveň sleduje a hodnotí efektivitu a výsledky poskytované péče.²²

PAULÍK popisuje sociální práci ve třech rovinách. Sociální práci jako vědní obor zaměřený na poznatky, cíle, metody, způsoby práce sociálních pracovníků z obecného hlediska; sociální práci jako profesionální činnost zabývající se konkrétní vlastní aktivitou sociálních pracovníků a sociální práci jako studijní obor.²³

Podstatou sociální práce je pomáhat, ale zejména v tom smyslu, že klient se stává aktivním a sám se podílí na řešení dané situace. Kurátor pro děti a mládež funguje zejména jako podpora při řešení situací, které klient a jeho rodina nedokáží řešit sami.

Kurátor pro děti a mládež je státní úředník, jemuž zákon ukládá sledovat, jak děti využívají volný čas, s kým jsou v kontaktu, sleduje u nich projevy nesnášenlivosti a násilí. Zároveň jim má nabízet kvalitní volnočasové programy, úzce spolupracovat se školami

²¹ Socialnirevue. *Definice sociální práce*. [online]. [cit.2012-06-11]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace>

²² NOVOTNÁ, Věra a Věra SCHIMMERLINGOVÁ. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum, 1992. s. 22

²³ PAULÍK, Karel. *Sociální práce jako vědní obor, činnost a profese*. In MLCÁK, Zdeněk. *Profesní kompetence sociálních pracovníků a jejich hodnocení klienty*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. 2005. s. 7

a dalšími subjekty, které se věnují dětem a v neposlední řadě zabraňovat pronikání nepříznivých sociálních a výchovných vlivů na děti těmito vlivy dosud nezasažené.²⁴

Za sociálního pracovníka lze považovat osobu, která poskytuje služby veřejnosti na profesionální úrovni, to znamená má odbornou přípravu, je plně odpovědná a rozumí situacím v dané oblasti a jejím zvláštnostem.²⁵

Součástí sociálně-právní ochrany dětí je péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost. Činnost kurátora pro děti a mládež spočívá zejména v sociálně preventivních a výchovných aktivitách a aplikaci metod sociální práce. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí ukládá povinnost tyto děti vyhledávat a chránit různými formami a způsoby prevence. Smyslem uložených povinností je přijímat v oblastech možného ohrožení taková opatření, aby k ohrožení a narušení dětí nedocházelo a pokud dojde, pracovat s dětmi a jejich rodiči tak, aby se předešlo dalším nepříznivým situacím.²⁶

Přesněji **cílové skupiny**, jimiž se kurátor pro děti a mládež zabývá, vymezuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v § 6 odst. 1, písm. c), d). Dle tohoto paragrafu zaměřuje svou práci zejména na „děti:

- *které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;*
- *které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo od jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte.*²⁷

2.1 Základní činnosti kurátora pro děti a mládež

S činností kurátora pro děti a mládež souvisí mnoho požadavků a úkonů. Mezi první patří **vedení spisové dokumentace**. Ta je založena při jakémkoliv prvním úkonu poskytování sociálně-právní ochrany a označena značkou Om nebo Nom.

Rejstřík a spisová dokumentace **Om** se zakládají u dětí uvedených v § 6 odst.1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, s trvalým pobytem u místně příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Spisová

²⁴ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005 .s .270

²⁵ PAULÍK, Karel. *Sociální práce jako vědní obor, činnost a profese*. In MLČÁK, Zdeněk. Profesionální kompetence sociálních pracovníků a jejich hodnocení klienty. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. 2005. s. 16

²⁶ NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: UJAK, 2007. s. 110

²⁷ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 6 odst.1, písm c,d

dokumentace Om je vedena do zletilosti dítěte. Rejstřík a spisová dokumentace **Nom** jsou určeny dětem, jejichž záležitosti vyřizuje obecní úřad obce s rozšířenou působností na dožádání místně příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který má dítě v evidenci, příp. jiného orgánu nebo instituce, a uzavřen je po splnění úkolu dožádání.²⁸

Každá spisová dokumentace obsahuje: sociální záznam, kde jsou uvedeny základní osobní údaje dítěte a jeho rodiny, sociální poměry a důvod poskytování sociálně-právní ochrany. Dále jsou ve spise uloženy veškeré záznamy o výsledcích šetření v rodině, škole apod., záznamy z jednotlivých jednání s nezletilými dětmi a jejich rodiči, podané návrhy a podněty soudům a následně písemná vyhotovení soudních rozhodnutí, písemnosti týkající se orgánů činných v trestním řízení atd. Součástí spisové dokumentace je rovněž záznam o úkonech, kde jsou zaznamenávány jednotlivé činnosti (např. šetření v rodině, ve škole, záznamy z výslechů osob mladších 15 let, mladistvých na Policii ČR).²⁹

Kurátoři pro děti a mládež kromě spisové dokumentace jednotlivých nezletilých dětí zavádějí každoročně **další rejstříky**. Jedná se o:

- rejstřík dětí s opakovanými poruchami v chování a jednání,
- rejstřík dětí mladších patnácti let podezřelých ze spáchání činu, který by jinak byl trestným činem,
- rejstřík dětí, proti kterým bylo zahájeno trestní nebo přestupkové řízení,
- rejstřík dětí ve výkonu trestu odnětí svobody.³⁰

Jako následující činnost kurátora pro děti a mládež lze uvést **podávání zpráv o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého**. Tuto povinnost ukládá zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů. „*Trestní řád stanoví, že je potřeba co nejdůkladněji zjistit stupeň rozumového a mravního vývoje, jeho povahu, poměry a prostředí, v němž žil a byl vychováván, jeho chování před spácháním trestného činu a po něm. Vhodné je však znát i jiné okolnosti, které mohou být důležité pro volbu především výchovných prostředků vhodných pro nápravu a zejména pro posouzení, zda má být nařízena ochranná výchova mladistvého.*“³¹

Kurátor pro děti a mládež se zaměřuje především na osobní anamnézu nezletilého - věk, stupeň jeho zralosti; na rodinné poměry včetně vztahů s ostatními členy rodiny; na záznamy

²⁸ Instrukce ministerstva práce a sociálních věcí č.j. 21-12242/2000. In Věstník vlády ze dne 28.11.2002

²⁹ NOVOTNÁ, Věra. *Vedení spisové dokumentace při poskytování sociálních služeb a sociálně-právní ochrany dětí*. In Právo a rodina č.8/2009, 11. ročník. Praha: Linde, 2009. s. 9

³⁰ Instrukce ministerstva práce a sociálních věcí č.j. 21-12242/2000. In Věstník vlády ze dne 28.11.2002, čl. 18-21

³¹ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. s. 85

o školní docházce, chování a prospěchu ve škole, příp. na skutečnosti významné pro posouzení jeho chování v zaměstnání.³²

Aktuální poměry dítěte mladšího 15 let a mladistvého lze zjistit individuálním pohovorem s klientem a jeho rodiči prostřednictvím sociálního šetření v rodině, osobního jednání na oddělení. Podstatnou roli hrají také posudky ze škol či zaměstnání. Zprávy o poměrech jsou podstatnou součástí trestního řízení a mohou ovlivnit soudce nebo státního zástupce v rozhodování o výši trestu.

Činnosti kurátora pro děti a mládež vyplývající ze zákona č. 359/1999 Sb.

- **poskytnutí odborného sociálního poradenství dětem a jejich rodičům** při řešení rodinných, sociálních, osobních problémů;
- **vypracování individuálních plánů**;
- podle zákona může rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte **uložit povinnosti využít pomoc odborného poradenského zařízení** za předpokladu, že pomoc dítěti nezajistili, přesto, že jí dítě potřebuje a sociální pracovník jim takovou pomoc již předtím doporučil (povinnost se ukládá v rámci správního řízení);
- **podpora rodin** obtížně vychovatelných nezletilých dětí **a pomoc při zajištění vhodného rodinného prostředí**, které by zaručilo návrat dětí, u nichž byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova, zpět domů;
- výkon pravidelných **návštěv nezletilých dětí**, u nichž byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova, přímo **v daném zařízení**. Rovněž provádí **návštěvy mladistvých ve věznicích** s oddělením pro mladistvé odsouzené během výkonu trestu a spolupracuje s Vězeňskou službou ČR;
- v neposlední řadě patří mezi hlavní činnosti kurátora pro děti a mládež **preventivní opatření**, která nelze opomenout. Kurátor pro děti a mládež monitoruje a analyzuje aktuální situaci sociálně patologických jevů v příslušné lokalitě, podílí se na organizaci a realizaci preventivních opatření (zapojení do komunitního plánování).³³

Činnosti vyplývající z dalších právních předpisů

- **účast při úkonech v přípravném řízení** (výslech a prostudování trestního spisu na Policii ČR,...). Na Policii ČR lze k podání vysvětlení předvolat děti pouze prostřednictvím

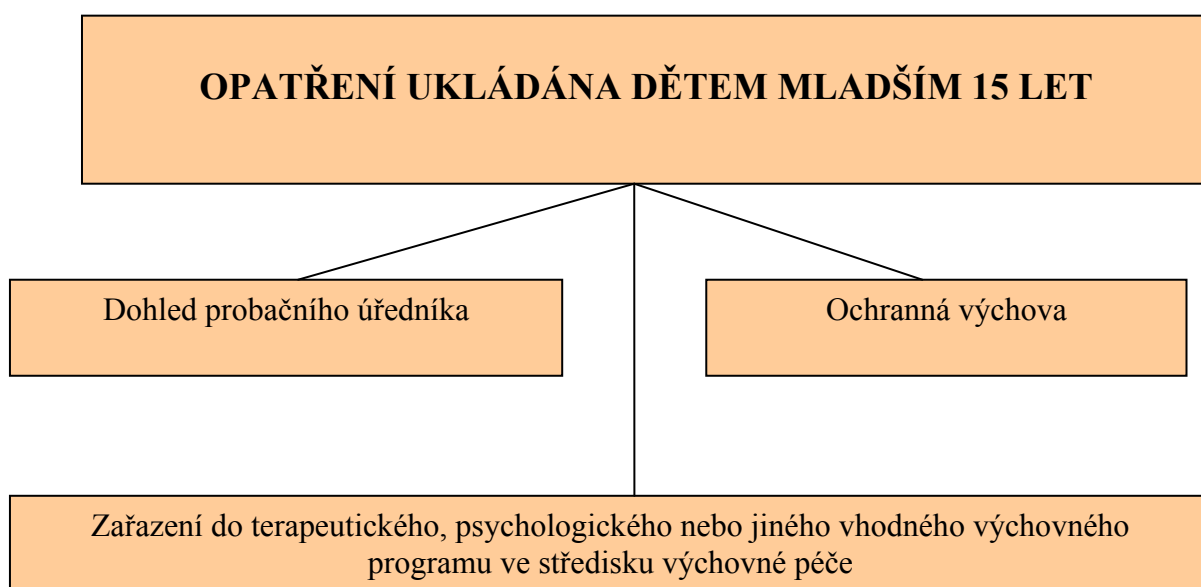
³² VEČERKA, Kazimír a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 13-14

³³ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů

zákonného zástupce, orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo školy. Náležitosti výsledku osoby mladší patnácti let jsou stanoveny trestním řádem. Přítomna musí být vždy třetí osoba, nejlépe orgán sociálně-právní ochrany dětí. Velice diskutovaným tématem je přítomnost zákonného zástupce dítěte u výsledku. Samotný úkon je nutno vést tak, aby se předešlo jeho opakování.³⁴ V případě mladistvého musí být již v přípravném řízení od zahájení trestního stíhání přítomen obhájce;³⁵

• **účast na soudních jednáních v trestních věcech dětí mladších 15 let a mladistvých.** Kurátor pro děti a mládež se v průběhu soudního jednání vyjadřuje k osobě obviněného mladistvého či mladšího 15 let. V závěru jednání navrhuje opatření, které by mělo být za spáchaný čin jinak trestný nebo provinění uloženo. Stejnou pozici zaujímá obhájce mladistvého nebo opatrovník osoby mladší 15 let. Soudního jednání je dále přítomen státní zástupce, který rovněž přednáší před samotným rozhodnutím soudu svůj návrh na uložení opatření.³⁶

Následující obrázky č. 1 a 2 zaznamenávají opatření, jež mohou být ukládána dětem mladším 15 let a opatření ukládána mladistvým.

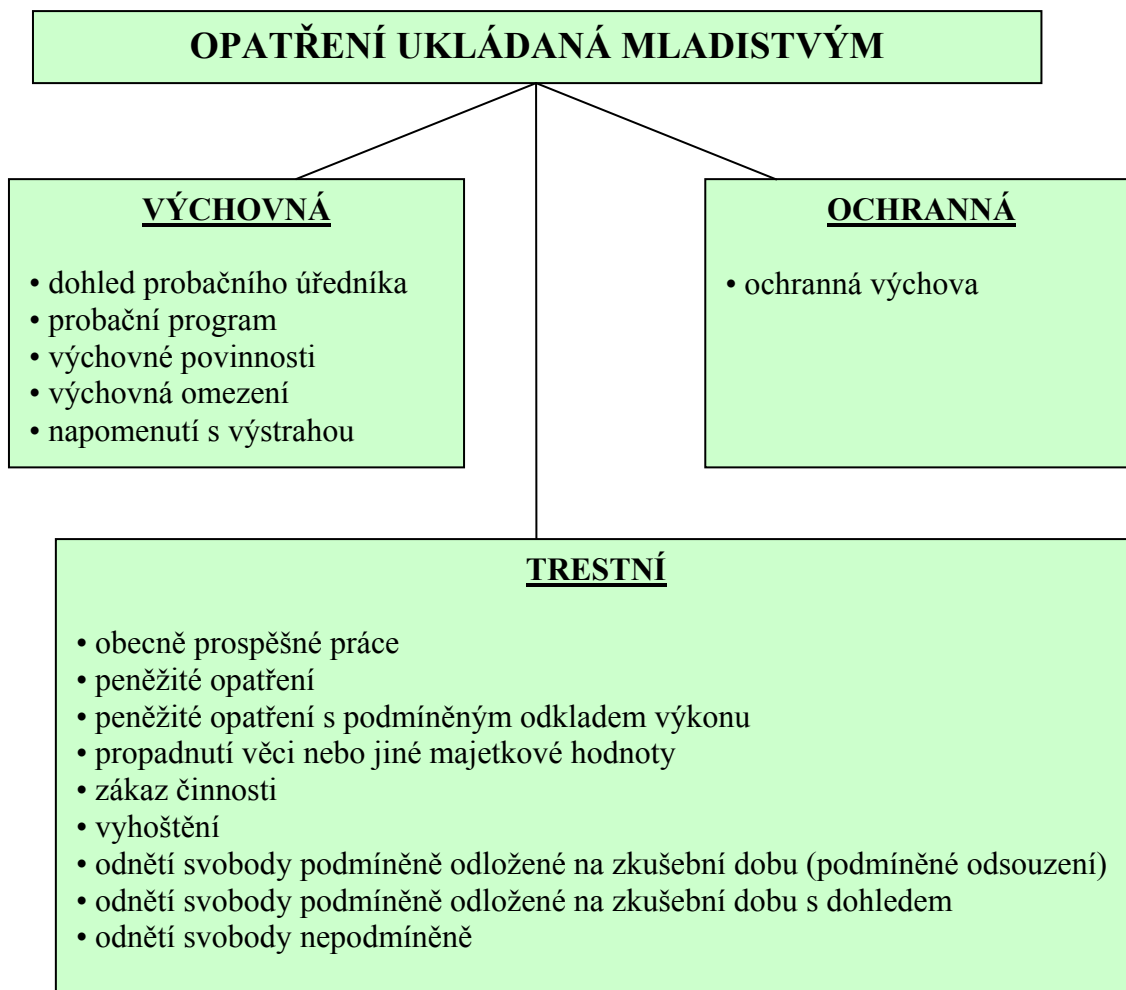
Obrázek č. 1 Opatření ukládána dětem mladším 15 let³⁷

³⁴ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. s. 75-76

³⁵ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 42

³⁶ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 54

³⁷ vlastní

Obrázek č. 2 Opatření ukládaná mladistvým³⁸

• **účast při ústním jednání ve věci přestupkového řízení**, které je vedeno proti mladistvému. Dle § 74 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, je správní orgán v prvním stupni povinen vyrozumět o nařízeném ústním jednání také zákonné zástupce mladistvého a orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí. Rovněž je povinen oznámit konečné rozhodnutí o přestupku;

• **podání podnětů soudu na zahájení řízení o předběžném opatření** podle § 76a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Dle tohoto zákona nařídí předběžné opatření předseda senátu v případě, že se ocitlo nezletilé dítě bezprizorně bez jakékoliv péče nebo je-li jeho nepříznivý vývoj nebo život vážně ohrožen či narušen. Po dobu nezbytně nutnou je umístěno do vhodného výchovného prostředí, které mu zajistí řádnou péči. Předběžné opatření trvá po dobu jednoho měsíce od jeho vykonatelnosti, může být

³⁸ vlastní

prodlužováno, maximální celková doba nesmí přesáhnout šest měsíců. Kdykoliv může jeden z účastníků (rodiče, OSPOD, opatrovník) podat návrh na zrušení předběžného opatření;

- **podání podnětů na výchovná opatření u obtížně vychovatelných dětí a mladistvých a sledování jejich účinnosti.** Oprávnění podat podnět na výchovná opatření ukládá § 46 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Podnět je podáván za předpokladu, že je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena a jiná výchovná opatření nebyla uložena nebo se minula účinkem, nebo jestliže rodiče nemohou z vážných důvodů výchovu dítěte zajistit. Soud může rozhodnout v těchto případech nařídit ústavní výchovu nebo svěřit dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Poté je soud povinen, v případě nařízení opatření, nejméně jednou za šest měsíců přezkoumat, zda i nadále trvají důvody pro nařízení tohoto opatření (vyžádá si zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, opatří si s ohledem na věk a rozumovou vyspělost vyjádření dítěte a v poslední řadě vyzve rodiče k jejich vyjádření k situaci);

- **spolupráce s probační a mediační službou,** jejíž náplň je zaměřena zejména na výkon uložených opatření (dohled probačního úředníka, účast na probačním programu, výkon trestních opatření,...).

Legislativa, s níž přichází kurátor pro děti a mládež do styku nejčastěji:

Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

Vychází ze čtyř základních principů: právo na život a přežití (právo na přiměřenou životní úroveň, zdravotní péči, zajištění základních potřeb – výživy, bydlení...), právo na rozvoj (právo na vzdělání, volný čas, svobodu myšlení, náboženství,...), právo na ochranu dítěte před zneužíváním, zanedbáváním, násilím (řadí se sem také ochrana proti poškozování v systému trestního práva), právo na účast (svobodně vyjadřovat svůj názor, mít možnost vyjádřit se v záležitostech, jež se dítěte dotýkají). Úmluva zahrnuje práva občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní.

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Je součástí ústavního pořádku. Upravuje základní lidská práva a svobody. Rodině a péči o dítě je věnován článek 32, kde je zdůrazněna ochrana rodičovství a rodiny a zároveň zvláštní ochrana dětí a mladistvých. Právo na soudní a jinou právní ochranu zaručuje hlava 5 (článek 36-40).

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Jde o základní právní předpis České republiky. Je tvořen preambulí a osmi hlavami, které zahrnují základní ustanovení, moc zákonodárnou, moc výkonnou, moc soudní, Nejvyšší

kontrolní úřad, Českou národní banku, územní samosprávu, přechodná a závěrečná ustanovení.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Vymezuje sociálně-právní ochranu dětí, kde základním a hlavním hlediskem je blaho a zájem dítěte. Patří mezi nejvýznamnější právní předpisy sociálních pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon upravuje postupy v trestním řízení ve věcech mládeže, pojednává o projednávání protiprávních činů, kterých se dopustily děti mladší 15 let. V případě dětí a mladistvých se neužívá pojmu trestný čin. Ten je nahrazen pojmy, v případě dětí mladších 15 let činem jinak trestným, v případě mladistvých proviněním. Zároveň se zákon věnuje rozhodování a jednotlivým opatřením, které jsou dětem mladším patnácti let a mladistvým ukládána.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Tento zákon je možno charakterizovat jako základní zákon upravující oblast rodinného práva. Zaměřuje se na institut manželství, rodičovství, vztahy mezi rodiči a dětmi, zejména na jejich práva a povinnosti. Rovněž hovoří o náhradní rodinné výchově. Zákon o rodině také pojednává o výchovných opatřeních, které může soud uložit v případech, vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Tento zákon upravuje podmínky pro poskytování pomoci a podpory osobám, jež se vyskytly v nepříznivé sociální situaci, zaměřuje se na poskytovatele, dostupnost a zajištění kvality sociálních služeb. Charakterizuje příspěvek na péči a jednotlivé sociální služby, které rozděluje na služby sociální prevence, služby sociální péče a sociální poradenství. Mimo jiné zákon upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Sociálního pracovníka nebo kurátora pro děti a mládež se týká především § 76 a § 76a, který jedná o předběžném opatření. O tomto opatření může rozhodnout pouze soud a to v případech, pokud se nezletilé dítě ocitlo bez jakékoliv péče nebo je-li jeho život nebo nepříznivý vývoj vážně ohrožen.

2.2 Využívané postupy v sociální práci s dětmi a mládeží

Profese kurátora pro děti a mládež je velmi zodpovědná a náročná práce. Vyžaduje velkou dávku empatie, rozhodnutí, pochopení a trpělivosti. Jde o profesi, kdy je pracovník v každodenním kontaktu s lidmi, kteří mají problém, jsou v situaci, kterou sami nedokáží zvládnout. Velice mnoho pracovníků se denně zamýšlí nad situacemi a problémy, které s klientem a jeho rodinou řeší. Vždy se musí rozhodnout pro co nejvhodnější postupy, metody sociální práce, které při práci s dítětem a jeho rodinou uplatní.

□ Studium dostupných materiálů

Sociální pracovník, resp. kurátor pro dítě a mládež může získat informace o výchovném problému dítěte přímým kontaktem s dítětem, jeho rodinou nebo s osobou, orgánem, který na daný výchovný problém upozorňuje, žádá řešení nebo předává úřední cestou k vhodnému opatření (škola, Policie ČR, lékař, rodiče, sousedé,...). V první řadě se pracovník seznámí s danou situací, jak se jeví svou společenskou závažností a časovou naléhavostí.³⁹

□ Rozhovor

Po podrobném prostudování dostupných materiálů následuje počáteční kontakt s dítětem jako klientem a jeho rodinou formou rozhovoru.

V sociální práci jde o slovní dorozumívání kurátora pro děti a mládež s dítětem nebo také s jeho rodinou, při kterém dochází ke sdělování a zároveň sdílení pocitů, zkušeností, názorů, postojů. V průběhu rozhovoru se však pracovník zaměřuje také na mimoslovní složku komunikace, sleduje výraz obličeje, postoj, pohyby, gesta, tón řeči, úpravu zevnějšku apod.⁴⁰

Pro navázání kontaktu je potřeba myslet na vytvoření vhodných podmínek a prostředí. Pro klienta je mnohdy příjemnější prostředí pro něho důvěrně známé a přirozené, tj. doma. V případě jednání na úřadě by měl kurátor pro děti a mládež hovořit s dítětem nebo jeho rodinou v klidném, nikým a ničím nerušeném prostředí. Zároveň by měl zajistit dostatek časového prostoru pro jednání a na dítě či jeho rodinu nespěchat.

Každý rozhovor prochází **úvodní fází**, která slouží k navázání kontaktu. ÚLEHLA popisuje „základní pravidla pro všechny případy navazování kontaktu:

1. *být vstřícný,*
2. *být si vědom svého služebného postavení,*

³⁹ NOVOTNÁ, Věra a Věra SCHIMMERLINGOVÁ. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum, 1992. s. 51-52

⁴⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 75-80

3. *soustavně objasňovat vlastní pozici,*

4. *přebírat starost jen tam, kde není zbytlí."*⁴¹

Jako další fázi můžeme definovat **fázi vlastního jádra rozhovoru**. Po úvodní fázi, kdy dochází k odstranění bariér, vzájemnému naladění ke komunikaci, následuje vlastní obsah problému či nepříznivé situace. Po celou dobu rozhovoru je vhodné klást otevřené otázky, které umožňují klientovi usměrnit konverzaci k tématu, které je pro něj podstatné a důležité. Dochází k podrobnějšímu rozboru problémové situace. Zároveň kurátor pro děti a mládež zjišťuje, co rodina od pracovníka očekává. Společně se zaměřují na konkrétní cíl, ke kterému chtějí dospět. V průběhu rozhovoru se pracovník přesvědčuje, zda vzniklou situaci chápe stejně jako rodina dítěte. V **závěru rozhovoru** zhodnotí situaci, zopakují možnosti řešení, případně by měly být učiněny kroky vedoucí k vyladění pro další spolupráci.⁴²

Po seznámení se s dostupnými materiály a po prvotním rozhovoru s dítětem a jeho rodinou, kdy se dospěje ke konkrétní problémové situaci, jsou nastíněny příčiny, které vedly k danému problému, k problémové situaci, se využívá tzv. **terapeutický rozhovor**. NOVOTNÁ a SCHIMMERLINGOVÁ charakterizují „jeho cíle:

1. *objektivně informovat klienta o sociální situaci a možnostech, jak ji upravit;*
2. *informovat o sociálním problému a možných následcích nepřiměřeného chování, postojů a o způsobech, jak by klient sám mohl sociální problém zmírnit až překonat;*
3. *použít dosažených částečných či postupných cílů sociální terapie a zlepšení, na kterých se klient aktivně podílel, k vyslovení uznání, pochvaly a znovu hovořit o těch úkolech, ve kterých zklamal.*“⁴³

□ **Sociální šetření v rodině**

Patří mezi další činnosti sociální práce s rodinou klienta a samotným klientem. Oprávnění vykonávat šetření je upraveno v § 52 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Zaměstnanci orgánu sociálně-právní ochrany dětí obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu jsou oprávněni navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, v obydlí a zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole a ve školském zařízení, v zařízení poskytovatele zdravotních služeb, v zaměstnání nebo v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje, jak rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují,

⁴¹ ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat*. Praha: Slon, 2009. s. 46

⁴² MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 78

⁴³ NOVOTNÁ, Věra a Věra SCHIMMERLINGOVÁ. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum, 1992. s. 63

v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má dítě chování. V průběhu šetření jsou oprávněni pořizovat obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy dítěte a prostředí, v němž dítě žije.⁴⁴

□ Terénní práce

Terénní práce a terénní programy fungují samostatně se svými cíli, cílovými skupinami, posláním a principy služby. Pracovník přichází za klienty, v terénu je celý rok za každého počasí, pro všechny platí pravidla ulice, velice často dochází k obměně cílové skupiny. Vzhledem k tomu, že terénní sociální pracovník nedisponuje žádnými prostředky ke kontaktu, je prvotní kontakt s potencionálními klienty náročnější. Terénní sociální pracovník v rámci terénních programů pro děti a mládež mapuje a monitoruje lokalitu, kterou pravidelně navštěvuje a vyhledává vhodné cílové skupiny jako potencionální klienty, kterým by chtěl nabídnout služby. Po zmapování lokality přechází v první kontaktování klientů cílové skupiny. Informuje je o možnosti dostupnosti služeb, které nabízí. Úkolem terénního sociálního pracovníka je reflektovat potřeby klienta a snažit se mu pomoci tyto potřeby naplňovat. V případě využití nabídky služeb uzavírá dohody, vede individuální plány, ukončuje službu s klienty. Mezi jeho další činnosti patří odborné výkony v rámci terénních programů, poskytování poradenství, zprostředkování kontakt klienta s dalšími institucemi.⁴⁵

□ Práce se skupinou

„Smyslem sociální práce se skupinou je psychosociální působení na skupinu lidí s nějakým společným znakem s cílem, aby se stali celistvou osobností či znovu ji objevili a mohli se celkově zdravě a společensky bezproblémově vyvíjet.“⁴⁶

Práce se skupinou se povětšinou využívá v práci s drogově závislými jedinci. Pro bezpečnost a kvalitu sociální práce jsou vytvořena určitá pravidla, podle kterých se skupina řídí. Dotýkají se zejména mlčenlivosti a důvěrnosti ve skupině, otevřenosti a dodržování organizačních pravidel.⁴⁷

⁴⁴ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 52

⁴⁵ JANOUŠKOVÁ, Klára a Dana NEDĚLNÍKOVÁ a kol. *Děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy*. In Sborník studijních textů. Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. s. 286-294

⁴⁶ NOVOTNÁ, Věra a Věra SCHIMMERLINGOVÁ. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum, 1992. s. 79

⁴⁷ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 161-162

Fáze práce se skupinou

- přípravná fáze – příprava, formování skupiny a plánování skupinové aktivity. Před samotným setkáním se skupinou je třeba zajistit, komu budou aktivity směřovat: typ skupiny, cíl skupiny, počet členů, časové rozpětí apod.;
- úvodní fáze – jde o první setkání se skupinou, tudíž se předpokládá představení pracovníků a organizace, která skupinovou práci poskytuje, představení jednotlivých členů a samozřejmě seznámení s činností skupiny;
- pracovní fáze – jde již o vlastní činnost a dosahování individuálních a skupinových cílů. Podstatnou úlohu zde sehrává vzájemná pomoc, pocit důležitosti každého člena ve skupině, odvaha projevit se, zkusit nové způsoby jednání;
- tranzitní (závěrečná) fáze – hodnocení skupiny, zhodnocení dosažených cílů, zpětná vazba.⁴⁸

V případě skupinové práce s dětmi a mládeží se mohou velice dobře uplatnit skupinové aktivity v rámci zařízení sociálně výchovné činnosti, nízkoprahového zařízení pro děti a mládež nebo účast na letních táborech, které jsou pro tyto děti připravované. V případě, že se takových aktivit účastní kurátor pro děti a mládež, může v průběhu setkání získat důvěru dítěte, přátelský vztah, na základě kterého se děti budou snadněji svěřovat se svými problémy.

□ Případová konference

Jde o plánované a koordinované setkání pomáhajících pracovníků, odborníků, kteří se snaží najít vhodné a optimální řešení konkrétní nepříznivé situace rodiny. Účastní se jí orgán sociálně právní ochrany (nejčastěji obecní úřad či obecní úřad obce s rozšířenou působností), který je zpravidla organizátorem, podle potřeby se mohou účastnit zástupci škol a školských zařízení, lékaři či zástupci zdravotnického zařízení a jiného zařízení pro děti (domov pro osoby se zdravotním postižením, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc), soudci, příslušníci Policie ČR, státní zástupci a další odborníci a rovněž mohou být k jednání přizváni dítě a jeho rodiče, případně jiné osoby odpovědné za jeho výchovu. Doporučený počet účastníků je maximálně 10 až 15 osob.⁴⁹

⁴⁸ JANOUŠKOVÁ, Klára a Dana NEDĚLNÍKOVÁ a kol. *Sociální práce se skupinami v kontextu terénní sociální práce*. In Sborník studijních textů. Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. s. 217-220

⁴⁹ KVĚTENSKÁ, Daniela. *Multidisciplinární spolupráce v práci s rizikovou mládeží*. In Sborník příspěvků z konference Perspektivy práce s delikventní mládeží. Brno: Občanské sdružení Ratolest, 2011. s. 57

2.3 Spolupráce s dalšími subjekty

Další nedílnou součástí efektivní sociální práce je spolupráce s dalšími subjekty. Již v základních činnostech sociální práce kurátora pro děti a mládež byla zmíněna spolupráce s orgány činnými v trestním řízení. Nyní bych se chtěla dotknout spolupráce s rodinou, školami, subjekty, které se zaměřují na preventivně výchovnou činnost, a s probační a mediační službou.

VÁGNEROVÁ uvádí, že v případě poruch chování dětí a mladistvých je kladen důraz na pedagogické, psychologické a sociální působení, které by eliminovalo či omezovalo vliv rizikových faktorů a tím přispívalo k pozitivnímu rozvoji dětské osobnosti. Mezi podpůrné a ochranné mechanismy řadí zejména fungující rodinu.⁵⁰

Spolupráce s rodinou a školou

Rodina znamená pro dítě pevný bod, stabilní zázemí, rodiče dítěte jsou pro něho pevnou oporou a jsou to právě oni, kteří dítě v jeho vývoji nejvíce ovlivňují, působí na něho, formují jeho osobnost. Právě proto je rodina i pro kurátora pro děti a mládež v jeho činnosti základním partnerem. Mnohdy má velké množství projevů závadového chování dítěte původ právě v jeho rodině. Pokud dítě vyrůstá v rodině s nefungujícími rodinnými vazbami, nemá od koho převzít správné vztahové vzorce, tak je velmi důležité, aby kurátor pro děti a mládež s rodinou pracoval, pronikl do jejích složitých vazeb a vyvaroval se pouze povrchní práce. Pro jeho práci je rozhodující, zda s ním rodiče dítěte spolupracují, zda respektují a dodržují doporučení a rady, které jim kurátor sděluje. Na kurátorovi záleží, jak s rodinou pracuje, jaký přístup, jednání a metody při práci používá. Vztah mezi kurátorem pro dítě a mládež a rodinou problémového dítěte by měl být založen na vzájemné důvěře se společným cílem pozitivně působit na dítě tak, aby se již závadového chování nedopouštělo.

Škola je dalším důležitým partnerem při práci kurátora pro děti a mládež, který působí na formování osoby dítěte. Dítě je každý den v kontaktu se školním prostředím, se svými vrstevníky a s učiteli. Škola tedy může kurátorovi sdělit, jak se dítě chová, jak reaguje ve specifických situacích, může sdělit své postřehy, názory, proč se dítě dopouští závadového jednání. Při své práci by neměl kurátor pro děti a mládež školu opomenout.

⁵⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. s. 171

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Tyto služby patří rovněž dle zákona o sociálních službách mezi služby sociální prevence (bez úhrady).

Dle tohoto zákona jsou „sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje. Mezi základní činnosti jsou zařazeny výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“⁵¹

Středisko výchovné péče

Mezi další zařízení, která se zabývají prevencí a předcházení vzniku či rozvoji nežádoucího chování dětí, patří středisko výchovné péče. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, upravuje v § 17 činnost služeb tohoto střediska:

1. „Středisko poskytuje všestrannou preventivní speciálně pedagogickou péči a psychologickou pomoc klientům s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a klientům propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti. Tato péče je zaměřena na odstranění či zmírnění již vzniklých poruch chování a na prevenci vzniku dalších vážnějších výchovných poruch a negativních jevů v sociálním vývoji klientů, pokud u nich nenastal důvod k nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy.

2. Středisko poskytuje konzultace, odborné informace a pomoc osobám odpovědným za výchovu, pedagogickým pracovníkům v předškolních zařízeních, škol a školských zařízení v oblasti výchovy a vzdělávání dětí s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a při jejich integraci do společnosti.

3. Středisko na území své působnosti spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami, v případě klientů se zdravotním postižením i se speciálně pedagogickými centry při poskytování metodické pomoci předškolním zařízením, školám a školským zařízením,

⁵¹ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 65

a s orgány, které se podílejí na prevenci sociálně patologických jevů a drogových závislostí."⁵²

Formy poskytování preventivně výchovné činnosti mohou být ambulantní, celodenní a internátní trvající obvykle 8 týdnů. Pro přijetí je potřeba žádosti osob odpovědných za výchovu, zákonných zástupců nebo zletilých klientů. V případě **ambulantní služby** postačí žádost klienta staršího 15 let. Dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže může o přijetí do střediska rozhodnout soud uložením opatření dětem mladším 15 let – zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče. V případě tzv. **dobrovolného celodenního či internátního pobytu** je ubytování a stravování na základě smlouvy mezi střediskem a zákonným zástupcem klienta za úplatu. V případě, že o přijetí rozhodl soud, smlouva o ubytování a stravování se neuzavírá.⁵³

Vzhledem k tomu, že středisko výchovné péče se zaměřuje na prevenci ale zároveň i na řešení problémů dětí ohrožených sociálním a rodinným prostředím, pracují zde odborníci v oboru psychologie, speciální pedagogiky a sociální práce. Psychologové provádějí psychoterapeutické intervence, individuální, skupinovou i rodinnou psychoterapii a sociálně psychologický výcvik. Speciální pedagogové nabízejí preventivní programy, věnují se pedagogické práci s problémovými jedinci. V případě internátní péče lze mezi pracovníky zahrnout také pedagogy a vychovatele.⁵⁴

Služby a programy ze strany střediska výchovné péče určené dětem a rodičům:

- „*krizová pomoc (telefonická nebo v přímém kontaktu s klientem, případně s jeho rodinou),*
- *terapeutické programy individuální a skupinové (arteterapie, rodinná terapie, posilování rodiny nácvikem komunikačních dovedností pomocí videa, skupinová psychoterapie),*
- *kluby a diskotéky,*
- *zájmové kroužky (zejména sportovní a kulturní, včetně besed se známými osobnostmi),*
- *doučovací programy pro klienty,*
- *pracovní poradenství, přímá pomoc při umisťování klienta do školy nebo zaměstnání,*
- *víkendové pobyty klientů v přírodě (včetně tzv. zátěžových programů),*
- *prázdninové akce pro klienty,*
- *nabídka prostoru a zařízení pro vlastní akce klientů (např. zkušebny s aparaturou pro zkoušky hudebních skupin),*

⁵² ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, § 17

⁵³ BAYEROVÁ, Monika. Ústavní a ochranná výchova a preventivně výchovná péče ve školských zařízeních. In Právo a rodina č. 5/2010, 12. ročník. Praha: Linde, 2010. s. 2

⁵⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. Školní poradenská psychologie pro pedagogy. Praha: Karolinum, 2005. s. 32

- *osvětové akce pro školy (týkají se drog, alkoholismu, hráčství, šíření AIDS, trávení volného času, orientace v sociálních záležitostech),*
- *úpravy střediska a okolí,*
- *terénní sociální práce.*“⁵⁵

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM)

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, se nízkoprahové zařízení pro děti mládež řadí mezi služby sociální prevence zajišťující služby bez úhrady a může být poskytována anonymně.

Jeho hlavní činnosti a úkony jsou upraveny v § 62 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a v § 27 vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů:

1) „Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována anonymně.

2) Služba obsahuje tyto základní činnosti:

a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti (zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity, pracovní výchovná práce s dětmi, nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností, zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání),

b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím (aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí),

c) sociálně terapeutické činnosti (socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob),

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (pomoc při vyřizování běžných záležitostí, pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu

⁵⁵ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. s. 201-202

s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob)."⁵⁶

Jak vyplývá z hlavních činností NZDM, zaměřuje se zařízení převážně na volnočasové aktivity. Nabytím účinnosti zákona o sociálních službách je každé zařízení povinno zaregistrovat se v Registru poskytovatelů sociálních služeb. Smyslem tohoto zákona je zajistit kvalitní služby určené právě pro děti a mládež a ochrana jejich práva a oprávněných zájmů.

Zařízení sociálně výchovné činnosti

Odborná zařízení specializovaná na děti a mládež mohou zřizovat také obce nebo kraje v samostatné působnosti. Dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, se jedná o zařízení odborného poradenství pro péči o děti, zařízení sociálně výchovné činnosti, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, výchovně rekreační tábory a zařízení pro výkon pěstounské péče.

Zařízení sociálně výchovné činnosti plní obdobnou funkci jako nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Dle § 41 zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů nabízí programy k rozvíjení výchovných činností, sociálních dovedností a využití volného času.⁵⁷ Rovněž toto zařízení nabízí své služby zdarma.

Diagnostický ústav

Toto zařízení neposkytuje péči pouze dětem, kterým byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova nebo nařízeno předběžné opatření. Své služby zaměřuje rovněž na děti, o jejichž umístění v důsledku jejich poruch chování požádali sami zákonní zástupci dítěte. Těmto dětem je pak poskytována preventivně výchovná péče a diagnostický ústav plní v ten moment stejnou funkci jako středisko výchovné péče.

Mezi hlavní úkoly diagnostického ústavu patří:

- diagnostické spočívající ve vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností,
- vzdělávací, při nichž se zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte přiměřeně jeho věku, individuálním předpokladům a možnostem,

⁵⁶ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 62 a Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 27

⁵⁷ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

- terapeutické, které směřují prostřednictvím pedagogických a psychologických činností k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte,
- výchovné a sociální, vztahující se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně dětí,
- organizační (spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí) a koordinační.⁵⁸

Celková délka pobytu dítěte v diagnostickém ústavu činí 8 týdnů. Po ukončení pobytu vypracovávají jednotliví pracovníci (psychologové, pedagogové, vychovatelé, atd.) komplexní závěrečnou zprávu o pobytu dítěte v zařízení, kde zhodnotí celkový průběh pobytu, chování dítěte, školní výsledky a v závěru podají několik doporučení určených zákonným zástupcům.⁵⁹

Terénní programy

Jedná se o terénní služby, které jsou zahrnuty také dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, do služeb sociální prevence. Jsou poskytovány osobám vedoucí rizikový způsob života nebo osobám, které jsou tímto způsobem života ohroženy. Jde především o problémové skupiny osob, osoby bez přístřeší, uživatele návykových nebo omamných psychotropních látek, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem terénních programů je depistáž těchto osob a minimalizace rizika jejich způsobu života. Jedná se o bezplatnou službu a v případě přání klienta také anonymní.⁶⁰

Probační a mediační služba

Institucí, která se zaměřuje na práci s dětmi a mládeží páchajícími trestnou činností, je také Probační a mediační služba, jejíž organizace a úkoly jsou upraveny zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů. Mezi základní úkony, kterými je ověřena, patří probace a mediace.

Probace znamená individuální práci pracovníka PMS s klientem a to formou pravidelného osobního kontaktu. Společně s klientem zpracovává během prvních konzultací tzv. plán dohledu, který upravuje např. interval konzultací, spolupráci klienta s dalšími institucemi. Zároveň je klient seznámen s následky případného neplnění plánu. U nezletilých

⁵⁸ ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, § 5

⁵⁹ ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁰ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

a mladistvých pachatelů jde zejména o uložení výchovných opatření, a to dohledu probačního úředníka a účasti v probačním programu. **Dohled probačního úředníka** znamená nejen osobní návštěvy nezletilého či mladistvého pachatele u pracovníka probační a mediační služby, ale také návštěvy pracovníka v rodině klienta, během kterých získá informace o rodinném prostředí klienta, o jeho vztazích s rodiči a sourozenci. O výkonu dohledu zpracovává podrobné aktuální zprávy zaměřené na zhodnocení průběhu výkonu, zda klient spolupracoval a plnil stanovený probační plán, docházel pravidelně na jednotlivé konzultace a také zda se poučil a další protiprávní jednání neopakoval. Další možnou variantou spolupráce pracovníka probační a mediační služby s klientem je **účast v probačním programu**. Klient sám se již v přípravném řízení může do programu dobrovolně přihlásit, příp. mu může být uložen rozhodnutím soudu.⁶¹

Dnes velice známý a často využívaný je **Program právo na každý den**, který je připraven pro mladistvé prvopachatele trestné činnosti. Hlavním posláním tohoto programu je snížení rizika opakování trestné činnosti, aktivní zapojení účastníků programu, snaha o změnu nevhodných naučených stereotypů jednání. V průběhu výuky jsou účastníci programu seznámeni se základy rodinného, občanského, pracovního a trestního práva.⁶²

Mediační činností se pracovník zabývá v tzv. přípravném řízení, během kterého je nápomocen při snaze o urovnání vzniklé konfliktní situace mezi obětí (poškozeným) a pachatelem. Pracovník zde vystupuje pouze jako prostředník (nestranný zprostředkovatel sporu), jehož úkolem je sjednání schůzek (zpočátku s jednotlivými účastníky samostatně, posléze osobní setkání mezi obětí a pachatelem) a dohled nad samotným průběhem jednání. Důležitým faktorem pro urovnání konfliktního stavu je snaha pachatele napravit důsledky svého protiprávního jednání.⁶³

Jako další je potřeba ještě zmínit alespoň jedno z podstatných trestných opatření, kterým jsou **obecně prospěšné práce**. Jedná se o alternativní trest, který může být uložen pouze mladistvému obviněnému. Pro klienta znamená odčinit trestní jednání vlastní aktivitou, kterou je odsouzený mladistvý povinen vykonat osobně, bezplatně, ve svém volném čase a nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil jejich výkon. Trest obecně

⁶¹ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. s. 292-293

⁶² NERUDOVÁ, Marcela. *Práce s mladistvými a nezletilými*. In ŠTERN, Pavel a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 134

⁶³ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. s. 289-291

prospěšných prací nabízí odsouzenému šanci vlastní prací ovlivnit průběh trestu – jeho délku. Efektivita trestu se odráží v přínosu pro obec, společnost.⁶⁴

S názorem TALANDOVÉ se ztotožňuji, neboť trestní opatření obecně prospěšných prací je velkou příležitostí pro společnost, kterou nikterak finančně nezatěžuje. Zároveň mladistvému napomáhá s osvojováním pracovních návyků, se základními pravidly společenského života a smysluplně naplňuje jeho volný čas.

SHRNUTÍ

Sociální práce kurátora pro děti a mládež je velmi náročná, svým rozměrem zaujímá práci s dětmi s výchovnými problémy, drogově závislými, dětmi a mladistvými dopouštějícími se trestné činnosti apod. Mezi jeho hlavní činnosti patří vedení spisové dokumentace, vypracování zpráv pro Policii ČR, vypracování individuálních plánů, účast na výslechu osoby mladší 15 let a mladistvého, účast při soudních jednání atd. Mezi nejčastější metody využívané v sociální práci lze zahrnout studium spisové dokumentace, rozhovor s dětským klientem a jeho rodinou, sociální šetření v rodině. Nedílnou součástí je spolupráce nejen s rodinou, školou a orgány činnými v trestním řízení, ale také s institucemi zaměřenými na preventivní činnost, kam se řadí středisko výchovné péče, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, zařízení sociálně výchovné činnosti, diagnostický ústav, a zároveň sociální služby, mezi které patří terénní programy a sociálně aktivizační služby pro děti a mládež.

⁶⁴ TALANDOVÁ, Jaroslava. *Obecně prospěšné práce*. In ŠTERN, Pavel a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 90

3 DĚTI A MLÁDEŽ JAKO CÍLOVÉ SKUPINY

Narození dítěte je mimořádnou událostí. Zrodí se nový život, který najednou změní životy blízkých, nejvíce rodičů. Pro rodiče znamená dítě dar, to nejcennější, co mohou mít. Dávají dítěti lásku, jistotu, zázemí, ochraňují ho, pečují o něho. Dítě jim zpětně dává radost, štěstí, smysl jejich života.

3.1 Biopsychosociální vývoj jedince

Pro vymezení jednotlivých vývojových období jsem vybrala VÁGNEROVOU, která vývojová období rozděluje následovně:

Prenatální období – je to období od početí (oplození vajíčka) po narození dítěte, trvá celkem devět kalendářních měsíců. Již v tomto období se vytvářejí všechny potřebné předpoklady pro budoucí samostatný vývoj plodu. Mezi matkou a dítětem existuje určitý komunikační systém, kdy dítě je jeho aktivním účastníkem. Reaguje na různé podněty určitým způsobem a podává tím informace o svých pocitech (potřebách).⁶⁵

Novorozenecké období - trvá přibližně jeden měsíc, lze jej charakterizovat jako dobu adaptace, během které se dítě přizpůsobuje podmínkám nového prostředí. Novorozenec je vybaven reflexy, které slouží k jeho přežití a napomáhají primární orientaci a adaptaci na prostředí (např. hledací a sací reflex). Rovněž je vybaven vrozenými způsoby chování (např. tendence vnímat okolí, reagovat křikem) a schopnostmi učení, které je aktivizováno zejména v rámci sociální interakce. Pro novorozence samotného je velice důležitý přiměřený přísun podnětů. Krátké časové úseky bdění vyplňuje především aktivitou spojenou s uspokojováním základních biologických potřeb.⁶⁶

Kojenecký věk - období do jednoho roku věku. Vývoj motoriky je viditelný velmi dobře, můžeme u dítěte zpozorovat zvedání hlavičky, kopání nožičkami, chytání různých předmětů až první vlastní krok. Toto období je vyznačeno jako fáze receptivity vyjadřující důležitost primární potřeby stimulace a potřeby učení. Stimulace působí jako aktivace organismu (stav bdělosti, připravenosti k nějaké činnosti), je podmínkou rozvoje individuálních dispozic dítěte (prostřednictvím přijímání a následného zpracování podnětů získává nějakou zkušenost) a je základem kontaktu s prostředím. Pokud není stimulace dostatečná, může nastat situace, kdy dítě strádá, což může vyústit v deprivaci. Na druhou

⁶⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 35-38

⁶⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 39-42

stranu, v případě vyššího počtu podnětů, je dítě přetěžováno a vyčerpáváno. Stimulace a její kvalita hraje podstatnou úlohu i např. pro rozvoj řeči. V procesu socializace preferuje dítě podněty sociálního charakteru (upoutá ho lidský obličej, hlas,..) a matka se stává nejdůležitějším sociálním objektem, existuje velmi těsná vazba mezi dítětem a matkou. Na konci prvního roku života dítě dosahuje některých žádoucích mezníků: chápe existenci vlastní bytosti, orientuje se v nejbližším prostředí, chápe stabilitu vnějšího světa, vytvořilo si základní vztahy k prostředí a posiluje pocit jistoty k vlastní existenci i ke světu.⁶⁷

Batolecí věk - jde o období od jednoho do tří let věku dítěte. V tomto období se velmi rychle rozvíjí motorické aktivity, významné jsou dva druhy pohybu: retence (udržení něčeho, setrvání někde) a eliminace (tendence zahodit, pustit, opustit něco nebo někoho). Charakteristickým znakem je osamostatňování, které je spojeno s rozvojem komunikace. Toto vše je podmíněno nejen zkušeností a dosažením určité úrovně poznávacích procesů a řeči, ale závisí to také na citové zralosti a vyrovnanosti. Dítě si zkouší separaci od matky např. tím, že se od matky fyzicky vzdaluje, avšak vždy potřebuje mít jistotu, že je dosažitelná. Pokud tomu tak není, může dojít k separační úzkosti. Oblíbenou aktivitou v tomto období je hra s řečí. Velmi rychle se rozvíjí sémantická složka řeči (pasivní slovník – úroveň porozumění, počet slovních výrazů, kterým rozumí; aktivní slovník – rozsah aktivně používané slovní zásoby). U dítěte v tomto věku se objevuje tzv. batolecí vzdor a časté používání výrazů „Já nechci“ a zároveň se rozvíjí vědomí sama sebe „já sám“, „já chci“. V procesu socializace si začíná dítě hrát vedle jiných dětí nebo dokonce společně s nimi. Na počátku jsou vrstevníci bráni jako jiné objekty či hračky. Později se situace mění, děti spolu komunikují, hrají si a prožívají první konflikty.⁶⁸

Předškolní věk – zahrnuje dobu od tří do šesti let, respektive nástup do školy. Významným znakem pro toto období je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivity, která už není tak samoúčelná. Dětské myšlení využívá předškolní dítě názorné, intuitivní, které je málo flexibilní, nepřesné a prelogické (nerespektuje plně zákony logiky). V tomto období má velký význam fantazie. Předškolní dítě vyjadřuje svůj názor nejčastěji prostřednictvím hry, vyprávění nebo kresbou. V tomto věku vzniká rovněž vědomí vlastní identity, dítě si uvědomuje rozdíl mezi oběma pohlavími. V kolektivu se dítě učí nejen soupeřit ale také spolupracovat. Socializace probíhá zejména v rodině, kde si dítě osvojuje

⁶⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 43-73

⁶⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 74-101

základní normy chování. Rodiče v tomto případě slouží jako vzor, model různých rolí, s nímž se identifikují. Důležitým vývojovým mezníkem je nástup do školy.⁶⁹

VÁGNEROVÁ rozděluje **školní věk** do tří fází:

Raný školní věk – od 6-7 let do 8-9 let. V tomto období je myšlení konkrétní, vázané na reálnou zkušenost. Typické jsou konkrétní logické operace. Dítě dovede posuzovat skutečnost podle více hledisek, je schopné chápat vztah mezi písmeny a zvukovou podobou jednotlivých hlásek, manipulovat s číselnými pojmy. Nástup do školy je spojen s nutností osamostatnění, přijetí zodpovědnosti za vlastní jednání a jeho následky. Dítě potřebuje dosáhnout společenského uznání, potřebuje být druhým akceptováno i oceňováno. Samo se nedokáže adekvátně ocenit, není schopno posoudit, co dovede a co ne. Důležitou roli zde sehrává učitel a jeho názor. Rovněž je pro mladšího školáka podstatná rodina, která je součástí jeho identity. Rodiče ovlivňují potřebu seberealizace, smysluplného učení, jsou zdrojem jistoty a bezpečí, pro dítě představují model pro budoucnost.

Střední školní věk – období od 8-9 let do 11-12 let. V tomto období se nevyskytuje žádný významný mezník. Jde o fázi přípravy na další, vývojově dynamičtější vývojové období dospívání. Dítě středního věku je extravertované, obrácené ke světu, je realistou a optimistou. Uvědomuje si, co umí a co neumí, jaké jsou jeho přednosti a nedostatky. V tomto období se mění sebehodnocení, názor je stabilnější a méně ovlivnitelný okamžitým výsledkem či situací. Dítě zaujímá vyhraněný postoj ke škole, vztah k učiteli je neutrální. Jedním z mezníků socializace je potřeba kontaktu s vrstevníky, identifikace s vrstevnickou skupinou. Rozvíjí se dispozice k rodičovskému chování (pečovatelské chování k mladším).

Starší školní věk = pubescence – trvá od 11-12 let a končí ukončením povinné školní docházky, tj. 15. rokem věku. V tomto období se můžeme setkat s několika důležitými vývojovými mezníky. Biologický mezník znamená tělesné dospívání (růst postavy, proměna proporcí, sekundární pohlavní znaky), sociální mezník značí ukončení povinné školní docházky a volbu dalšího profesního směřování. V tomto období dítě ztrácí svou citovou jistotu a stabilitu. Proměnou hormonálních funkcí dochází k větší labilitě, kolísavosti, tendenci reagovat přecitlivěle, větší impulzivitě a nedostatečnému sebeovládání. Typickou změnou je také zvýšená uzavřenost, kdy pubescent nechce projevat své city navenek. Myšlení pubescentů je na úrovni formálních logických operací, dovedou uvažovat hypoteticky. Toto myšlení lze chápat i jako úvahu o budoucnosti. V tomto období dospívající mění názory na jiné lidi, v případě sociálních rolí odmítá podřízené role. Nabývá na významu

⁶⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 102-133

ideál, kterého si přeje dosáhnout. Zvyšuje se význam vrstevnické skupiny, která slouží jako opora. Zvyšuje se potřeba přátelství a podstatný význam hrají první lásky. Mění se také vztah k rodičům, kteří ztrácejí výsadní postavení, pubescent odmítá formální rodičovskou autoritu a je mnohdy kritický.⁷⁰

Adolescence – období od 15 – 20 let. Je to období komplexnější psychosociální proměny. Adolescence má za úkol poskytnout čas, aby jedinec dosáhl předpokladů stát se dospělým. V tomto období se završuje rozvoj identity dospívajícího. Důležitou součástí identity je tělesný vzhled, který posiluje sebevědomí adolescenta. Pro adolescenty je důležitý partnerský vztah, v tomto období dochází k prvnímu sexuálnímu styku, avšak pro trvalejší vztah není adolescent ještě připravený. Proměna sociální role se projevuje i ve vztahu k rodičům a ostatním dospělým. Nastávající dospělost znamená pro mnohé jedince zodpovědnost a mnoho omezení, proto se stává, že ji ne všichni chtějí přijmout.⁷¹

3.2 Osobnost dětského pachatele

Pro práci kurátora pro děti a mládež je důležité poznat osobnost konkrétního dítěte, neboť každé dítě reaguje na vzniklou situaci nebo problém různě.

ČÍRTKOVÁ konkretizuje, že poznání jedince umožňuje porozumět jeho dosavadní životní cestě a pochopit chování projevované v různých situacích v minulosti a současně predikovat pravděpodobný další vývoj. Zároveň umožňuje poznání dítěte ovlivňovat nebo modifikovat chování a prožívání. To znamená, že lze vymezit problémové složky a navrhnout konkrétní postupy pro eventuální odstranění.⁷²

Vývojová kriminologie přišla s tezí, že existují minimálně dva odlišné typy mladistvých pachatelů:

Chronický pachatel představuje osobu, která se ve vývojové kriminologii nejvíce blíží koncepci tzv. kriminální kariéry. Tento jedinec je již od útlého věku nápadný pro své těžko ovladatelné chování. Výchovné postupy (tresty a pochvaly) na něj nezabírají, často se objevují epizody problematického chování (vzdorovitost, ataky vzteku, destruktivní projevy). Mezi 6. až 12. rokem věku se dostává do prvního kontaktu s policií nebo orgánem sociálně právní ochrany dětí. Již kolem 12 let se objevují závažné násilné delikty (např. loupež), rychle se stupňuje agresivita a okolo 16. až 18. roku věku se již dopouští jako jedinec polymorfně kriminální jak majetkové, tak násilné činnosti. Většina trestné činnosti není instancím trestní

⁷⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 148-252

⁷¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 253-297

⁷² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2000. s. 59

justice známa, zůstávají v poli latence. Pouze nejzávažnější provinění jako loupeže, těžké ublížení na zdraví, znásilnění atd. přivádí pachatele před orgány činné v trestním řízení. Kriminální chování u tohoto jedince přetrvává i v dospělosti, obraz trestné činnosti je pestrý, střídají se majetkové i násilné trestné činy a intervaly mezi recidivou se většinou zkracují. **Mladistvý delikvent** zahajuje konflikty s normami mezi 12. až 15. rokem věku. V jeho anamnéze chybí jakékoliv asociální projevy v dětství. V době puberty však nastává velký zlom, jedinec se stává těžko ovladatelným, nerespektuje některé sociální ani právní normy a objevuje se typický obraz mladistvé delikvence (např. krádež v obchodě, výtržnictví, poškozování cizí věci apod.). Mladiství delikventi se dopouští zejména příležitostné kriminality, ve které dominuje protest proti generaci dospělých (např. rodičům) a dále situační a skupinový faktor. Závažnost a intenzita trestné činnosti zůstává ve stejném pásmu. Okolo 18. až 20. roku věku většinou dochází k poklesu či úplnému vymizení kriminálních vzorců chování, neboť se vstupem do světa dospělých se jedinec stává konformním a problematické chování vyhasíná.⁷³

3.3 Faktory ovlivňující problémové chování jedince

Vznik poruchového či neadekvátního chování dětí a mládeže ovlivňují ve vzájemném působení biologické i sociální faktory.

Jak uvádí ČÁP, záleží na tom, ve kterém období lidského života podíl dědičnosti a prostředí posuzujeme. U mladšího dítěte se při formování osobnosti projevují vlivy dědičnosti, zatímco u staršího jedince stoupá význam sociálního prostředí, jeho osobnost je formována zkušeností a společenskými vlivy.⁷⁴

Dědičnost

Jedním z mnoha faktorů, jež ovlivňují chování jedince, je dědičnost. Genetická vloha jen zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo, genetická vloha zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí. Genetická dispozice může nést odpovědnost např. za sníženou sebekontrolu či za hyperaktivitu, jež postihuje 10-15 % dětí, zejména chlapce. Hyperaktivní chování dětí vyúsťuje v reakce okolí, kdy tyto děti nejsou oblíbené v kolektivu vrstevníků, jejich komunikace s jinými lidmi je přerývanější, častěji mají snížené sebehodnocení.⁷⁵

⁷³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 69-70

⁷⁴ ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, n.p., 1983. s. 84

⁷⁵ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. s. 21-29

U dospívajících s hyperaktivní poruchou je zvýšené riziko asociálního chování. Ve stresové situaci, která z jejich subjektivního hlediska vznikne snadněji, mohou reagovat méně přiměřeně. Jejich impulzivita a nezdrženlivost se může projevit různým rizikovým chováním.⁷⁶

V rámci dědičnosti byly prováděny studie jednovaječných a dvojvaječných dvojčat, kdy bylo prokázáno, že dvakrát častěji se vyskytuje shoda v kriminálním chování mezi jednovaječnými dvojčaty než mezi dvojvaječnými.⁷⁷ Další studie se týkaly adoptivních dětí. Bylo zjištěno, že děti, které byly adoptovány chudými rodinami s nízkým společenským postavením, měly větší pravděpodobnost chovat se kriminálně, než děti adoptované rodinami lepších sociálně-ekonomických poměrů.⁷⁸

Pohlaví a věk

Muži se kriminality i delikventního chování dopouštějí mnohem častěji než ženy. Příčinu lze spatřovat v odlišném jednání, kdy muži pro dosažení seberealizace využijí více agresivního a sociálně dravého jednání. Co se týče věku pachatele, ve většině případech se kriminálního chování dopouštějí mladí jedinci ve věku do 26 let.⁷⁹

Rovněž kriminalita dětí a mládeže se týká především chlapců a to v poměru k děvčatům 20:1. Děvčata se trestné činnosti nedopouštějí tak často a mnohem méně za použití násilí. Ve většině případů páchají spíše podvody, krádeže a kriminalitu ve spojení s drogami a prostitucí.⁸⁰

Rodina

Rodina je hlavním a nejdůležitějším činitelem, který ovlivňuje vývoj dítěte. Rodina znamená pro dítě první kontakt se společností, poskytuje mu základní návyky, prostřednictvím rodiny získává dítě mnoho nových zkušeností. Zároveň je rodina útočištěm, prostředím, kam se dítě rádo vrací, kde se svěřuje, žádá o pomoc a pochopení.

Dle § 32 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, mají rozhodující úlohu ve výchově dětí právě rodiče, kteří osobním životem a chováním mají být příkladem svým dětem.

⁷⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. s. 119

⁷⁷ ZOUBKOVÁ Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. s. 5-6

⁷⁸ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. s. 25

⁷⁹ FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. s. 157

⁸⁰ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. s. 20

„Výstižné vymezení rodinného fungování uvádí S. R. Sauber s kolegy – je to schopnost rodiny fungovat ve čtyřech rozhodujících oblastech:

- a) osobní fungování (spokojenost členů se svou pozicí a rolí v rodině);
- b) manželské, resp. partnerské fungování (spokojenost v sexuální oblasti, vzájemný soulad);
- c) rodičovské fungování (odpovědnost za výchovu dětí a pocit obohacení z rodičovské role);
- d) socioekonomické fungování (ekonomická úroveň rodiny i sociální začlenění, sociální podpůrná síť).“⁸¹

Velice podstatnou roli hraje informovanost rodičů o tom, jak jejich dítě tráví volný čas, s kým se stýká, jakou partu vyhledává. Právě nevhodné nebo málo podnětné prostředí se stává jedním z nežádoucích vlivů, které může negativně ovlivnit vývoj dítěte. Jakmile v rodině nefunguje komunikace, rodina nenachází společné cíle k vyplnění volného času, hledá si dítě zábavu samo a mnohdy v negativním smyslu.

Mezi rizikové rodinné prostředí lze zahrnout rodiče jako anomální osobnosti, kteří nejsou schopni uspokojivě plnit rodičovskou roli. Jedná se o rodiče trpící poruchou osobnosti, s návyky vedoucími ke změně osobnosti (např. alkoholismus), emočně chladné rodiče bez zájmu o své děti. Zvýšení rizika rovněž představuje neúplná rodina. Role osamělého rodiče je náročnější, zvyšuje se tudíž možnost, že rodina nebude schopna poskytovat dítěti podporu a všechny vzorce chování, jaké by potřebovalo.⁸²

Škola

Další institucí, která má významný vliv na rozvoj jedince je právě škola. Dítěti přináší nové možnosti, pomocí školy si osvojuje vědomosti, dovednosti a zároveň nachází nové kontakty a vztahy nejen se spolužáky ale také s pedagogy.

HELUS chápe školu jako „instituci pro řízenou socializaci především dětí a mládeže, s důrazem na vzdělávání. Znamená to, že systematicky uvádí děti a mládež do sociokulturního světa tak, aby se v něm orientovaly a rozvíjely, aby jeho poznatkové soustavy, hodnoty a normy přijaly za své, aby svým věděním a dovednostmi se v něm dokázaly uplatnit a svým uplatněním napomáhaly jeho reprodukci.“⁸³

Dítě je s učitelem v každodenním styku. V průběhu vyučování učitel u dítěte hodnotí jeho vystupování, znalost a zájem o učivo. V případě výskytu výchovného problému u dítěte je třeba včas problém podchytit a ve spolupráci s rodiči, výchovným poradcem, školním

⁸¹ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. s. 42

⁸² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999. s. 276

⁸³ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007.s. 185

metodikem prevence hledat vhodné řešení. JEDLIČKA uvádí, „že jde o to, pokusit se na základě odborných zkušeností zhodnotit, za jakých podmínek se náprava maladaptivních postojů a nežádoucích vzorců chování může nejspíše povést, ale rovněž jde o ochotu aktivně se na zlepšení situace podílet.“⁸⁴

Vrstevnícké skupiny

Vztah k vrstevníkům vzniká již v předškolním věku. Dítě se v této době nachází ve větší společnosti, kde musí spolupracovat s ostatními dětmi, získává nové zkušenosti v komunikaci s ostatními.

Na začátku školního věku jsou vztahy ke spolužákům a k druhým dětem stále ještě hodně nahodilé. Závisí např. na tom, s kým dítě sedí v lavici, s kým kamarádí, hraje si apod. Trvalejší vztahy přátelství se objevují okolo desátého roku věku dítěte.⁸⁵

Jak vysvětluje ČÍRTKOVÁ, ze závislosti na rodině se dítě pozvolna vymaňuje v období mezi dvanáctým a sedmnáctým rokem věku. V této době objevuje dítě potřebu realizovat svoje zájmy a sklony v partě. Rodina často nedokáže uspokojit potřeby dětí, mezi které patří pocit respektu, oblíbenosti, uznání či potřebnosti, a proto se skupina stává pro takové dítě mimořádně silně přitažlivá. Pro děti z disociálních rodin znamená skupina velmi mnoho, umožňuje jim únik do světa relativního přátelství, kde zapomínají na samotu, frustraci a nudu. Velice často pak odsuzují nespravedlivý svět dospělých, pohrdají autoritami, oficiálními hodnotami a normami.⁸⁶

„Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnícká skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování.“⁸⁷

Pro dítě může být motivací a cílem krádeže to, že krade pro druhé. V tomto případě se tímto jednáním snaží získat vyšší prestiž u vrstevníků. Ke krádežím dochází mimo teritorium skupiny, např. doma, v obchodě apod. Také dochází k situacím, kdy dítě či mladistvý krade pro partu. Krádež je tak partou hodnocena jako žádoucí nebo dokonce povinná aktivita. Snahou dítěte je v ten moment udržet si svou pozici v partě, příp. neporušit normy či řád party.⁸⁸

⁸⁴ JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. s. 17

⁸⁵ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: 2. aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2006. s. 140

⁸⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2000. s. 145-146

⁸⁷ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. s. 83

⁸⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999. s. 281-282

ČÍRTKOVÁ uvádí, že delikty spáchané v partě se vyznačují vysokou recidivou, která přechází až do dospělého věku jedinců. Projevuje se rozpor mezi předčasnou tělesnou vyspělostí a mentální zralostí jedince (snížená volní složka osobnosti a současně zvýšená sugestibilita). K nejčastějším kriminálním a negativním projevům delikventní party patří majetková trestná činnost, výtržnictví, vandalismus, násilí, abúzus alkoholu, konzumace drog.⁸⁹

Vliv volného času a masmédií

Volný čas lze charakterizovat jako dobu, po kterou vykonáváme aktivity a činnosti, které nám přinášejí radost, relaxaci, odpočinek a zároveň slouží k nabytí energie a nových sil.

HÁJEK popisuje **volný čas** jako „část lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyziologické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění těchto potřeb a povinností člověk k dispozici pro činnosti seburčující a sebevytvářející:

- *odpočinek a zábavu;*
- *rozvoj zájmové sféry;*
- *zlepšení kvalifikace;*
- *účast na veřejném životě.*⁹⁰

Při posuzování sociálních vlivů ve volném čase hraje hlavní roli rodina, neboť první zkušenosti s využíváním volného času získáváme právě v ní. Děti se od svých rodičů učí žít určitým způsobem, napodobují jejich životní styl. Pro formování vztahu k volnému času je důležité vědět: o jaký typ rodiny se jedná, jaký způsob rodinného soužití členové uplatňují, počet dětí, jaká je finanční situace rodiny, jaké jsou zájmové činnosti jednotlivých členů rodiny apod.⁹¹

Nastávají však situace, kdy se rodiče nezajímají o to, jak jejich dítě tráví svůj volný čas, s kým se kamarádí, udržuje kontakty. Proto se v mnoha případech můžeme setkat s trávením volného času dítěte různými aktivitami, které mu nepřinášejí užitek, ale naopak mu škodí (návštěvy herny, konzumace alkoholu, trestná činnost, potulování se ulicemi, apod.).

Masmédia patří mezi jedny z nejvíce využívaných pasivních aktivit. KRAUS popisuje několik funkcí masmédií. Jde o **funkci informativní**, jejíž podstatou je poskytovat informace

⁸⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2000. s. 146

⁹⁰ HÁJEK, Bedřich a kol. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 10

⁹¹ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2008. s. 30

(dokumentární a zpravodajské pořady, jazykové kurzy atd.), **funkci formativní**, což znamená, že ovlivňují osobnost, **funkci komunikativní**, kdy dochází ke spojení mezi událostí (skutečností) na jedné straně a příjemcem na straně druhé a **funkci rekreativní**, která slouží k odpočinku, zábavě a relaxaci.⁹²

Na utváření osobnosti jedince mohou mít masmédiá také negativní vliv. V současné době především děti a mládež využívají služeb televize, kde vyhledávají akční filmy plné násilí. Postavy z těchto filmů jsou pro děti a mládež velmi často vzorem, ideálem, který dokáže použít za jakékoliv situace násilí. Děti se pak snaží svého hrdinu v mnohém napodobit. Další velmi lákavou nabídkou je internet, facebook nebo počítačové hry. Mnoho dětí tráví každý den až několik hodin s počítačem. Jeho prostřednictvím komunikují s vrstevníky, např. přes Facebook se domlouvají, co budou dělat následující den, zda půjdou do školy či zůstanou doma apod. Velice často se společně motivují, „hecují“ udělat něco nežádoucího, zakázaného.

Dle LANGMEIERA a KREJČÍŘOVÉ vstupují televize či internet i nepřímě do komunikace uvnitř rodiny. Mnoho rodičů nevěnuje pozornost, co jejich dítě v televizi nebo na počítači sleduje, svou rodičovskou roli přenechávají právě masmédiím. Jsou spokojeni, že jejich dítě v daný okamžik nezlobí a dokáže se samo zabavit. Rodiče věnují stále méně času svým dětem, společnému rozhovoru a kontaktu.⁹³

⁹² KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. s. 126-127

⁹³ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: 2.*, aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. s. 303

3.4 Vybrané poruchy chování předcházející trestné činnosti

Trestná činnost dětí a mládeže souvisí s různými poruchami chování a mezi nejčastější patří záškoláctví, agrese, šikana, útěky a experimentování s drogami.

Záškoláctví

Děti společně s rodiči mají jednu základní povinnost a to plnění povinné školní docházky, což znamená, že do školy musí dítě docházet pravidelně a rodiče by měli dbát na dodržování této povinnosti. V případě, že se dítě opakovaně úmyslně bez jakékoliv omluvy do školy nedostaví, lze to označit již za záškoláctví.

BIELIKOVÁ definuje záškoláctví jako úmyslné vyhýbání se školní docházce, případně únik ze školního prostředí, jehož příčinou často bývá narušený vztah ke školnímu prostředí.⁹⁴

MARTÍNEK ho charakterizuje jako „úmyslné zameškávání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní školní docházku. Jde o nejklaštější poruchu chování, kdy se jedná o absenci ve škole bez řádného omluvení rodiči či lékařem.“⁹⁵

Záškoláctví lze rozdělit do několika kategorií:

- **pravé záškoláctví** – dítě se ve škole neukazuje, ale rodiče se domnívají, že školu navštěvuje;
- **záškoláctví s vědomím rodičů** – dítě do školy nechodí, rodiče jsou o této skutečnosti informováni a vědí, že k tomu není žádný oprávněný důvod. V tomto případě lze vinu přičíst rodičům, kteří buď dítě doma nechávají s úmyslem hlídání mladších dětí nebo dítěti plní jeho přání a omlouvají mu bezdůvodně absenci;
- **záškoláctví s klamáním rodičů** – zahrnuje výmluvu dítěte, že je nemocné, že ho něco bolí. Rodiče ho ve škole omluví, ale ve skutečnosti jsou oklamáni lží svého dítěte, které žádnými zdravotními problémy netrpí;
- **útěky ze školy** – jde o případy, kdy dítě do školy dochází, ale je nepřítomno bez omluvy zejména na odpoledním vyučování;
- **odmítání školy** – dítě školu odmítá, protože se bojí. Příčinou může být strach z učení, šikana, konflikty ve třídě se spolužáky, konflikty s učitelem apod.⁹⁶

Dle FONTANY patří mezi nejčastější příčiny záškoláctví dítě jako oběť trýznění druhými dětmi, strach nebo obava z některého pedagoga či nějakého trestu, vyhýbání se škole

⁹⁴ BIELIKOVÁ, Marcela et al. *Záškoláctvo a jeho příčiny vo vybraných okresoch SR*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2002. s. 23

⁹⁵ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. s. 97

⁹⁶ KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. s. 45

jako jediný způsob, jak si chránit své sebevědomí. Nastávají však situace, kdy samotní rodiče brání dítěti docházet pravidelně do školy, důvodem může být hlídání mladších sourozenců, pomoc rodičům při práci, strach z fyzického násilí mezi rodiči nebo si rodiče tímto způsobem vyřizují neshody se společností. V neposlední řadě se dítě vyhýbá škole, protože se v ní nudí, hledá jiný způsob, který mu přinese vzrušení (konzumace alkoholu, drog, trestná činnost dítěte).⁹⁷

Záškoláctví se může stát nebezpečným prvotním znakem, který vede dítě k trávení školního času s partou experimentující s návykovými látkami, dopouštějící se trestné činnosti apod.

Agrese a šikana

Agresi popisuje MARTÍNEK jako jednání, které je projevem násilí vůči nějakému objektu nebo útočnost, jejímž cílem je ublížit. Agresi člení na fyzickou aktivní přímou agresi, fyzickou aktivní nepřímou agresi, fyzickou pasivní přímou agresi, fyzickou pasivní nepřímou agresi, verbální aktivní přímou agresi, verbální aktivní nepřímou agresi, verbální pasivní přímou a verbální pasivní nepřímou agresi.⁹⁸

S agresí se můžeme setkat u dítěte zejména ve škole, kde se ve většině případech mění na **šikanu**, kterou definuje KYRIACOU jako „*trvalé agresivní jednání jednoho žáka vůči druhému s úmyslem způsobit oběti utrpení.*“ Útoky dle něho mohou být fyzické (fyzické násilí, bití), slovní (zesměšňování, urážky, nadávky) nebo nepřímé (hanlivé posunky, vyloučení ze skupiny).⁹⁹

Aby bylo možné hovořit o šikaně, musí být splněny základní podmínky: vždy jde o převahu síly nad obětí, oběť vnímá útok jako nepříjemný a útok může být dlouhodobý i krátkodobý.¹⁰⁰

Jako **nejčastější motivy**, které vedou ke vzniku šikany, zmiňuje KOLÁŘ následující:

- motiv upoutání pozornosti - agresor touží být středem pozornosti, chce si tím získat obdiv a přízeň spolužáků;
- motiv zabíjení nudy – agresorovi přináší šikanování pocit vzrušení, poskytuje mu podněty, kdy zjišťuje, co ho skutečně baví;
- motiv „Mengeleho“ - agresor jako badatel, který chce nalézt tajemství člověka a proto zkouší, co všechno člověk vydrží;

⁹⁷ FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2003. s. 359

⁹⁸ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. s. 9-31

⁹⁹ KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. s. 26

¹⁰⁰ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. s. 110-112

- motiv žárlivosti - závist ostatních vůči spolužákovi, který má přízeň učitelů
- motiv „prevence“ - předcházení svému týrání z předchozího působení na škole tím, že na novém působišti začne pro jistotu sám šikanovat
- motiv vykonat něco velkého – vyskytuje se u celkově neúspěšných žáků, šikanováním chtějí dokázat ostatním, ale také sami sobě, že jsou schopni nějakého velkého a viditelného výkonu, chtějí alespoň v něčem vynikat
- motiv překonání osamělosti – někdy funguje šikanování jako nouzová forma vztahu.¹⁰¹

V současné době se velice často objevuje nový fenomén tzv. **kyberšikana**. Jedná se o formu psychické šikany prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, mezi které patří mobilní telefony, internet, emailové pošty, facebook.¹⁰²

Útěky a toulky

Patří mezi další poruchy chování, které velmi často předcházejí trestné činnosti. Je třeba se zamyslet nad otázkou, proč děti utíkají z domova, ze školy apod. Mezi hlavní příčiny mohou patřit konflikty v rodině, špatná známka, vysvědčení, ale také touha po dobrodružství.

MARTÍNEK rozlišuje **útěky impulzivního rázu**, které nejsou předem připravené, plánované, tudíž je dítě při takové útěku velice často nedostatečně oblečené, bez jídla. Těchto útěků se dopouští zejména děti s ADHD. V průběhu útěku není výjimkou trestná činnost (krádeže, vloupání do objektů apod.). Jako další charakterizuje **útěky reaktivní**, které jsou důsledkem zkratkovitého jednání na nepříjemnou situaci (např. špatné hodnocení ve škole). Dítě v ten moment nevidí jiné východisko, většinou se schovává v prostorách vlastního domu nebo vyhledává bezpečné místo u prarodičů a příbuzných. Na útěk navazují **toulky**, které trvají delší dobu, někdy jsou spojené se záškoláctvím. Vyskytují se u dětí, které nemají vytvořený pevný vztah k domovu, k rodině, jsou citově chladné. V těchto případech jde o promyšlené, předem plánované akce. Většinou končí policejním vypátráním.¹⁰³

Experimentování s návykovými látkami

Každý den můžeme zahlédnout u panelových domů poblíž základních škol děti školou povinné, které drží v ruce cigaretu a podávají jí svým kamarádům. Experimentování s návykovými látkami začíná experimentováním s cigaretami a alkoholem, někteří jedinci

¹⁰¹ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 139-140

¹⁰² KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 83

¹⁰³ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. s. 102-104

zkouší později také marihuanu. Bohužel v poslední době narůstá rovněž experimentování s pervitinem.

U dítěte závislého na návykových látkách lze pozorovat tyto symptomy:

- nutkání požívat návykovou látku, která se dostává na první místo v životě dítěte
- růst tolerance na účinné látky, kdy dítě potřebuje stále více návykové látky, aby dosáhlo potřebného efektu
- abstinenční příznaky, kdy dítě prožívá nepříjemné pocity poté, co droga přestala působit.¹⁰⁴

Zarážející je ovšem fakt, že rodiče mnohdy své děti od návykových látek neodrazují a v extrémních případech je dokonce podporují. Týká se to zejména tabáku, kdy děti kouří s vědomím rodičů, někdy i za přítomnosti rodičů. Rodiče si uvědomí toto špatné jednání až ve chvíli, kdy dítě začíná krást doma cigarety, alkohol, později finanční prostředky na obstarání návykové látky. Poté přicházejí většinou za kurátorem pro děti a mládež a očekávají, že jim pracovník pomůže jejich potomka změnit. Sami však nejsou schopni přiznat, že udělali chybu.

SHRNUTÍ

Pro sociální práci s dětmi a mládeží je potřeba, aby kurátor pro děti a mládež znal jejich biopsychosociální vývoj. Zejména důležité je vývojové období školního věku, které začíná vstupem do školy a končí ukončením povinné školní docházky, a vývojové stadium adolescenta. Právě v těchto obdobích dochází nejčastěji k poruchám chování a následně k trestné činnosti. Podstatnou úlohu rovněž sehrávají faktory, které ovlivňují nežádoucí chování dítěte, mezi které se řadí rodina, škola, vrstevníci, dědičnost, volný čas a masmédiá. Samotné trestné činnosti ve většině případech předchází některé poruchy chování. Jedná se především o záškoláctví, agresi spojenou se šikanou, experimentování s návykovými látkami a útěky.

¹⁰⁴ TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování*. Praha: Portál, 2001. s. 69

EMPIRICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Kriminalita dětí mladších 15 let a mladistvých jsou mezi veřejností v současné době velmi diskutovaným tématem. Hovoří se o snižování hranice trestněprávní odpovědnosti, neboť každý den média informují o kriminalitě dětí, čímž se dostává do povědomí lidí, že trestná činnost dětí a mládeže narůstá.

Samotný výzkum je realizován v okrese Jindřichův Hradec, zejména pak na Městském úřadu v Jindřichově Hradci, oddělení sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností – tzv. III. typu.

Okres Jindřichův Hradec se svou rozlohou 1943 km² řadí mezi největší okres v České republice. Rozkládá se na jihovýchodě Čech a jeho jižní hranice tvoří rovněž státní hranici s Rakouskem. Okres je znám svou rozlehlou vodní plochou, nachází se v něm přes 2500 rybníků, které zaujímají cca 6 % plochy okresu. Celkový počet obyvatel je 93 180 osob, z toho 47161 žen, čímž zaujímá v Jihočeském kraji třetí místo. Obyvatelé jsou zastoupeni 14,4 % ve věku 0-14 let, 70,1% ve věku 15-64 let a 15,5% ve věku 65 a více let. V okrese Jindřichův Hradec se nachází celkem 106 obcí, z toho 13 měst a 1 městys. Celkem zde působí **tři obce s rozšířenou působností - Jindřichův Hradec, Třeboň a Dačice**. Okres Jindřichův Hradec je proslaven také velkým množstvím kulturních a historických památek. Pro svou historickou hodnotu byla města Jindřichův Hradec, Třeboň a Slavonice vyhlášena Městskými památkovými rezervacemi. Oblast Třeboňsko byla zapsána na seznam UNESCO. Samotné město Jindřichův Hradec je naopak nejmenším univerzitním městem v České republice, své sídlo zde má Fakulta managementu Vysoké školy ekonomické Praha.¹⁰⁵

V okrese Jindřichův Hradec bylo k 31.12.2011 v evidenci uchazečů o zaměstnání registrováno na Úřadu práce celkem 3715 osob. Nejvyšší podíl měli podle struktury věku občané ve věku 20-24 let, a to v celkovém počtu 516 lidí, následovali je občané ve věku 50-54 let s celkovým počtem 500 lidí, podle struktury nejvýše dosaženého vzdělání převládalo střední odborné vzdělání ukončené výučním listem a to v celkovém počtu 1642 osob.¹⁰⁶

V roce 2011 obsadilo město Jindřichův Hradec první místo v hodnocení socioekonomické studie MasterCard česká centra rozvoje. Pozornost byla věnována především kvalitě života a ekonomické situaci (nízký podíl dlouhodobé nezaměstnanosti,

¹⁰⁵ Krajská správa ČSÚ v Českých Budějovicích. *Charakteristika okresu Jindřichův Hradec*. [online].[cit.2012-05-01]. Dostupné z:http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_jh

¹⁰⁶ Integrovaný portál MPSV. *Statistiky nezaměstnanosti*. [online]. [cit.2012-05-12]. Dostupné z: <http://www.portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/qrt>

nejnižší počet trestných činů na 1000 obyvatel, nejnižší hodnota násilných činů na 10 tisíc obyvatel).

4.1 Stanovení výzkumných cílů

Hlavním cílem empirické části diplomové práce je zjistit, jaká je současná situace v oblasti kriminality dětí mladších 15 let a mladistvých v okrese Jindřichův Hradec.

Pro splnění hlavního cíle je třeba vymezit cíle dílčí:

- *charakterizovat faktory, které nejvíce ovlivňují jedince k páchání trestné činnosti;*

- *identifikovat, jaké metody využívají kurátoři pro děti a mládež vedoucí ke změně dosavadních postojů dítěte;*

- *charakterizovat spolupracující subjekty, instituce a organizace;*

- *zkoumat dostupnost sociálních služeb zaměřených na prevenci.*

4.2 Metodologie, organizace výzkumu a cílové skupiny

V rámci empirického výzkumu byly použity tři výzkumné metody. Jako první byla vybrána **kazuistika**. Jak vysvětluje MIOVSKÝ, lze ji charakterizovat jako strategii zdůrazňující komplexnost celého případu, zaměřenou na souvislosti funkčních a životních oblastí života účastníka výzkumu (případu), jímž může být osoba, skupina, organizace apod. Představuje místo pro hledání, popis a vysvětlování vlivu různých faktorů a souvislostí v kontextu daného případu. Zároveň může jít o metodu sloužící ke zpětné kontrole výsledků dosaženými jinými výzkumnými psychologickými metodami a postupy.¹⁰⁷

Druhou metodou byla zvolena metoda **rozhovoru**. Jednalo se o kvalitativní metodu - rozhovor polostandardizovaný zaměřený na sociální práci s dětmi a mladistvými páchajícími trestnou činností. Jak uvádí HENDL, je možno využít v tomto případě rozhovor pomocí návodu, který dává tazateli možnost co nejvýhodněji využít čas k interview, pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale zároveň dovoluje dotazovanému uplatnit vlastní perspektivy

¹⁰⁷ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. s. 94-95

a zkušenosti. Rovněž je možno uplatnit rozhovor s expertem, který se používá při studiu znalostí profesionálů, např. při zkoumání rozhodovacích postupů v dané oblasti.¹⁰⁸

Jako poslední byla použita metoda **studium spisové dokumentace a statistických údajů**. Za dokumenty považuje HENDL taková data, která vznikla v minulosti, pro jiné účely a někým jiným než je samotný výzkumník. Rozlišuje dokumenty osobní, úřední, archivní data, výstupy masových médií a virtuální data.¹⁰⁹

V rámci **organizace výzkumu** proběhlo v průběhu měsíce února 2012 seznámení s jednotlivými spisy Om dětí mladších 15 let a mladistvých na oddělení sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu Jindřichův Hradec (obecního úřadu obce s rozšířenou působností). V tomto případě se jednalo o spisovou dokumentaci Om dětí mladších patnácti let a mladistvých, jež se dopustili v roce 2011 trestné činnosti (činu jinak trestného nebo provinění). Celkem se jednalo o 16 spisů dětí mladších patnácti let a o 33 spisů mladistvých. Zároveň byly prostudovány jednotlivé rejstříky dětí a mladistvých, proti kterým bylo zahájeno trestní nebo přestupkové řízení. Jednotlivé kazuistiky byly tvořeny na základě předem připravených kategorií. Mezi základní kategorie byly začleněny následující: dítě se narodilo v době manželství svých rodičů, poprvé se trestné činnosti dopustilo ještě jako dítě mladší 15 let a v trestné činnosti pokračovalo i po dovršení věku 15 let, tedy jako mladistvý/á. Posléze došlo k výběru konkrétních případů, ze kterých byly zpracovány jednotlivé kazuistiky.

V průběhu měsíce března 2012 došlo k vytyčení struktury otázek pro rozhovor určený kurátorům pro děti a mládež. Následně byli osloveni kurátorky pro děti a mládež a jeden vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí v okrese Jindřichův Hradec, to znamená ve všech třech obecních úřadech obcí s rozšířenou působností – Jindřichův Hradec, Třeboň, Dačice. Rozhovory se uskutečnily v měsíci dubnu 2012. Jednotlivým pracovníkům byla nabídnuta možnost nahrání celého rozhovoru na diktafon, což využili dva pracovníci. U zbývajících třech pracovníků byl rozhovor zaznamenáván prostřednictvím psaných poznámek. Současně jednotliví pracovníci poskytli statistické údaje týkající se trestné činnosti dětí mladších 15 let a mladistvých za rok 2009-2011.

¹⁰⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 174-189

¹⁰⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 204

4.3 Vlastní výzkum

Samotný výzkum byl rozdělen do tří oblastí. První **oblast A** seznamuje s pěti kazuistikami nezletilých dětí, které jsou dlouhodobě vedené kurátorkami pro děti a mládež. Každá kazuistika je rozčleněna na osobní, rodinnou, školní a sociální anamnézu, následuje rozbor trestné činnosti a současná situace.

Druhá **oblast B** je zaměřena na rozhovory s kurátorkami pro děti a mládež v okrese Jindřichův Hradec a s vedoucím oddělení sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu Jindřichův Hradec.

Třetí **oblast C** tvoří rozbor statistických údajů zaměřený na klienty kurátora pro děti a mládež za rok 2009-2011 za jednotlivé obecní úřady obce s rozšířenou působností v okrese Jindřichův Hradec (Jindřichův Hradec, Třeboň, Dačice).

A) Kazuistiky

Pro samotný výzkum bylo vybráno pět kazuistik, které mají společné znaky: děti se narodily v době manželství svých rodičů, v průběhu plnění povinné školní docházky se u nich objevily výchovné problémy, později ještě jako děti mladší 15 let se dopustily trestné činnosti, ve které pokračovali i jako osoby mladistvé. Každá kazuistika je rozdělena na jednotlivé anamnézy: osobní, rodinnou, školní a sociální, následuje zhodnocení trestné činnosti a současná situace.

KATEGORIE	Petr, 18 let	Filip, 17 let	Milan, 16 let	Lukáš, 17 let	Dominik, 17 let
RODINA	rodiče rozvedeni, matka se podruhé vdala a opět rozvedla sourozenci: bratr a polorodý bratr (žádné výchovné problémy)	rodiče rozvedeni, matka měla asi tři partnery, vdala se a opět rozvedla. sourozenci: polorodý bratr (bez problémů)	rodiče rozvedeni záhy po narození, matka podruhé vdaná sourozenci: dva starší sourozenci, pět mladších polorodých sourozenců (žádné výchovné problémy)	Rodiče manželé, dlouhodobě cca od roku 1999 v evidenci úřadu práce, pobírají sociální dávky Sourozenci: čtyři starší sourozenci (žádné problémy rodiče neřešili) rodina má dluh na nájmu	Rodiče rozvedeni, matka žije s novým přítelem. Sourozenci: sestra (žádné výchovné problémy)
ŠKOLA	Výchovné problémy ve 12-ti letech (nevhodné)	Počátky výchovných problémů v 8. třídě	Již v mateřské škole hyperaktivita Nástup po	Nástup na zvláštní školu, první výchovné	Nastoupil do základní školy. první výchovné problémy se

	chování, vyrušování, neomluvené absence)	(nedostatečná domácí příprava, podvádění, neomluvené absence)	odkladu do zvláštní školy. od počátku výchovné problémy, hospitalizace v psychiatrické léčebně výchovné problémy se vyhroutily v 6.třídě.	problémy od roku 2006, absence, porušování školního řádu, kouření špatná příprava do školy	objevily v 5.třídě (nevhodné chování, vyvolávání rvaček, konfliktů), v průběhu povinné školní docházky vystřídal několik škol.
SOCIÁLNÍ SITUACE	Škola poukázala na výchovné problémy, matka syna omlouvala, odmítala jakékoliv řešení prostřednictvím specializovaných institucí, až po páchání trestné činnosti se obrátila o pomoc	Spolupráce matky z důvodu trestné činnosti a výchovných problémů ve škole. Matce doporučena konzultace ve středisku výchovné péče, kam se svým synem pravidelně jezdila	Spolupráce s matkou od roku 2002, kdy se vyskytly první výchovné problémy, nabídka návštěvy ZSVČ, výchovné problémy po ukončení docházky do zařízení, doporučen dobrovolný pobyt v DDÚ, předčasně ukončen pro opakované úteky a drobné krádeže umístěn do DDŠ	Veden od roku 2006, kdy se dopustil přestupku, rodiče měli snahu spolupracovat, doporučen dobrovolný pobyt ve SVP, předčasně ukončen pro porušování řádu	Veden od roku 2005, kdy poukázala škola na šikanu ze strany Dominika (posouzeno jako čin jinak trestný), poté se dopustil v roce 2010 provinění a matka požádala o sepsání návrhu na ústavní výchovu, který posléze vzala zpět.
OPATŘENÍ	Jako mladší 15 let - dohled probačního úředníka Jako mladistvý - trestní stíhání podmíněně zastaveno a stanovena zkušební doba v trvání 1,5 roku	Jako mladší 15 let upuštěno od uložení opatření Jako mladistvý podmíněně zastavení trestního stíhání se zkušební dobou 16 měsíců	Jako mladší 15 let upuštěno od uložení opatření, za další čin jinak trestný uložena výchovná povinnost společensky prospěšné činnosti v rozsahu 30 hodin. Jako mladistvý trestní opatření obecně prospěšné práce 100 hodin	Jako mladší 15 let dohled probačního úředníka Jako mladistvý trestní opatření formou obecně prospěšných prací ve výměře 80 hodin + úhrada způsobené škody	Jako osoba mladší 15 let upuštěno od uložení opatření Jako mladistvý trestní opatření odnětí svobody v trvání 1,5 roku podmíněně odloženému na zkušební dobu v trvání 3 let + vysloven dohled, dále uloženo trestní opatření obecně prospěšné práce v celkovém rozsahu 150 hodin dohled
SOUČASNÝ STAV	Dovršil zletilosti, má základní vzdělání, bydlí u kamaráda, je v evidenci	Má základní vzdělání, je zaměstnan, bydlí u matky, má přítelkyni, která ho motivuje	Základní vzdělání, nadále je umístěn ve výchovném ústavu, nepokračuje v přípravě na	Ukončena povinná školní docházka, v evidenci úřadu práce, pravidelné návštěvy na	Studuje na středním odborném učilišti, obor zedník, volný čas věnuje basketbalu,

	úřadu práce a je proti němu zahájeno další trestní stíhání		budoucí povolání, pro jeho časté útky a trestnou činnost mu hrozí výkon trestu odnětí svobody	probační a mediační službě, plní trestní opatření	pravidelně dochází na probační a mediační službu
--	--	--	---	---	--

Tabulka č.1 Vyhodnocení kazuistik podle jednotlivých kategorií

B) Rozhovory

Rozhovory určené kurátorkám pro děti a mládež a vedoucím oddělení sociálně-právní ochrany dětí byly zaměřené na sociální práci s dětmi a mládeží, kteří vykazují nežádoucí chování.

Jednotlivé otázky byly strukturované tak, že zpočátku byly kladeny otázky zaměřené na stručné seznámení s profesí daného pracovníka, jak dlouho na pozici pracuje, jaké je jeho nejvyšší dosažené vzdělání a co ve své profesi považuje za nejtěžší. Poté se rozhovor týkal samotné činnosti kurátorské práce dětí a mládeže, jaké faktory se negativně podílejí na jednání dítěte, jaké metody sociální práce jsou nejčastěji využívány. Taktéž byly kladeny otázky směrem k zákonu č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, směrem k opatrovníkům či obhájčům, kteří zastupují děti mladších 15 let a mladistvé v průběhu přípravného řízení a řízení před soudem. Poslední část rozhovoru byla věnována spolupracujícím subjektům, preventivní činnosti a dostupnosti institucí, organizací či sociálních služeb směřující k práci s dětmi a mládeží. K vyhodnocení rozhovorů byla použita metoda otevřeného kódování.

1. Rodina

Kategorie č.1: „nejvíce ovlivňuje vývoj dítěte.“

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
role	<i>podstatná</i>
neúplnost	<i>častá</i>

Tabulka č.2 Hodnocení rozhovorů podle kategorie 1

Všichni dotazovaní pracovníci hovoří o **roli rodiny**. Vyjadřují se k ní jako k podstatnému a hlavnímu faktoru, jež ovlivňuje vývoj a chování dítěte. Rodiče fungují jako vzor, model chování a příklad, z něhož dítě vychází. V případě nežádoucího chování dítěte

dotazování upozorňují na rozhodující a častý vliv **neúplné rodiny** a také poukazují na současnou dobu, kdy je stále více rodin na hranici chudoby.

„Určitě nejvíc dítě ovlivní rodina, výchova v rodině.“ (JD)

„Špatné rodinné prostředí je tím hlavním faktorem, který se negativně podílí na výchově dítěte. Dalo by se říci, že stačí narušený model úplné rodiny, kdy chybí jeden z rodičů, neúplnost rodiny ať již vznikla rozvodem, úmrtím nebo i tím, že dítě od narození vyrůstá pouze s jedním z rodičů jako samoživitelem.“ (VŠ)

„Příklad rodičů, není nic jiného, protože život se musíme učit.“ (FV)

„A teď jde o to, co jsme viděli, jaký vzor jsme viděli. A jestliže dětem chybí vzor chování jednoho z rodičů, protože ta rodina nežije jako kompletní, tak to ten druhý při sebelepší snaze a větší snaze nemůže zachránit. Takové ty řeči, my nepotřebujeme tátu, já s tím dítětem chodím na ryby, to je hezká věc, ale ten táta tam není jenom kvůli těm rybám, je tam zkrátka model chování.“ (FV)

„Není normální, že se rozchází tolik lidí, je to bezohledný k dětem, to jim nejvíc ubližuje. Nemají, kde se učit, jak se učit, protože to nejde posadit je do lavice a odpřednášet, to se musí vidět.“ (FV)

„Špatné výchovné vzory v rodině, závadové party či jednotliví kamarádi. Rovněž současná doba, kdy je stále více rodin na hranici chudoby.“ (ŠA)

„Rodina a rodiče jsou důležitou součástí života dítěte a od toho, jak je dítě vychováno, v jakém prostředí žije, se vše odvíjí. Samozřejmě jsou tu kamarádi, spolužáci, kteří mohou negativně dítě ovlivnit, ale pokud je dítě vychováno v prostředí bezpečném, láskyplném, plném porozumění, tak se takové party chytne výjimečně.“ (ČD)

2. Kurátor pro děti a mládež

Kategorie č.2: „a jeho sociální práce.“

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
rozhodnutí	nejtěžší
rozhovor	nejčastější
spolupráce s ostatními subjekty	důležitá
vlastní aktivity	povedené
dostupnost sociálních služeb zaměřených na prevenci	odlišná

Tabulka č.3 Hodnocení rozhovorů podle kategorie 2

Pro kurátory pro děti a mládež je v jejich profesi nejtěžší **rozhodnutí** o dalším osudu dítěte, jež ovlivní další jeho vývoj.

„Rozhodování vlastně o osudech dětí a vlastně přivést je na správnou cestu a poradit jim tak, aby se změnily, aby změnily své chování k lepšímu.“ (JD)

„... rozhodnout se, protože ty naše návrhy, jak věc řešit, i když to třeba řeší potom soud, ale návrh k tomu soudu nebo nějaké výchovné opatření, má dalekosáhlé důsledky pro to dítě, mnohdy celoživotní, protože, když vezmeme to, že budeme navrhopvat, aby dítě bylo odejmuto biologickým rodičům, protože tam jsou zákonné důvody, tak to samozřejmě ovlivní celou rodinu a zejména ty děti na celý život. A nejtěžší je to, vidět, co bude s těma dětma až se vrátí do života samy, čili až zletí.“ (FV)

„Rozhodujete o osudech dětí, mnohdy se radíte s kolegy, zda návrh či rozhodnutí je to nejlepší řešení a v zájmu dítěte.“ (ČD)

Metoda, kterou nejčastěji pracovníci využívají, je **metoda rozhovoru**. Nejčastěji ho provádí s dítětem a jeho rodiči ve škole, v místě bydliště nebo přímo v kanceláři na oddělení sociálně-právní ochrany dětí.

„Nejčastěji asi forma rozhovoru nebo výchovného pohovoru.“ (JD)

„Nejčastěji využívám pohovor s dítětem, ale také s jeho rodiči.“ (VŠ)

„Asi nejčastěji se používá metoda rozhovoru, předtím ale bylo studium dostupných materiálů, takže zhodnocení dokumentů, ale rozhovor je asi nejčastěji využívaná metoda v této práci.“ (FV)

„Velice důležitá je práce s každým případem jednotlivě, individuálně. Ne každý případ je stejný. Velice často využíváme případové studie, práce s jednotlivcem a jeho rodinou. A zejména využíváme technik rozhovoru a pozorování.“ (ŠA)

„Velmi často používáme rozhovor, je to jedna z hlavních metod, kdy zjišťujeme příčiny, co dítě k takovému jednání vedlo, zjistíme, jak si rozumí s rodiči a podobně. Rozhovory provádíme na oddělení, ve škole s dítětem, ale také návštěvou v rodině. Během rozhovoru můžeme uplatnit také metodu pozorování.“ (ČD)

V rámci své činnosti **spolupracuje** velmi často s mnoha subjekty. Jedná se orgány činné v trestním řízení (Policie ČR, soudy, státní zastupitelství), neméně důležitá je spolupráce se školami, protidrogovými poradnami a institucemi zaměřenými na preventivní činnost (středisko výchovné péče, nízkoprahová zařízení,..).

„Tak nejčastěji využíváme asi pomoci střediska výchovné péče, kam se posílají děti s různými výchovnými problémy. U dětí se závažnějšími problémy se potom volí dobrovolné pobyty v diagnostickém ústavu v Homolích. Potom spolupracujeme s P-centrem, což je protidrogová poradna. Samozřejmě i s nízkoprahovými zařízeními, např. registrovaná služba ve Starém Městě pod Landštejnem, kam děti mohou docházet.“ (JD)

„Rovněž s Policií ČR, soudy, státním zastupitelstvím, to všechno v rámci trestního řízení.“ (JD)

„Nejčastěji ve své profesi spolupracuji se školami, kdy řešíme výchovné problémy s dětmi nebo žádáme o posudek potřebný ke zprávě o zajištění poměrů. Spolupráce s nimi je dobrá. Dále spolupracujeme s policií, městskou policií. U dětí umístěných v ústavní výchově s dětskými domovy se školou a výchovnými ústavu a v neposlední řadě se střediskem výchovné péče. Se všemi subjekty je spolupráce dobrá.“ (VŠ)

„Tak nejčastější spolupráce je tam, když ten mladý člověk chodí do školy, tak s tou školou. Bohužel kurátoři s policií, se státním zastupitelstvím, se soudama, tudíž s mocí soudní.“ (FV)

„Samozřejmě spolupracují velmi úzce s probační a mediační službou.“ (FV)

„Pokud jde o nestátní subjekty, tak samozřejmě s nimi přicházíme do styku, nejčastěji se jedná o ty subjekty, které se třeba zabírají protidrogovou činností.“ (FV)

„Ale i třeba, vidím tady v Hradci konkrétně Metu před drogy, Charitu ekonomická pomoc, Červený kříž vybavení, určitě jsem teď na někoho zapomněl, kdo takhle se věnuje. Třeba Okna se zabývají činností, kdy se těm dětem a mládeži věnují.“ (FV)

„Velice často spolupracujeme s policií, zejména se účastníme výslechů, zasiláme podrobné zprávy o poměrech obviněných nezletilých. Dříve byla spolupráce lepší.“ (ŠA)

„Dále spolupracujeme v rámci trestního řízení se státním zastupitelstvím a soudy. Ale zejména je pro naši práci důležitá spolupráce se školami, kterou musím hodnotit kladně.... Velice dobrá spolupráce je se střediskem výchovné péče, dětským diagnostickým ústavem. Rovněž v rámci řešení problémů dětí s drogami se velice často obracíme na protidrogovou poradnu Prevent, kde si ceníme také jejich velmi dobré spolupráce a odbornosti.“ (ŠA)

„Spolupracujeme v první řadě se školami, které se na nás obracují s vzniklými problémy zejména výchovného rázu a naopak my se na ně obracíme se žádostmi o posudky v případech trestné činnosti dítěte. Dále v trestním řízení spolupracujeme s policií, státním zastupitelstvím, soudy, s probační a mediační službou. V rámci preventivní péče pak se středisky výchovné péče, diagnostickými ústavu. Dětskými domovy se školou, výchovnými ústavu a také

s věznicemi, kde jednáme také se sociálním pracovníkem a dotazujeme se na chování mladistvého. Spolupráce s jednotlivými subjekty hodnotím kladně. (ČD)

Podstatnou úlohu v práci s dětmi a mládeží sehraává prevence. Mezi instituce, které mají preventivně výchovnou činnost ve své náplni, lze zahrnout středisko výchovné péče, diagnostický ústav, nízkoprahová zařízení pro děti mládež. Dotazovaní pracovníci se vyjadřují odlišně v **dostupnosti** těchto služeb.

„Samozřejmě bychom byli raději, kdyby to zařízení fungovalo přímo tady v místě, aby ty děti tam mohly docházet. Ale i v Českých Budějovicích si myslím, že je to dostupné pro rodiče. Když je to finančně složitější, tak se obracíme na úřad práce, žádáme o finanční příspěvek na cestu nebo na ten pobyt, zatím nám vycházeli doposud vstříc.“ (JD)

„Bohužel středisko výchovné péče, diagnostický ústav jsou nejbližší v Českých Budějovicích a dobrovolné pobyty jsou uplatňovány i dalšími odbory sociálních věcí, tudíž dochází k přetížení kapacity a na umístění jsou někdy dlouhé čekací doby.“ (VŠ)

„Jestliže ti lidi musejí dojet s dítětem do Českých Budějovic, tak si na jednu stranu řeknete, to je hodina jízdy. Ale ona řada těch lidí na to nemá peníze, protože má rodinej rozpočet tak napnutý, že nemá peníze na to, aby tam několikrát dojeli. Takže mě by se nejvíc líbilo, kdyby to bylo alespoň v Jindřichově Hradci, nemusí to tady být permanentně 24 hodin denně 365 dnů. No ale v některý den nebo půl den nebo dva půl dny, aby to bylo dostupné zde.“ (FV)

„Máme tady poradnu pro mezilidské vztahy, manželskou a předmanželskou poradnu, tam někdy pomohou rodičům s dětmi, ale není to tak specializované zařízení, které by bylo třeba. A i to je dobrý. Ale nemůže to nahradit třeba to středisko výchovné péče.“ (FV)

„... z našeho regionu není problém s dostupností. Větší města jako je Jindřichův Hradec nebo České Budějovice jsou přibližně od sebe stejně vzdálené, takže můžeme mnohdy využít právě různých služeb v krajském městě, kde je jich přece jenom více.“ (ŠA)

„Vzhledem k tomu, že pracuji na Městském úřadu Dačice, který je bohužel nejdál od větších měst jako je Jindřichův Hradec a České Budějovice, tak musím konstatovat, že dostupnost je opravdu ztížená. Jedná se o špatnou dostupnost časovou, ale také ekonomickou. V mém obvodu se vyskytuje zejména na vesnicích mnoho lidí bez finančních prostředků a tudíž je ekonomicky nákladné jet například s dítětem do Českých Budějovic i pouze na jednání formou ambulantní. V případě internátních pobytů řešíme mnohdy platby za děti prostřednictvím úřadu práce a dávek pomoci v hmotné nouzi.“ (ČD)

Další vlastností jsou **vlastní aktivity**. Některá oddělení jsou schopna přinášet nové přístupy v sociální práci, jejich pracovníci pracují efektivně ve prospěch klienta.

„Děti směřujeme i do zájmové činnosti pořádané Městským úřadem.“ (JD)

„Náš odbor každoročně organizuje letní tábor a víkendové pobyty určené právě dětem s výchovnými problémy, dětem, kterým rodiče nejsou schopni uhradit jiný dětský tábor, tedy dětem z málo podnětného sociokulturního prostředí. Taktéž každý týden vede kolegyně kroužek, kam takové děti pravidelně dochází. Zároveň bych mezi preventivní činnost zahrнула sociální poradenství, které je jednou z náplní oddělení sociálně právní ochrany dětí.“ (VŠ)

„...činnosti, kterou na našem odboru, našem oddělení děláme a to je organizace výchovně rekreačního tábora včetně formy víkendových pobytů a činnost kroužku, který má ten hroznej název Zařízení sociálně výchovné činnosti. Je to také nestátní subjekt, protože to provozuje město a i ty děti, které mají mnohdy problémy s dodržováním zákonnosti, tak tady se projevují úplně jinak. Dá se jim šance, aby taky poznaly úspěch, dovednost, aby mohly taky v něčem samy se projevit. A máme s tím ty nejlepší zkušenosti. Nemyslím si, že ten kdy projde, tak že se již nikdy ničeho nedopustí, ale úplně jinak se s těma lidma, nejenom s těma dětma ale i s jejich rodičema se dá vést rozhovor, projednávat ty věci a získávat náhled na ten problém. Trochu nás trápí, že se policie od věci distancuje, když dřív se vlastně hned zapojovala a nejde o to, že to má být policejní tábor, ale aby děti poznaly, že policista je taky jenom člověk.“ (FV)

„Již podruhé bude u nás probíhat Program sekundární prevence zaměřený na problémové děti, děti experimentujícími s drogami nebo které vyrůstají v rizikovém prostředí, kde je drogově závislý sourozenec či rodič, kde je alkoholismus v rodině, trestná činnost a podobně. Program vedou zkušení odborníci, dlouholetí terapeuti a psychologové. V průběhu několika měsíců s dětmi na schůzkách a víkendových pobytech pracují a zároveň dětem ukazují při různých aktivitách, jak se smysluplně vyplnit volný čas.“ (ŠA)

„Samotný odbor neorganizuje žádné aktivity, velmi úzce spolupracujeme zejména s nestátní neziskovou organizací zabývající se drogovou problematikou a umožňující terénní preventivní programy právě pro osoby z rizikového prostředí.“(ČD)

3. Stát

Kategorie č.3: „existence zákona a funkce opatrovníka a obhájce.“

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Legislativa	dostatečná
činnost probační a mediační služby	potřeba důsledného zajištění
funkce opatrovníka	zbytečná
přítomnost obhájce	ku prospěchu u závažné trestné činnosti
odměny advokátů	vysoké

Tabulka č.4 Hodnocení rozhovorů podle kategorie 3

Dotazovaní pracovníci vyjádřili **souhlas se vznikem zákona** č. 218/2003 Sb., který se specializuje na děti a mládež. Opatření, jež mohou být ukládána, jsou dostatečná.

„Určitě to je věc dobrá, protože dosud nebyly žádná výchovná opatření, které by se daly ukládat dětem a mládeži, takže v tom určitě vidím plus tohoto zákona.“ (JD)

„...myslím, že je to dostačující.“ (JD)

„Dle mého názoru je dobře, že tady zákon je, protože slouží jako účinný nástroj pro výkon naší profese.“ (VŠ)

„...považuju za důležité, že tady jiný zákon pro děti a mládež je.“ (FV)

„... ten zákon č. 218/2003 jako vidím spíše přínosný než škodlivý.“ (FV)

„Vzhledem k tomu, že tu nebyl předtím žádný zákon specializovaný na děti a mládež, tak to hodnotím kladně, že tento zákon vznikl.“ (ČD)

„Přednosti spatřuji v tom, že soudí stále jeden soudce, který je specializovaný na práci s mládeží. Před soudem jsou projednávány i děti mladší 15 let.“ (ŠA)

„Rovněž je dobře, že jsou stanovená určitá opatření, která je možné mladistvým a dětem mladším patnácti let ukládat.“ (ČD)

Efektivita výkonu zejména opatření spadající do **činnosti probační a mediační služby** není dle sdělení dotazovaných pracovníků úplně nejlepší, a proto navrhují potřebu důslednějšího zajištění.

„Děti tam asi dochází, i když ne všichni, protože jsou samozřejmě rodiny, které nespolupracují s námi, tak je problém spolupráce s probační a mediační službou. Ale zase mám odezvy od rodičů těch dětí, které na probační a mediační službu docházejí, kteří poukazují v podstatě na nepříliš vysokou kvalitu.“ (JD)

„Nevidím ani příliš ten efekt práce té služby, u těch dětí se nijak pozitivně neprojevuje.“
(JD)

„Méně účelné shledávám dohled probačního úředníka a zařazení do určitého probačního programu.“ (VŠ)

„Ale jestliže to má vypadat tak, že odpoledne se na půl hodiny sejde třeba s probační a mediační službou, tam si popovídají, vymění zkušenosti, která droga, když to řeknu v uvozovkách, která droga je lepší, tak to by bylo lepší se nescházet.“ (FV)

„U mladistvých je dohled probačního úředníka nebo probační program mnohdy málo účelný. Mladiství nedocházejí pravidelně na schůzky, a když docházejí, tak si s nimi pracovníci pouze popovídají. Myslím si, že by měli být více specializovaní, že naše pohovory s dětmi jsou účelnější, ale možná je to u každé probační služby jiné. Já nemám až tak dobrou zkušenost.“ (ČD)

„ale ta probační a mediační služba zatím máme pocit, že to je, že to není ani na úrovni té naší kurátořiny. Ale je to o tom, možná, že jich je málo, nevím, to nejsem schopen hodnotit a je to zase o lidech.“ (FV)

Dle názoru dotazovaných je **funkce opatrovníka**, který zastupuje v trestním řízení dítě mladší 15 let, zbytečná. Zatímco **přítomnost obhájce** zastupujícího ve stejné věci mladistvého shledávají jako prospěšnější. Rovněž se pracovníci shodují, že **odměny** určené obhájci a opatrovníkovi jsou značně vysoké.

„Funkci opatrovníka myšleno advokáta u dítěte mladšího 15 let vidím jako naprosto nefunkční a nadbytečnou.“ (JD)

„Zároveň je to finančně nákladnější pro stát, protože tito obhájci jsou honorováni za výkon své funkce nemalými částkami.“ (JD)

„Opatrovník nebo obhájce má snahu zajistit minimální trest pro svého klienta, obvykle nebývá objektivní, neboť nevyhodnocuje příliš výchovné působení uložených opatření jako zájem svého klienta.“ (VŠ)

„U mladistvých samozřejmě ten obhájce je určitě ku prospěchu, protože mají obhájci větší právní vzdělání než my a můžeme se s nimi případně poradit o způsobu a volbě trestu.“
(JD)

„Víte v momentě, kdy přišel ten zákon a vstoupili do toho advokáti, to z hlediska práva je správně.“ (FV)

„...advokáti byli do věci zapojeni, státní pokladna také, protože je musí podle tarifů zaplatit. Ale když vezmu to, že přijde advokát na jednání, nás se ptá, o co půjde, co se děje, no

tak je platný tomu mladýmu člověku jako loňskej sníh. Tak to není o kvalitě, je uděláno v zákonu za dost, ale za ty peníze tem neměl teda činnost.“ (FV)

„Kdyby šel s tou rodinou promluvit, to když stihne a zastihne rodiče před jednáním soudu a promluví s nima, tak je to spíš zázrak.“ (FV)

„U nezletilých, tedy dětí do patnácti let, se domnívám, že jde o duplicitu činností, což stojí stát nemalé peníze. Ze zkušenosti mohu uvést, že většina advokátů si o dítěti nic nezjistí, s rodiči a dětmi nemluví někdy ani před jednáním, protože přijdou na poslední chvíli a při jednání řeknou, že souhlasí s tím, co uvádí a navrhuje kurátor pro děti a mládež. V závěru jednání předloží úhradu nákladů. U mladistvých bych brala obhájce pouze u závažné trestné činnosti nebo u opakované, protože jinak je situace obdobná jako u opatrovníků ve věci osob mladších patnácti let a částky za obhajobu placené státem jsou značně vysoké.“ (ŠA)

„...odlišnost spatřuju a to především v tom, že to jsou odborníci ve svém oboru takže by měli v určitých záležitostech více odborně po právní stránce poradit.“ (ŠA)

„Nehájíme děti a mladistvé za každou cenu jako advokáti, ale navrhujeme potrestání adekvátní charakteristice jeho osoby, minulosti apod.“ (ŠA)

„...se velmi často setkáváme a to zejména u opatrovníků, kteří hájí dítě mladší patnácti let, že případ neznají, neznají svého klienta, poprvé se s ním a jeho rodinou vidí na chodbě před soudním jednáním. A jejich závěrečná řeč pak mnohdy vypadá tak, že řeknou, že se připojují k našemu návrhu.“ (ČD)

„... a ještě jim stát hradí velmi vysoké částky.“ (ČD)

„Vzhledem k tomu, že se u mladistvých velmi často rozhoduje o uložení také trestních opatření, tak se domnívám, že po právní stránce je obhájce mladistvého ku prospěchu, ale spíše u závažnější trestné činnosti.“ (ČD)

Vzhledem k náročnosti a obsáhlosti jednotlivých rozhovorů nebylo možné učinit podobné vyhodnocení jako u kazuistik. Z tohoto důvodu byly vybrány každé kategorie zvlášť a k nim začleněny vlastnosti a dimenzionální rozsah. Vlastní výzkum byl doplněn o zajímavé pasáže z jednotlivých rozhovorů s kurátorkami pro děti a mládež a s vedoucím oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Právě Mgr. Vladimír Fejt o problematice nejvíce pohovořil, tudíž vyhodnocení zejména jeho rozhovoru bylo nejnáročnější. Rozhovor s ním trval cca 90 minut, zatímco ostatní pracovnice zodpověděly na dané otázky během cca 30 minut.

C) Statistické údaje

V poslední části výzkumu jsem se zaměřila na statistickou analýzu za rok 2009-2011 za jednotlivé obecní úřady obce s rozšířenou působností v okrese Jindřichův Hradec (Jindřichův Hradec, Třeboň, Dačice). Ze statistických podkladů jsem chtěla zjistit, zda došlo v průběhu let 2009-2011 ke zvýšení počtu klientů kurátora pro děti a mládež a tím zároveň k nárůstu trestné činnosti a zároveň identifikovat, v jakém rodinném prostředí většina dětí, které jsou v evidenci kurátorky pro děti a mládež, žije.

Zjištěná data jsou zpracována do přehledných tabulek podle jednotlivých sledovaných roků, následně doplněny krátkým komentářem.

ROK 2009					
Město	Počet klientů celkem	Z toho			
		Děti do 15 let		Mladiství	
		Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
JINDŘICHŮV HRADEC	253	17	67	40	129
TŘEBOŇ	162	16	35	28	83
DAČICE	45	8	13	8	16
Absolutní četnost	460	41	115	76	228
Relativní četnost	100,00 %	8,91 %	25,00 %	16,52 %	49,57 %

Tabulka č.5 Přehled celkového počtu klientů kurátorů pro děti a mládež v okrese Jindřichův Hradec za rok 2009

ROK 2010					
Město	Počet klientů celkem	Z toho			
		Děti do 15 let		Mladiství	
		Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
JINDŘICHŮV HRADEC	265	28	72	36	129
TŘEBOŇ	135	28	42	18	47
DAČICE	75	8	39	7	21
Absolutní četnost	475	64	153	61	197
Relativní četnost	100,00 %	13,40 %	32,21 %	12,84 %	41,47 %

Tabulka č.6 Přehled celkového počtu klientů kurátorů pro děti a mládež v okrese Jindřichův Hradec za rok 2010

ROK 2011					
Město	Počet klientů celkem	Z toho			
		Děti do 15 let		Mladiství	
		Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
JINDŘICHŮV HRADEC	246	24	53	49	120
TŘEBOŇ	197	21	34	32	110
DAČICE	91	13	39	11	28
Absolutní četnost	534	58	126	92	258
Relativní četnost	100,00 %	10,86 %	23,60 %	17,23 %	48,31 %

Tabulka č.7 Přehled celkového počtu klientů kurátorů pro děti a mládež v okrese Jindřichův Hradec za rok 2011

V tabulkách č. 1-3 je zaznamenán celkový počet klientů kurátorů pro děti a mládež v jednotlivých letech 2009-2011. Nejedná se pouze o děti a mladistvé páchající trestnou činnost, ale jde o všechny nezletilé děti, které měly v daný rok nějaký výchovný problém (např. záškoláctví, úteky z domova, spáchání přestupku apod.). V roce 2009 pracovali kurátoři pro děti a mládež s celkovým počtem 460 dětí, v roce 2010 to bylo pouze o patnáct nezletilých dětí více, tedy celkem 475, avšak v průběhu roku 2011 se jednalo o nejvyšší počet, který přesáhl hranici 500 nezletilých dětí, přesněji se jednalo o 534 dětských klientů, kteří byli v péči kurátora pro děti a mládež.

Následující tři tabulky jsou zaměřené již na děti mladší 15 let a mladistvé, již se v daném roce dopustili trestné činnosti.

TRESTNÁ ČINNOST ZA ROK 2009					
Město	Počet klientů celkem	Z toho			
		Děti do 15 let		Mladiství	
		Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
JINDŘICHŮV HRADEC	46	4	17	1	24
TŘEBOŇ	31	0	6	2	23
DAČICE	14	2	5	1	6
Absolutní četnost	91	6	28	4	53
Relativní četnost	100,00 %	6,59 %	30,77 %	4,40 %	58,24 %

Tabulka č. 8 Přehled počtu dětí mladších 15 let a mladistvých v okrese Jindřichův Hradec za rok 2009

TRESTNÁ ČINNOST ZA ROK 2010					
Město	Počet klientů celkem	Z toho			
		Děti do 15 let		Mladiství	
		Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
JINDŘICHŮV HRADEC	46	6	16	3	21
TŘEBOŇ	28	2	8	2	16
DAČICE	5	0	1	1	3
Absolutní četnost	79	8	25	6	40
Relativní četnost	100,00 %	10,13 %	31,65 %	7,59 %	50,63 %

Tabulka č. 9 Přehled počtu dětí mladších 15 let a mladistvých v okrese Jindřichův Hradec za rok 2010

TRESTNÁ ČINNOST ZA ROK 2011					
Město	Počet klientů celkem	Z toho			
		Děti do 15 let		Mladiství	
		Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
JINDŘICHŮV HRADEC	49	0	16	2	31
TŘEBOŇ	35	3	9	0	23
DAČICE	27	2	14	0	11
Absolutní četnost	111	5	39	2	65
Relativní četnost	100,00 %	4,50 %	35,14 %	1,80 %	58,56 %

Tabulka č. 10 Přehled počtu dětí mladších 15 let a mladistvých v okrese Jindřichův Hradec za rok 2011

Z tabulek č. 4-6 vyplývá, kolik dětí mladších 15 let a mladistvých se dopustilo v daném roce trestné činnosti. Trestné činnosti se nejvíce dopustili děti a mladiství v roce 2011, nejnižší počet je vykázan v roce 2010. Jak je patrné ze všech tabulek, převládá trestná činnost mladistvých nad trestnou činností dětí mladších 15 let a to v každém sledovaném roce. Rovněž je patrný rozdíl v pohlaví. Častěji a to výrazným způsobem se dopouštějí trestné činnosti chlapci než dívky. V roce 2009 se dopustilo trestné činnosti celkem 10 dívek a 81 chlapců. O rok později, tedy v roce 2010 to bylo 14 dívek a 65 chlapců a v posledním sledovaném roce 2011 spáchalo trestnou činnost pouze 7 dívek, ale 104 chlapců.

Poslední tři tabulky ukazují, v jakém rodinném prostředí dítě mladší 15 let a mladistvý žili v době spáchání činu jinak trestného nebo provinění, opět sledované za poslední tři roky 2009-2011.

RODINNÉ PROSTŘEDÍ - ROK 2009						
Město	Úplná rodina	Neúplná rodina	Nová rodina	Rodina s druhem/družkou	Ostatní	Ústavní výchova
JINDŘICHŮV HRADEC	15	12	3	4	4	8
TŘEBOŇ	9	10	2	7	0	3
DAČICE	7	4	1	0	0	2
Absolutní četnost	31	26	6	11	4	13
Relativní četnost	34,07 %	28,57 %	6,59 %	12,09 %	4,40 %	14,29 %

Tabulka č. 11 Aktuální rodinné prostředí dětí a mladistvých, kteří se v roce 2009 dopustili činu jinak trestného nebo provinění.

RODINNÉ PROSTŘEDÍ - ROK 2010						
Město	Úplná rodina	Neúplná rodina	Nová rodina	Rodina s druhem/družkou	Ostatní	Ústavní výchova
JINDŘICHŮV HRADEC	13	17	4	7	0	5
TŘEBOŇ	3	14	2	5	0	4
DAČICE	0	2	0	2	0	1
Absolutní četnost	16	33	6	14	0	10
Relativní četnost	20,25 %	41,77 %	7,59 %	17,72 %	0,00 %	12,66 %

Tabulka č. 12 Aktuální rodinné prostředí dětí a mladistvých, kteří se v roce 2010 dopustili činu jinak trestného nebo provinění.

RODINNÉ PROSTŘEDÍ - ROK 2011						
Město	Úplná rodina	Neúplná rodina	Nová rodina	Rodina s druhem/družkou	ostatní	Ústavní výchova
JINDŘICHŮV HRADEC	9	17	3	7	1	12
TŘEBOŇ	4	8	6	14	0	3
DAČICE	16	7	3	0	0	1
Absolutní četnost	29	32	12	21	1	16
Relativní četnost	26,13 %	28,83 %	10,81 %	18,92 %	0,90 %	14,41 %

Tabulka č. 13 Aktuální rodinné prostředí dětí a mladistvých, kteří se v roce 2011 dopustili činu jinak trestného nebo provinění.

U dětí mladších 15 let a mladistvých v době spáchání činu jinak trestného nebo provinění se klasický model rodiny, to znamená model úplné rodiny, kdy rodiče společně žijí ať již v manželství nebo družském poměru, vyskytuje v roce 2009 ve 34 %, v roce 2010 ve 20 % a v roce 2011 v 26 %. V ostatních případech se nejedná o klasický model rodiny. Neúplná rodina znamená soužití dítěte pouze s jedním z rodičů, v případě nové rodiny jde o uzavření sňatku s novým partnerem, zatímco rodina s druhem či družkou se považuje za rodinu nesezdanou ale s novým partnerem. Mezi ostatní jsou zahrnuty rodiny, kdy je dítě svěřeno do péče například prarodičům nebo jiným příbuzným, dítě v pěstounské péči apod. Je tedy možné říci, že v ostatních případech se nejedná o klasický model úplné rodiny a v současné době je patrné, že model úplné rodiny upadá.

4.4 Výzkumné závěry

Z provedeného výzkumu, kdy byla použita **metoda případové studie**, vyplynulo, že žádné z dětí nemělo výchovné problémy do doby, než se rodiče rozvedli. Až posléze, kdy rodinu opustil jeden z rodičů, se objevily první výchovné problémy týkající se školních povinností, nerespektování školního řádu a autority pedagogů. Celá situace vyústila později právě v trestnou činnost dětí mladších 15 let. Pouze v jednom případě jsou rodiče po celou dobu manželé, avšak zde můžeme jako jednu z příčin zaznamenat nedostatek finančních prostředků, protože rodiče nezletilého chlapce byli dlouhodobě vedeni na úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání a byli odkázáni na sociální dávky prostřednictvím dávek státní sociální podpory a sociální potřeby, později pomoci v hmotné nouzi. Pokud se v rodině objevují sourozenci, tak ti se nikdy nedopustili žádné trestné činnosti, rodiče s nimi nemuseli řešit žádné výchovné problémy. Rovněž je možné konstatovat, že se opakované trestné činnosti dopouští zejména chlapci, protože ani v jednom případě není popsána žádná případová studie dívky, neboť nesplňovala parametry předem stanovené pro výběr jednotlivých případů. Co se týká uložených opatření, tak nejvíce byl uplatňován u dětí mladších 15 let dohled probačního úředníka nebo bylo upouštěno od uložení opatření s tím, že stačilo samotné projednání u soudu. V případě mladistvých je velice často uplatňováno trestní opatření formou obecně prospěšných prací nebo podmíněné zastavení trestního stíhání se stanovenou zkušební dobou.

Z jednotlivých **rozhovorů s kurátory pro děti a mládež** vyplynulo, že jakmile se u dítěte vyskytnou výchovné problémy, dostává se velmi často do jejich péče. Všichni dotazovaní pracovníci se shodli, že nejčastější metodu, kterou při práci s dětmi a mládeží využívají, je metoda rozhovoru. Samozřejmě této metodě předchází důkladné seznámení s podklady celého případu. Samotný rozhovor je velmi často veden přímo na oddělení, kam je dítě pozváno společně se svými rodiči, případně je prováděn ve škole, kam dítě dochází, a nebo v jeho přirozeném prostředí, tzn. u něho doma za přítomnosti rodičů. Jak uvedla většina dotazovaných, důležitý je individuální přístup, protože nelze pohlížet ke každému případu stejně. Zamýšlíme-li se nad otázkou, který faktor působí jako hlavní na kriminalitu dětí a mládeže, můžeme konstatovat, že je to právě rodina. Ke stejnému závěru dospěli i všichni dotazovaní pracovníci, kteří rodinu, rodinné prostředí uvedli na prvním místě. V případě spáchání činu jinak trestného u dítěte mladšího 15 let nebo provinění v případě mladistvých je využíván zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů. Všichni dotazovaní se kladně vyjadřují ke vzniku tohoto zákona. Jde o zákon specializovaný na děti a mládež, tudíž

i opatření, které je možné dětem mladším 15 let a mladistvým uložit, jsou specificky určena právě jednotlivým věkovým kategoriím. Žádné závažné nedostatky v zákoně neshledávají. K opatrovníkům, kteří zastupují dítě mladší 15 let a k obhájčům, kteří stejnou povinnost plní v trestních věcech mladistvých, se většina dotazovaných pracovníků vyjadřuje shodně, že funkce opatrovníka je nadbytečná, neboť ve většině případů opatrovník nezná samotný případ dítěte do 15 let věku, nezná jeho rodinné prostředí, osobnost dítěte, a tudíž se při vyjádření připojuje povětšinou k návrhu kurátora pro děti a mládež. Dle dotazovaných pracovníků jde o duplicitu činnosti a podstatné finanční zatížení státu. V případě mladistvých by většina souhlasila s přítomností obhájců u mladistvých zejména v případech závažnějšího rázu nebo opakované trestné činnosti. Z hlediska právního jde o odborníky, kteří se snaží o minimalizaci trestu u svého klienta, avšak rodinné zázemí klienta, jeho školní výsledky, osobnost svého klienta, také ve většině případů neznají. Rovněž negativní stanovisko zaujali v případě efektivity činnosti probační a mediační služby a jejich výkonu v rámci dohledu probačního úředníka. Velice podstatnou shledávají dotazovaní pracovníci spolupráci s ostatními subjekty. Jako prvotní spolupráci vnímají spolupráci s rodinou, školami, dále s orgány činnými v trestním řízení, tzn. Policie ČR, státní zastupitelství a soudy. Samozřejmě k činnosti každého kurátora pro děti a mládež patří zároveň spolupráce s dětskými domovy se školou, výchovnými ústavami, věznicemi pro mladistvé. V rámci preventivně výchovné činnosti spolupracují shodně všichni dotazovaní pracovníci především se střediskem výchovné péče a dále s organizacemi, které se zaměřují na protidrogovou činnost. Co se týká dostupnosti sociálních služeb, tak zde se kurátoři od sebe liší. Důvodem je rozmístění jednotlivých obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. V tomto případě má nejhorší postavení kurátorka z Dačic, neboť tento obecní úřad obce s rozšířenou působností je nejdále od krajského města České Budějovice, kde sídlí právě zmiňované středisko výchovné péče. Rovněž pracovníci poukazují na zhoršující se ekonomickou dostupnost, neboť dobrovolné pobyty ve středisku výchovné péče nejsou zdarma a mnohdy se stává, že rodiče mají finanční problém pobyt uhradit. V těchto případech se pracovníci společně s rodiči dítěte obracejí na, od ledna 2012, úřady práce, kde žádají o mimořádnou okamžitou pomoc. V rámci své činnosti se také jednotliví pracovníci podílejí na preventivní činnosti buď vlastní aktivitou, kdy je například při Městě Jindřichův Hradec zřízeno Zařízení sociálně výchovné činnosti, jež provozuje oddělení sociálně právní ochrany dětí a dále každý rok organizují výchovně rekreační tábor pro děti a víkendové pobyty. Dačická a třeboňská pracovnice uvedly, že preventivní programy či jiné aktivity samy neorganizují, ale úzce spolupracují s nestátními neziskovými organizacemi zaměřenými na děti experimentujícími s drogami nebo vyrůstající

v rizikovém prostředí. Prostřednictvím těchto organizací tipují děti, které se posléze účastní například Programu sekundární prevence. Kurátoři pro děti a mládež považují ve své práci za nejtěžší rozhodování o osudech dětí, pomoci jim přivést je na správnou cestu, poradit jim tak, aby se změnily k lepšímu. Nejtěžší je pro pracovníky podávání návrhů, jež mohou dětem ale také jejich rodičům změnit celý dosavadní život. Rovněž spolupráci s rodinou považují za čím dál složitější, těžké je získat si jejich důvěru a ukázat, že jsou tu pro ně a pracují v zájmu jejich dítěte.

Ze statistické analýzy vyplynulo, že kurátoři pro děti a mládež se věnují zejména dětem, které vykazují nějaké výchovné problémy, mezi které se řadí záškoláctví, experimentování s drogami, útěky, nekázeň ve škole, konflikty s rodiči apod. Trestná činnost dětí a mladistvých zaujímá méně jak 1/3 z celkového počtu klientů kurátorů pro děti i přesto, že v průběhu let 2009-2011 došlo v okrese Jindřichův k nárůstu kriminality dětí a mládeže. V roce 2009 se dopustilo trestné činnosti celkem 91 dětí mladších 15 let a mladistvých, v roce 2010 došlo k poklesu a to na počet 79 dětí mladších 15 let a mladistvých a v roce 2011 došlo k nejvyššímu nárůstu kriminality dětí a mládeže a to na celkový počet 111. Rovněž lze z jednotlivých tabulek zjistit, že trestné činnosti se dopouští více chlapci než dívky, a to ve věkových kategoriích jak u dětí mladších 15 let, tak i u mladistvých.

S ohledem na závěry výzkumu by bylo vhodné rozšířit stávající síť poskytovatelů sociálních služeb a jiných subjektů, kteří se zabývají problematikou výchovných problémů dětí a mládeže a kriminalitou dětí a mládeže tak, aby tyto subjekty byly dostupné v jak rovině vzdálenosti, tak v rovině ekonomického zabezpečení. Pokud by došlo ke zlepšení dostupnosti těchto služeb, bylo by možné častěji a intenzivně působit na rodinu, která, jak ukázal výzkum, je základní příčinou problémového chování dětí.

ZÁVĚR

Stanovené cíle byly naplněny. Jako hlavní cíl bylo zjistit, jaká je současná situace v oblasti kriminality dětí mladších 15 let a mladistvých v okrese Jindřichův Hradec. Mohu konstatovat, že v průběhu let 2009-2011 došlo k nepatrnému nárůstu trestné činnosti u dětí a mladistvých. Ve srovnání s Jihočeským krajem, kdy se dopustilo trestné činnosti v roce 2009 celkem 534 nezletilých dětí (z toho 350 mladistvých) a v roce 2010 celkem 367 nezletilých dětí (z toho 235 mladistvých),¹¹⁰ se jedná o necelých 20 %. Jak vyplynulo z výzkumu, kurátoři pro děti a mládež se ve své práci zabývají zejména dětmi s výchovnými problémy. Za hlavní a stěžejní faktor, který má velký podíl na nežádoucím jednání a chování dětí, lze považovat rodinu. V tomto případě se na této skutečnosti shodli všichni dotazovaní pracovníci a zároveň v jednotlivých kazuistikách bylo zjištěno, že výchovné problémy a s nimi spojená trestná činnost se u dětí objevily až po rozvodu rodičů. A právě na rodinu je třeba celou sociální práci směřovat, protože podle ní se děti učí a pouze kompletní rodina může dítěti zajistit vše potřebné, zejména vzor obou rodičů. Z tohoto důvodu je potřeba věnovat rodině větší pozornost. Dokáží si představit různé programy určené nejen dětem ale celým rodinám. V současné době převládá péče o děti, existují různá volnočasová zařízení, děti se účastní letních táborů pro ně určených. Tyto aktivity přinášejí dětem něco nového, nová přátelství, zájmy. Právě ta skutečnost, že se na činnosti podílejí kurátoři pro děti a mládež má velmi podstatný účinek zejména na další komunikaci s dítětem a zároveň napomáhá k lepší spolupráci s celou rodinou v případě řešení nepříznivých životních situací. I z tohoto důvodu bych uvítala podobné služby v rámci celé rodiny, která by se musela zapojit do společných aktivit, komunikovat a spolupracovat nejen s kurátory pro děti a mládež, ale především se svým dítětem.

¹¹⁰Český statistický úřad. *Kriminalita, nehody*. [online]. [cit.2012-06-03]. Dostupné z: http://www.vykazy.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/311011-11-r_2011-24

SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH ODBORNÝCH ZDROJŮ

BIELIKOVÁ, Marcela et al. *Záškoláctvo a jeho příčiny vo vybraných okresoch SR*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva. 31 s.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1983. 384 s.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2000. 256 s.
ISBN 80-7178-475-3

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 439 s.
ISBN 978-80-7380-213-4

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. 224 s.
ISBN 978-80-247-2781-3

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2003. 384 s.
ISBN 80-7178-626-8

HÁJEK, Bedřich a kol. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. 280 s.
ISBN 978-80-247-1168-3

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s.
ISBN 80-7367-040-2

JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. 248 s. ISBN 978-80-7367-788-6

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. 336 s.
ISBN 978-80-7367-871-5

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. 215 s.
ISBN 978-80-7367-383-3

KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. 152s.
ISBN 80-7178-945-3

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: 2., aktualizované vydání*.
Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. 152 s.
ISBN 978-80-247-2310-5

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003.
344 s. ISBN 80-7178-771-X

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008. 272 s.
ISBN 978-80-7367-368-0

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 384 s.
ISBN 80-7178-548-2

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada,
2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4

MLČÁK, Zdeněk. *Profesní kompetence sociálních pracovníků a jejich hodnocení klienty*.
Ostrava: Repronis, 2005. 351 s. ISBN 80-7368-129-3

NOVOTNÁ Věra a Vladimír FEJT. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: UJAK, 2007. 226 s. ISBN 978-80-86723-69-3

NOVOTNÁ Věra a Věra SCHIMMERLINGOVÁ. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum, 1992. 128 s.

ONDREJKOVIČ, Peter. *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda, 2001. 310 s. ISBN 80-224-0685-6

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. 176 s. ISBN 80-7178-559-8

SUCHÝ, Oldřich a Zdeněk ŠVANCAR. *Mládež a kriminalita*. Praha: Melantrich, 1972. 272s.

ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ (eds.). *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2

TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování*. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-503-2

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat*. Praha: Slon, 2009. 132 s. ISBN 978-80-86429-36-6

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-214-9

VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. 432 s. ISBN 80-246-1074-4

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0

VEČERKA, Kazimír a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 130 s. ISBN 978-80-7338-079-3

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. 232 s. ISBN 80-86473-08-2

Sborník příspěvků z konference *Perspektivy práce s delikventní mládeží*, Brno: Občanské sdružení Ratolest Brno, 145 s. ISBN 978-80-260-0137-9

Právo a rodina č. 5/2010, 12. ročník. Praha: Linde, 2010. ISSN 1212-866X

Právo a rodina č. 8/2009, 11. ročník. Praha: Linde, 2009. ISSN 1212-866X

Legislativa

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže*, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 94/1963 Sb., *o rodině*, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Vyhláška č. 505/2006 Sb., *kteřou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách*, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*

ČESKO: Zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*

ČESKO. Zákon č. 104/1991 Sb., *Úmluva o právech dítěte*

ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., *o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních*, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb., *o přestupcích*, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., *o probační a mediační službě*, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

Instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí č.j. 21-12242/2000, kterou se stanoví rozsah evidence dětí a obsah spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálněprávní ochrany dětí a obsah spisové dokumentace o žadatelích o osvojení a o svěřeni dítěte do pěstounské péče, jak vyplývá ze změn provedených Směrnicí MPSV č.j. 21-42246/2002 ze dne 29.10.2002 uveřejněné ve Věstníku vlády ze dne 28.11.2002

Internetové zdroje

Krajská správa ČSÚ v Českých Budějovicích. Charakteristika okresu Jindřichův Hradec [online]. [cit.2012-05-01]. Dostupné z:
http://www.cbudejovice.czso.cz/xc/redakce.nsf/i/okres_jindrichuv_hradec

Integrovaný portál MPSV. *Statistiky nezaměstnanosti*. [online]. [cit.2012-05-12]. Dostupné z:
<http://www.portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/qrt>

Socialnirevue. *Definice sociální práce*. [online]. [cit.2012-06-11]. Dostupné z:
<http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace>

Český statistický úřad. *Kriminalita, nehody*. [online]. [cit.2012-06-03]. Dostupné z:
http://www.vyказы.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/311011-11-r_2011-24

SEZNAM ZKRATEK

DDŠ	Dětský domov se školou
DDÚ	Dětský diagnostický ústav
SVP	Středisko výchovné péče
ZSVČ	Zařízení sociálně výchovné činnosti

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1 Vyhodnocení kazuistik podle jednotlivých kategorií
- Tabulka č. 2 Hodnocení rozhovorů podle kategorie 1
- Tabulka č. 3 Hodnocení rozhovorů podle kategorie 2
- Tabulka č. 4 Hodnocení rozhovorů podle kategorie 3
- Tabulka č. 5 Přehled celkového počtu klientů kurátorů pro děti a mládež v okrese Jindřichův Hradec za rok 2009
- Tabulka č. 6 Přehled celkového počtu klientů kurátorů pro děti a mládež v okrese Jindřichův Hradec za rok 2010
- Tabulka č. 7 Přehled celkového počtu klientů kurátorů pro děti a mládež v okrese Jindřichův Hradec za rok 2011
- Tabulka č. 8 Přehled počtu dětí mladších 15 let a mladistvých v okrese Jindřichův Hradec za rok 2009
- Tabulka č. 9 Přehled počtu dětí mladších 15 let a mladistvých v okrese Jindřichův Hradec za rok 2010
- Tabulka č. 10 Přehled počtu dětí mladších 15 let a mladistvých v okrese Jindřichův Hradec za rok 2011
- Tabulka č. 11 Aktuální rodinné prostředí dětí a mladistvých, kteří se v roce 2009 dopustili činu jinak trestného nebo provinění
- Tabulka č. 12 Aktuální rodinné prostředí dětí a mladistvých, kteří se v roce 2010 dopustili činu jinak trestného nebo provinění
- Tabulka č. 13 Aktuální rodinné prostředí dětí a mladistvých, kteří se v roce 2011 dopustili činu jinak trestného nebo provinění

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 Opatření ukládána dětem mladším 15-ti let

Obrázek č. 2 Opatření ukládána mladistvým

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Struktura otázek určených pro rozhovor s kurátorkami pro děti a mládež
a vedoucím oddělení sociálně-právní ochrany dětí

Příloha č. 2 Přepis jednotlivých rozhovorů

Příloha č. 3 Jednotlivé kazuistiky

Příloha č. 4 Novinový článek - Jeden z posledních dětských táborů pořádalo město

Příloha č. 5 Správní obvody jednotlivých obcí obecních úřadů s rozšířenou působností
v okrese Jindřichův Hradec

PŘÍLOHA Č. 1

STRUKTURA OTÁZEK URČENÝCH PRO ROZHOVOR S KURÁTORkami PRO DĚTI A MLÁDEŽ A VEDOUCÍM ODDĚLENÍ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Otázka č.1:

Na úvod našeho rozhovoru bych Vás chtěla požádat o stručné seznámení s Vaší profesí, to znamená na jakou cílovou skupinu je Vaše práce zaměřena a jaké hlavní činnosti vykonáváte?

Otázka č.2:

Jak dlouho pracujete na pozici kurátora pro děti a mládež a jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Otázka č.3:

Co považujete ve své práci za nejtěžší?

Otázka č.4:

Jaké faktory, které negativně ovlivňují chování dítěte, shledáváte jako hlavní, stěžejní?

Otázka č.5:

Jaké metody využíváte nejčastěji při práci s dětmi a mládeží, jež vykazují problémové chování či trestnou činnost?

Otázka č.6:

Jedním z hlavních zákonů, které ve své profesi při práci s dětmi a mládeží páchajícími trestnou činností používáte, je zákon č. 218/2003 Sb. Shledáváte v tomto zákoně nějaké přednosti nebo naopak nedostatky?

Otázka č.7:

V průběhu přípravného řízení ale také řízení před soudem hájíte zájmy dítěte mladšího 15 let ale také mladistvého. Podobnou pozici zaujímá jeho opatrovník nebo u osob mladistvých obhájce. Nedomníváte se, že jde o duplicitu činnosti. V čem spatřujete odlišnost mezi těmito funkcemi?

Otázka č.8:

Jak vnímáte účelnost opatření, jež jsou dětem mladším 15 let a mladistvým ukládána?

Otázka č.9:

Se kterými subjekty, organizacemi, osobami nejčastěji spolupracujete, v čem Vaše společná spolupráce spočívá a jak tuto spolupráci hodnotíte?

Otázka č.10:

Podstatnou úlohu sehrává prevence a různá preventivní opatření. Zapojuje se váš odbor či organizuje nějaké aktivity pro děti a mládež zaměřené právě na prevenci?

Otázka č.11:

Jste spokojeni s dostupností sociálních služeb či subjektů, jejichž činnost je rovněž zaměřena na prevenci? Mám na mysli např. středisko výchovné péče, diagnostický ústav v rámci preventivně výchovné péče, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež apod.

Otázka č.12:

Velice aktuálním tématem mezi veřejností je tzv. trestněprávní odpovědnost. Jak Vy pohlížíte na současnou hranici trestněprávní odpovědnosti?

Otázka č.13:

Na závěr bych se Vás chtěla dotázat, co pro Vás práce s dětmi znamená, co Vám přináší a co si na ní nejvíce vážíte?

PŘÍLOHA Č. 2

PŘEPIS JEDNOTLIVÝCH ROZHOVORŮ

Rozhovor č.1

Jedná se o přepis rozhovoru z diktafonu, který byl prováděn s kurátorkou pro děti a mládež Městského úřadu v Jindřichově Hradci, odboru sociálních věcí paní Ditou Jírovou, DiS. (JD)

Otázka č. 1

Na úvod našeho rozhovoru bych Vás chtěla požádat o stručné seznámení s Vaší profesí, to znamená, na jakou cílovou skupinu je Vaše práce zaměřena a jaké hlavní činnosti vykonáváte?

„Tak já pracuji jako kurátorka pro děti a mládež, takže s dětmi s výchovnými problémy, se záškoláctvím, alkohol, drogy a tak dále.“

Otázka č.2

Jak dlouho pracujete na pozici kurátora pro děti a mládež?

„Od roku 2002.“

A vaše nejvyšší momentálně splněné vzdělání?

„Vyšší odborná škola.“

Takže diplomovaný specialista?

„Ano.“

Otázka č. 3

Co považujete ve své práci za nejtěžší?

„Za nejtěžší? Rozhodování vlastně o osudech dětí a vlastně přivést je na správnou cestu a poradit jim tak, aby se změnily, aby změnily své chování k lepšímu.“

Otázka č. 4

Jaké faktory vidíte, které negativně ovlivňují chování dítěte?

„Faktory? Tak tam určitě je, vždycky jsou tam nějaké vrozené dispozice, ale určitě nejvíc dítě ovlivní rodina, výchova v rodině a pak jsou tam další. Pak jsou to kamarádi, spolužáci, škola, volnočasové aktivity.“

Otázka č. 5

Jaké metody využíváte při práci s dětmi a mládeží?

„Metody? Nejčastěji asi forma rozhovoru nebo výchovného pohovoru. Potom krajní opatření jsou vlastně opatření ukládaná soudem jako je dohled, soudní dohled a nejzazším opatřením se volí ústavní výchova.“

A ten rozhovor s ním provádíte většinou jako u vás na oddělení nebo i docházíte někam?

„Nejčastěji na oddělení, kde jsou děti pozvané s rodičema, a nebo s dětmi ve škole.“

Otázka č.6

Jedním z hlavních zákonů, které vlastně využíváte, je zákon č. 218/2003 Sb. Shledáváte v tomto zákoně nějaké nedostatky nebo naopak přednosti?

„Tak určitě to je věc dobrá, protože dosud nebyly žádná výchovná opatření, které by se daly ukládat dětem a mládeži, takže v tom určitě vidím plus tohoto zákona. I když jsou tam určité rezervy, kdy by mohlo být těch opatření víc a jakoby přesně směřované třeba na ty děti, ale určitě v tom nevidím žádný větší problém, myslím, že je to dostačující.“

Takže nedostatky žádné nespatřujete?

„Vidím nefunkčnost toho, že stoupá možnost uložení opatření, ale jsou nevyužívané tím soudem, jako jsou třeba nařízené pobyty v nějakém výchovné zařízení, ve středisku výchovné péče a vzhledem k tomu, že soud nemá zkontaktována tato zařízení, tak ty opatření nejsou ukládané a nejsou využívány.“

Otázka č. 7

V průběhu přípravného řízení ale také řízení před soudem hájíte vlastně zájmy dítěte, jste účastníkem toho trestního řízení. Podobnou situaci tam má ale také opatrovník v případě dítěte mladšího 15 let nebo obhájce v případě mladistvého. Zdá se vám to jakoby, nejde o duplicitu? Anebo v čem spatřujete třeba odlišnost?

„Funkci opatrovníka myšleno advokáta u dítěte mladšího 15 let vidím jako naprosto nefunkční a nadbytečnou, protože v tomto případě stejným způsobem zastupujeme dítě my. A naopak tito obhájci častokrát vlastně děti mají k tomu, že je jakoby obhajují i za cenu, že učí to dítě lhát a neskrytě ho vlastně, ty jeho trestné činy jakoby zakrývají nebo úmyslně zatajují, což nechápeme. Častokrát ho vedou i vlastně k tomu, aby jakoby schovávalo, zastíralo tu svojí vinu. Nedokáží jim na rovinu říct, že něco udělaly špatně, ale spíše je vedou nesprávným chováním, bych řekla. Zároveň je to finančně nákladnější pro stát, protože tito obhájci jsou honorováni za výkon své funkce nemalými částkami, takže já to

vidím jako naprosto zbytečnou pozici tedy. U mladistvých samozřejmě ten obhájce je určitě ku prospěchu, protože mají obhájci větší právní vzdělání než my a můžeme se s nimi případně poradit o způsobu a volbě trestu.“

Takže se domníváte, že vlastně obhájce v případě mladistvého určitě zapotřebí je, ale opatrovník v případě dítěte mladšího 15 let je nadbytečný?

„Ano.“

Otázka č. 8

Jak vnímáte účelnost opatření, která jsou dětem mladším 15 let a mladistvým ukládána?

„Tak určitě je dobře, že ty děti se dostanou nebo mladiství se dostanou k soudu, že už je to pro ně v podstatě setkání s vyšší institucí. A každé opatření uložené si myslím, že má mít pro to dítě výchovný efekt. Jak potom probíhá, to už je otázka jiná. To už bychom se dostali na funkčnost probační a mediační služby, jak funguje a jaké používá metody.“

A třeba Vy, jaké máte zkušenosti, myslím s probační službou v rámci dohledu probačního úředníka nebo probačních programů? Zda tam děti dochází nebo jestli to funguje tak, jak by to fungovat mělo?

„Děti tam asi dochází, i když ne všichni, protože jsou samozřejmě rodiny, které nespolupracují s námi, tak je problém spolupráce s probační a mediační službou. Ale zase mám odezvy od rodičů těch dětí, které na probační a mediační službu docházejí, kteří poukazují v podstatě na příliš vysokou kvalitu probační a mediační služby. Ta odezva není taková, jakou bych si představovala. Nevidím ani příliš ten efekt práce té služby, u těch dětí se nijak pozitivně neprojevuje.“

Takže se stává třeba, i když mají dohled probačního úředníka nebo nastoupili na probační program, že i nadále páchají trestnou činnost, že se u nich opakuje trestná činnost? Že by nějaká účelnost, preventivně že by působili na dítě, tam není asi zase v takových velkých procentech?

„Ano, vidím spíše pohovory, které vedeme s dětmi my jako kurátoři pro děti a mládež, jako efektivnější, než když je s nimi vede probační a mediační služba, která mnohokrát ani nemá informace o tom dítěti, nemá k dispozici materiály, které by s ním projednala.“

Otázka č. 9

Se kterými subjekty, organizacemi, osobami, ať jsou to státní či nestátní organizace, nejčastěji spolupracujete? V čem ta spolupráce spočívá a případně, zda jí hodnotíte kladně nebo záporně?

„Tak nejčastěji využíváme asi pomoci střediska výchovné péče, kam se posílají děti s různými výchovnými problémy. U dětí se závažnějšími problémy se potom volí dobrovolné pobyty v diagnostickém ústavu v Homolích. Potom spolupracujeme s P-centrem, což je protidrogová poradna. Samozřejmě i s nízkoprahovými zařízeními např. registrovaná služba ve Starém Městě pod Landštějnem, kam děti mohou docházet. Děti směřujeme i do zájmové činnosti pořádané Městským úřadem.“

Vlastně asi i spolupracujete i se školami?

„Ano. Rovněž s Policií ČR, soudy, státním zastupitelstvím, to všechno v rámci trestního řízení.“

Otázka č.10

Trochu jste mi nahrála na další otázku, kdy jsem se chtěla zeptat, jestli se zapojuje i váš odbor či zda organizuje nějaké aktivity pro děti a mládež právě zaměřené na prevenci, preventivní opatření?

„Zájmový kroužek při Městském úřadu, kam ty děti v podstatě tipujeme a směřujeme. Víkendové pobyty, tábory. Mnoho úřadů bohužel tyto aktivity neorganizuje, neposkytuje, nepořádá.“

Otázka č.11

Hovořily jsme spolu na téma středisko výchovné péče, diagnostický ústav v rámci preventivní výchovné činnosti, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Jak je to s dostupností těchto sociálních služeb? Je ta dostupnost dobrá, jste spokojeni s dostupností nebo jsou problémy, aby dítě mohlo nastoupit do nějakého takového zařízení?

„Samozřejmě bychom byli raději, kdyby to zařízení fungovalo přímo tady v místě, aby ty děti tam mohly docházet. Ale i v Českých Budějovicích, si myslím, že je to dostupné pro rodiče. Když je to finančně složitější, tak se obracíme na úřad práce, žádáme o finanční příspěvek na cestu nebo na ten pobyt, zatím nám vycházeli doposud vstřícně.“

Otázka č. 12

Velice aktuálním tématem mezi veřejností je trestní odpovědnost. Jak Vy pohlížíte na současnou hranici trestní odpovědnosti? Myslíte si, že by třeba snížení hranice trestní odpovědnosti, že by vedlo k efektivitě?

„Já si myslím, že to nic neřeší. Myslím si, že 15 let je takový optimální věk, kdy to dítě je schopno zodpovídat za své jednání a pokud se dítě dopouští protiprávního jednání dřív, tak

je řešeno právě podle toho zákona č. 218/2003 Sb., takže i tyto děti jsou řešené, i když jakoby za čin jinak trestný. I tak to s nimi projednáváme, i tak si projdou soudním řízením, takže já bych na tom nic neměnila.“

Otázka č.13

Na závěr bych se chtěla ještě dotázat, co pro Vás práce s dětmi a mládeží znamená, co Vám přináší a co si na ní nejvíce vážíte?

„Je to práce zajímavá. Kdybych jí dělat nechtěla, tak jí nedělám. Není to práce stereotypní, každý den tady řešíme jiný problém, pořád se něco děje, takže je to určitě zajímavá práce. Člověk má radost z každé maličkosti, která se povede vyřešit. Ať už je to nějaký výchovný problém nebo pomoc rodičům. Každý případ přináší radosti, ale i smutky, tak různě.“

Rozhovor č.2

Jedná se o rozhovor s kurátorkou pro děti a mládež Městského úřadu v Jindřichově Hradci, odboru sociálních věcí paní Mgr. Šárkou Vondráčkovou. (VŠ)

Otázka č. 1

V úvodu našeho rozhovoru bych Vás chtěla požádat o stručné seznámení s Vaší profesí, to znamená na jakou cílovou skupinu je Vaše práce zaměřena a jaké hlavní činnosti vykonáváte.

„Já pracuji na odboru sociálních věcí Městského úřadu v Jindřichově Hradci. Zde jsem na pozici kurátorky pro děti a mládež, tudíž mám na starosti děti s výchovnými problémy, děti, které se dopouští útěků z domova, neplní řádně povinnou školní docházku a samozřejmě dále děti a mladistvé, kteří se dopouští přestupků nebo trestné činnosti. Hlavní činnost, kterou vykonávám, je spjata právě např. s trestnou činností dětí a mladistvých, kdy zastupuji jejich zájmy, jsem přítomna v celém průběhu trestního řízení.“

Otázka č.2

Jak dlouho pracujete na pozici kurátora pro děti a mládež a jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

„Na pozici kurátora pro děti a mládež pracuji teprve čtyři měsíce.“

A Vaše dosažené vzdělání?

„Mám vystudovanou vysokou školu v sociálním oboru. Titul Mgr.“

Otázka č. 3

Co považujete ve své práci za nejtěžší?

„Pro mě je velice náročné nabudit u dítěte změnu jeho sociálně patologických postojů, které jsou ovlivněny dlouhodobými a dlouholetými negativními vzory z rodinného prostředí.“

Otázka č. 4

Jaké faktory, které negativně ovlivňují chování dítěte, shledáváte jako hlavní, stěžejní?

„Jak jsem již uvedla v předchozí odpovědi, domnívám se, že špatné rodinné prostředí je tím hlavním faktorem, který se negativně podílí na výchově dítěte. Dalo by se říci, že stačí narušený model úplné rodiny, kdy chybí jeden z rodičů, neúplnost rodiny at' již vznikla rozvodem, úmrtím nebo i tím, že dítě od narození vyrůstá pouze s jedním z rodičů jako samoživitelem.“

Otázka č. 5

Jaké metody využíváte nejčastěji při práci s dětmi a mládeží, jež vykazují problémové chování či trestnou činnost?

„Nejčastěji využívám pohovor s dítětem, ale také s jeho rodiči. Dítě se snažím motivovat, snažím se, aby vidělo pozitivní vzory, bylo chváleno, povzbuzeno. Samozřejmě je velmi podstatné, abych mezi námi panovala důvěra, kterou nelze získat při jednom jednání. Rovněž je důležitá preventivní činnost, osvěta a to bez ohledu na to, zda jde o problematiku užívání návykových látek nebo trestnou činnost.“

Otázka č. 6

Jedním z hlavních zákonů, které ve své profesi při práci s dětmi a mládeží páchajícími trestnou činností používáte, je zákon č. 218/2003 Sb. Shledáváte v tomto zákoně nějaké přednosti nebo naopak nedostatky?

„Dle mého názoru je dobře, že tady zákon je, protože slouží jako účinný nástroj pro výkon naší profese, ale také pro okresní státní zastupitelství a soud. Pomáhá při rozhodování a řízení ve věcech provinění.“

Nedostatky tedy žádné neshledáváte?

„Zatím ne.“

Otázka č. 7

V průběhu přípravného řízení ale také řízení před soudem hájíte zájmy dítěte mladšího patnácti let ale také mladistvého. Podobnou pozici zaujímá také jeho opatrovník nebo u osob mladistvých obhájce. Nedomníváte se, že jde o duplicitu činnosti, případně v čem spatřujete odlišnost mezi těmito funkcemi?

„Nedomnívám se, že by šlo o duplicitu. Opatrovník nebo obhájce má snahu zajistit minimální trest pro svého klienta, obvykle nebývá objektivní, neboť nevyhodnocuje příliš výchovné působení uložených opatření jako zájem svého klienta. Z naší strany jde o to, aby uložené opatření mělo výchovný efekt, ne vždy jde o minimalizaci trestu.“

Otázka č. 8

Jak vnímáte účelnost opatření, která jsou dětem mladším patnácti let a mladistvým ukládána?

„Jsou opatření, která vnímám jako účelná, zařadila bych mezi ně výchovnou povinnost, tedy společensky prospěšné činnosti, výchovné omezení, jako zákaz styku s osobou či zákaz pobývání v určitém patologickém prostředí, ale pouze s ohledem na věk do patnácti let to vidím jako účelné. Dále se mi jeví účelné, a to pouze ve výjimečných případech ochranná výchova, ochranné léčení. Jde o opatření, která jsou ukládána opravdu výjimečně. Méně účelné shledávám dohled probačního úředníka a zařazení do určitého probačního programu. A jako formální výrok vnímám napomenutí s výstrahou.“

Otázka č. 9

Se kterými subjekty, organizacemi, osobami, nejčastěji spolupracujete, v čem Vaše spolupráce spočívá a jak tuto spolupráci hodnotíte?

„Nejčastěji ve své profesi spolupracuji se školami, kdy řešíme výchovné problémy s dětmi nebo žádáme o posudek potřebný ke zprávě o zjištění poměrů. Spolupráce s nimi je dobrá. Dále spolupracujeme s policií, městskou policií. U dětí umístěných v ústavní výchově s dětskými domovy se školou a výchovnými ústavami a v neposlední řadě se střediskem výchovné péče. Se všemi subjekty se spolupráce dobrá.“

Otázka č. 10

Podstatnou úlohu sehrává prevence a různá preventivní opatření. Zapojuje se váš odbor či organizuje nějaké aktivity pro děti a mládež zaměřené právě na prevenci?

„Náš odbor každoročně organizuje letní tábor a víkendové pobyty určené právě dětem s výchovnými problémy, dětem, kterým rodiče nejsou schopni uhradit jiný dětský tábor, tedy

dětem z málo podnětného sociokulturního prostředí. Taktéž každý týden vede kolegyně kroužek, kam takové děti pravidelně dochází. Zároveň bych mezi preventivní činnost zahrнула sociální poradenství, které je jednou z náplní oddělení sociálně právní ochrany dětí.“

Otázka č. 11

Jste spokojeni s dostupností sociálních služeb či subjektů, jejichž činnost je rovněž zaměřena na prevenci? Mám na mysli například středisko výchovné péče, diagnostický ústav v rámci preventivně výchovné péče, nízkoprahová zařízení a podobně.

„Se všemi těmito institucemi velmi úzce spolupracujeme. Bohužel středisko výchovné péče, diagnostický ústav jsou nejbližší v Českých Budějovicích a dobrovolné pobyty jsou uplatňovány i dalšími odbory sociálních věcí, tudíž dochází k přetížení kapacity a na umístění jsou někdy dlouhé čekací doby.“

Otázka č. 12

Velice aktuálním tématem mezi veřejností je takzvaná trestněprávní odpovědnost. Jak Vy pohlížíte na současnou hranici trestněprávní odpovědnosti?

„Vzhledem k četnosti výskytu činů jinak trestných u dětí mladších patnácti let se domnívám, že snížení hranice trestněprávní odpovědnosti na čtrnáct let je na místě a to vzhledem i na fyzickou zralost.“

Otázka č. 13

Na závěr bych se Vás chtěla dotázat, co pro Vás práce s dětmi a mládeží znamená, co Vám přináší a co si na ní nejvíce vážíte?

„ Tato práce je pro mě velmi zajímavá, znamená pro mě pomoci potřebným, získat si jejich důvěru, přináší mi uspokojení nad výkonem smysluplné práce a zaměřuje se na občany v nouzi či v kritických situacích svého života.“

Rozhovor č. 3

Přepis rozhovoru z diktafonu, který byl proveden s vedoucím oddělení sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu v Jindřichově Hradci panem Mgr. Vladimírem Fejtem. (FV)

Otázka č. 1

V úvodu našeho rozhovoru bych se Vás chtěla zeptat a požádat Vás o stručné seznámení s Vaší profesí, na jakou cílovou skupinu je zaměřena Vaše sociální práce a jaké hlavní činnosti vykonáváte?

„Cílovou skupinou pro činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, tudíž i pracovníků zařazených do obecního úřadu obce s rozšířenou působností, i do obecního úřadu jako takového při výkonu sociálně-právní ochrany dětí, vyplývá jediné: starat se o děti, které v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., což velmi dobře znáte, spadají do zájmové skupiny těchto orgánů a obecně řečeno prvně musíme říct, kdo je to dítě nebo chápat dítě. Tak víte, že tak chápeme lidi, kteří jsou mladší 18-ti let, ale ještě tady připadá v úvahu a to zejména v kurátorské činnosti, ale i v ostatní péči o děti umístěné v ústavních výchovách, že se může jednat i o děti, o mladé lidi, až do věku 19 let. I když trochu v redukované míře ta péče probíhá, protože už jsou to zletilci za sebe zodpovědní, takže té péče je tam méně. U kurátorů to není tak omezené, a důležité je, že se to řídí zejména tím, zda ten mladý člověk ještě potřebuje mít vytvořené podmínky pro to, aby se připravil na výkon povolání, protože to je důležitá věc. V celé sociální práci nejde o to vyřešit momentální jeden problém, to taky, ale hlavně toho člověka naučit takovým dovednostem, které mu umožní, aby žil samostatně ekonomicky nezávisle na péči jiných, tudíž aby byl schopen své potřeby uspokojovat ekonomickými zdroji. Proto mluvíme o takové péči v souvislosti s přípravou na povolání. Je to záležitost čím dál složitější právě proto, že řada mladých lidí ani ve svých rodinách nezaznamenává, že všichni chodí do zaměstnání, když nemají jiný zdroj příjmů a to relativně negativně působí a zvláště tehdy, když mladý člověk sám nemá možnost získat pracovní návyky při zařazení do výkonu zaměstnání, protože nikdo se nenarodil s tím, že by měl ukotveno, že ráno v pět vstane a v šest už bude pracovat, to tak není. Musí se to naučit, musí si na tu práci zvyknout i na ty pravidelné povinnosti. Nedá-li se mu ta šance, je to základ problémů pro značnou část jeho života, někdy pro celý. Co jste tam ještě v té otázce měla?“

Jaké hlavní činnosti vykonáváte?

„No tak myslím si, že jsem to řekl. Ale pokud jde o konkrétní péči, tak oddělení sociálně-právní ochrany dětí v tom nejširším slova smyslu se stará o pomoc rodinám s dětmi, kdy ty

děti jsou spíše obětí některých nedovedností svých rodičů a jejich okolí a v kurátorské práci je to péče o děti v rodinách, kde ty děti samy páchají nepravostí zase v tom nejširším slova smyslu. Nemusí to být vždycky až tak vyhrocené, že by to byly činy jinak trestné, ale kupříkladu jsou to útěky z domova nebo ze zařízení, je to absence, nedocházka do školy a tak dál. Ale hlavním znakem tam musí být, že to je opakované, že to není jednorázové vybočení a že to má negativní důsledky pro toho člověka. A i když jsem řekl, že tedy děti jsou zlobivé, samozřejmě. Ty děti vyrostly v nějaké rodině a ta rodina u toho byla, asistovala, podílela se výchovou. Ale i přitom nejlepším snažením rodičů se může stát, že se nepovede z nějakého důvodu to dítě připravit do života po všech stránkách a dát mu takové sociální dovednosti, aby dítě bylo schopno čelit různým nástrahám, svodům, se kterými přichází do styku a můžou z toho být problémy.“

Otázka č. 2

Jak dlouho pracujete na pozici vedoucího oddělení sociálně-právní ochrany dětí a jaké je Vaše nejvyšší vzdělání dosažené?

„Vy jste zvědavá. Jestli nevdá, tak mám vysokoškolské vzdělání.“

To je to nejlepší, co můžete mít.

„Možná, že bych mohl mít ještě vyšší, ale mám vysokoškolské vzdělání v oboru, který je možno tady využít. V této pozici pracuji, kolik, 22 let. Takže teď už jenom chybí, abyste mě řekla, že už musím být vyhořelý, abych šel od toho.“

To určitě ne, to určitě ne.

„No teď doděláte školu, a když se Vám podaří mě od toho dostat, tak byste se o to místo mohla ucházet.“

Mužů v této pozici je málo, přece určitě? Více žen je určitě v pozici sociálních pracovníků a proto si musíme vážit mužů.

„No víte, je to jako se vším. Pomáhající profese většinou jsou doménou žen a ženy mi snad prominou, je to jako v životě. V životě taky není nic tak vyhraněného, že by dělaly jenom ženy nebo jenom muži, není to ani tady u toho. Já osobně si myslím, že je chyba, že je u toho málo mužů, protože při vši úctě k ženám, to samý by bylo i obráceně, myslím, chybí ten pohled toho druhého pohlaví. Takže tak jako je život promíchán, mělo by to být i v téhle práci. Ale to souvisí s řadou věcí. Za prvé s přístupem k potřebám člověka a potom k prestižím tohoto povolání a samozřejmě i s oceněním té práce. Takže prestiž nezáleží jenom na tom, jak jsme zdatní, šikovní, kolik toho dokážeme pro lidi udělat, to záleží také na tom, jak ta profese je viděna ve společnosti, a je to jasné. Děláme nebo pracujeme

s lidmi, kteří z nějakého důvodu, a teď neříkám, že jsou ti lidi špatní, nezvládli svoji situaci, protože, kdo jí zvládne, tak se do naší práce nedostane. Nezvládli svoji situaci, svoji dovednost. Tím nehodnotím vůbec jejich kvality, protože někdy jsou ty problémy tak nakumulované, že ne každý má stejnou dovednost, myslím stejnou schopnost, to je i stejnou šanci. No a jak to bývá, někomu pomůžete, druhému nikoliv a zejména tam, kde jde o děti, a to mám na mysli ten případ činnosti sociálně-právní ochrany, kdy se třeba rodiče, myslím naprosto typickou věc, rozcházejí, a běžní rodiče by se měli domluvit, v zájmu dětí domluvit. Ale čím dál víc vidíme, že se prostřednictvím dětí ty rodiče snaží si vyřídit účty, v uvozovkách řečeno, dokonce si ublížit. Není to normální přístup, znamená to, si myslím, že ti rodiče nejednají dospěle, protože vtahují do řešení problému, který sami nezvládli, tak vtahují děti a jejich prostřednictvím, a děti zatěžují. Samozřejmě se to odrazí u těch dětí i nadále. Bohužel, hlavně se to odrazí u těch dětí tehdy, až budou samy začínat tvořit společný život rodiny a budou řešit své problémy. Protože tak, jak to odkoukaly od rodičů a ve svém okolí, tak to budou dělat samy. A to jim hrozně ubližuje. Lidi si, myslím, trochu zvykli na to, že, když mám problém, tak uteču. Místo toho, že když je problém, měl by se vyřešit. V tom to děti mají nesmírně těžké, v tom to máme těžké my, protože právě ti rodiče, kteří své problémy nezvládají, a my je vedeme, něco po nich chceme, tak chceme plnit povinnosti vůči rodině ne nám, vůči dětem, a to se jim nelíbí. No a druhá věc, co vidím za ty dvě desítky let, že politická garnitura tuhle oblast zrovna nemá v lásce, možná z osobních zkušeností. A pak se vždycky hodí vymyslet a přijmout zákon, který je mimo realitu i možnosti lidí a pak to svrhnout na sociální pracovníky na úředníky a na kde co. Je to k uzoufání. A také proto nechce nikdo, kdo to se sebou trošku myslí vážně, a zejména ekonomicky vážně, tak do tohoto oboru se netlačí. I když nejsem jediný, ale vlastně v kraji jsem. Ba ne, byl jsem jediný vedoucí oddělení a teď jsme asi tři ze 17 úřadů. A taky by to šlo ještě říct tak, že jsem tak nanicovatej, že bych se jinde neužilil.“

Otázka č. 3

Nyní bych se chtěl již zaměřit na činnost kurátorů pro děti a mládež. Chtěla bych se Vás zeptat, co považujete v jejich práci za nejtěžší?

„V práci za nejtěžší? Jako vždycky v životě, rozhodnout se, protože ty naše návrhy, jak věc řešit, i když to třeba řeší potom soud, ale návrh k tomu soudu nebo nějaké výchovné opatření, má dalekosáhlé důsledky pro to dítě, mnohdy celoživotní, protože, když vezmeme to, že budeme navrhopvat, aby dítě bylo odejmuto biologickým rodičům, protože tam jsou zákonné důvody, tak to samozřejmě ovlivní celou rodinu a zejména ty děti na celý život.“

A nejtěžší je to, vidět, co bude s těma dětma, až se vrátí do života samy, čili až zletí. Tady myslím, že stát se dobře nechová ke svým ovečkám, ke svým občanům, protože bych si uměl představit, že by se vybudovaly startovací byty, domy na půl cesty, zkrátka něco, co na tu výchovu v ústavní péči, ale i v pěstounské péči, co naváže, aby se těm lidem přeci jenom trošku pomohlo. Nejde o to, že by se jim mělo nadlepšovat, ale oni jsou hendikepovaní sociálně a to je ten problém. Líbí se mi myšlenka více se věnovat péči o děti formou rodin, tudíž v pěstounské péči. To je myšlenka výborná, samozřejmě přáli bychom si, aby víc lidí, zodpovědných lidí ty děti chtělo přebírat, ale ten start, ten bude stejně složitý, protože pěstouni nemají v ekonomických svých možnostech těm dětem pomoci nějakou střechou nad hlavou a teď nemám na mysli, že musí dostat třípokoje byt. Stačila by i slušná ubytovna, aby to dítě mohlo, ten mladý člověk, abych byl přesnější, tak aby mohl dosáhnout na krytí nákladů spojených s bydlením a přeci jenom střechu nad hlavou měl. Řada lidí začínala vždycky v ubytovnách, ale jiná věc byla, když bylo možno, aby člověk získal ubytovnu v souvislosti se zaměstnáním a potom postupně získával byty menší, když založil rodinu tak další. Bohužel je to jinak a tady myslím, že proto občan má stát, aby mu v tomto smyslu pomohl, podal pomocnou ruku. A tam stát úplně rezignoval, takže to je snad výhled, to myšlení těch dopadů, to považuji za nejtěžší.“

Otázka č. 4

Jaké faktory, které negativně ovlivňují chování a jednání dětí, vidíte jako hlavní a stěžejní?
„Příklad rodičů, není nic jiného, protože život se musíme naučit. Toho, co umíme, toho si na ten svět moc nenesem, ale příroda je moudrá, takže nám nesevěřila, našemu myšlení, základní životní funkce, protože to by jsme odflákli a nepřežili. Ale všechno ostatní se musí ten člověk naučit tak, aby se stal komplexně dospělým. Dospíváme v řadě oblastí postupně. Jednou biologicky, což je nejsnazší dospět, no nemyslím nejsnazší jako takový, ale nejdříve a přijde to, i kdyby jsme to nechtěli ovlivňovat, ale na tom, jak ovlivníme i zpracování této dospělosti ze strany rodičů a všech lidí, kteří vychovávají, tak tak to bude vypadat. Ekonomická dospělost jakákoliv jiná až po sociální, která přijde nejpозději, je nejsložitější, protože tam musíme mít v zásobě řadu dovedností, zkušeností, které jsme okoukali, ty jsme si nemohli zkusit. A teď jde o to, co jsme viděli, jaký vzor jsme viděli. A jestliže dětem chybí vzor chování jednoho z rodičů, protože ta rodina nežije jako kompletní, tak to ten druhý při sebelepší snaze a větší snaze nemůže zachránit. Takové ty řeči, my nepotřebujeme tátu, já s tím dítětem chodím na ryby, to je hezká věc, ale ten táta tam není jenom kvůli těm rybám, je tam zkrátka model chování. A jestliže ty rodiny, a jestliže více jak půlka rodin, myslím

půlka manželství se rozvádí, tak jaký je to základ pro děti. Dneska pomalu, kdo vyrůstá v manželství, tak má punc, dívají se na něj skrz prsty, protože vyrůstat sám nebo žít sám, to je přeci moderní. Já jsem pro, když nebudu mít děti, proč bych musel žít v manželství, nemusím žít ani v manželství, když mám děti, ale musím žít tak, aby ty děti o nic nebyly ochuzené. To znamená, nebyly ochuzeny o vzor mámy, táty, ale nejenom jako rodičů, ale jako manželů, jako sousedů, přátel, protože každý hraje určitou roli, ale to hraje je, prosím vás, je v uvozovkách, tam nemyslím jako divadlo, ale působí v různých rolích, to všechno ty děti se musejí naučit. A nejvíc se toho naučí právě odezíráním, napodobováním a jestliže tohle nefunguje, tak kde to mají ty děti vzít. A tady se jim nejvíc dospělá populace mstí, nevím za co, ale ubližuje, nevím proč, ale vím proč, je to jenom kvůli vlastnímu sobectví, že nechce řešit svůj problém a velké nadšení, zkrátka je tady velká tragédie pro děti. Jestliže jdu do vztahu s tím, že když se to nepovede, tak se rozejdu, to jde do té doby než jsem k sobě někoho připoutal jako dítě. A jakmile jej připoutám, tak jakýpak rozcházení. Samozřejmě neplatí to absolutně, jsou situace, kdy je rozchod naprosto nezbytný i v zájmu dětí, ale to jsou tak velký výjimky, že je zbytečné mluvit o nějakém životě se závislýma osobama at' na alkoholu nebo drogách, at' už se jedná, o to že se vyklubal z manželky tyran, no tak s ní taky nemůžu žít. A to jo, ale o tom bych vůbec nemluvil. Ale není normální, že se rozchází tolik lidí, je to bezohledný k dětem, to jim nejvíc ubližuje. Nemají, kde se učit, jak se učit, protože to nejde posadit je do lavice a odpřednášet, to se musí vidět.“

To máte pravdu.

Otázka č. 5

Jaké metody nejčastěji při své práci s dětmi a mládeží kurátoři využívají?

„Když bych měl být, víte, stručný, tak metodu cukru a biče. Samozřejmě, obojí je v uvozovkách, ale je to celá řada nebo lépe řečeno všechny metody sociální práce, o kterých jste ve škole i mimo ní slyšela, protože v první řadě se musí s tím problémem seznámit. Já když jsem řekl, že kurátoři se věnují těm dětem, co jsem předtím označil jakoby zlobivejm, tak to není o tom, že to dítě se narodilo jako mámin hrb, samozřejmě tady můžou být i nějaké geny, to taky, ale to žilo v nějakém prostředí a to dítě bylo formováno, tudíž je třeba přijít na to, kde je příčina toho určitého chování, co jsou klady toho člověka ale taky záporny. A ten problém se musí řešit komplexně, tudíž celým tím prostředím, kde je to dítě formovaný, protože dítě umístit do ústavní výchovy a nepracovat s rodinou, no to není k ničemu, protože to dítě bude někdo formovat, vychovávat, ale nese si to své z rodiny. Když jsem před chvílí hartusil na některé rodiče, víte, zaráží mě, že v posledních letech jakoby je

spousta rodičů, kdy se do krve rvali za svěřeni toho dítěte po rozchodu a najednou se zjistí, to zejména tehdy, když si založí novou rodinu, že to dítě překáží, protože je z původního vztahu, tak ho nechce ani jeden. No to je k uzoufání. Ted' řeknu jednu hříšnou myšlenku. Představoval bych si, že by přišel městskej policajt a těm rodičům domluvil ručně stručně pendrekem, aby se ráčili vzpamatovat, protože když zakládali nový vztah, tak věděli, že tam to dítě je, i jejich partneři věděli, že tam to dítě je. Jenomže, když ptáčka lapají, tak je to samozřejmě my si ho budeme brát, mě to nevadí. V první řadě, co vadí je dítě, které má určitý nárok, potřebu a jakoby překáží. Takže ty děti z původního manželství jsou na tom úplně nejhůř, nikam nepatří, jsou odstrkovány a myšlenka, že vlastní rodič dítě uhájí, ženy dají většinou přednost svému partnerovi před vlastním dítětem, partnerovi a jejich společnému dítěti a pak třeba když trochu zbude, tak tomu původnímu, ale není to o tom, že by to dítě nestrádalo a chlap ten už vůbec to dítě neuchrání před partnerkou a je to zase o sobectví a o tom, že si ted' řeším, bez ohledu na minulost, řeším svůj problém. Pokud se vrátím k těm metodám, asi nejčastěji se používá metoda rozhovoru, předtím ale bylo studium dostupných materiálů, takže zhodnocení dokumentů, ale rozhovor je asi nejčastěji užívaná metoda v této práci. A znáte zase ze školy, že ty rozhovory, pokud se opakují, tak se vyvíjejí nebo zastaví. Je to pro toho člověka a to co hodnotil při prvním rozhovoru nějak, tak se může stát, že při pátém vidí jinak, protože je to živý tvor a vše se vyvíjí, takže i ten člověk a cílem je, aby se podařilo tomu člověku, o kterého se staráme, tomu dítěti eventuelně mladistvému z trestně právního hlediska, tak potřebujeme, aby nahlédl na ten svůj problém, zjistil, co ovlivnit lze a to aby se ovlivňovalo, co ovlivnit nelze, tak s tím, aby se naučil žít. A to je to umění ve všech metodách sociální práce, k tomuhle tomu směřuju. A když jsem řekl to dítě, tak zejména u té kurátorky, tam to nekončí osmnáctým rokem, tam těch devatenáct je tak akorát a uvažuje se nebo neuvažuje, připravuje se, že to bude eventuelně až do 26-tého roku v souvislosti s přípravou na povolání. Ono to má svojí logiku. Dokud ten člověk se nestal nezávislým, tudíž dospělým, i když už v některých směrech jakoby dospělý byl, ale pro život je třeba, aby byl komplexně dospělý, protože biologicky dospělý přivede na svět svojí ratolest ale jenom sociálně dospělý jí přivede tehdy, kdy se o ní může postarat. No a to je smyslem celé sociální práce a všech používaných metod.“

Otázka č. 6

Jedním z hlavních zákonů, které ve své práci kurátoři pro děti a mládež používají, je zákon č. 218/2003 Sb. Vidíte v tomto zákoně nějaké přednosti nebo naopak nedostatky?

„Víte, celý problém přijetí tohoto zákona byl v tom, že nás kdekdo vinil, že máme moc trestných činů, přečinů tehdy ještě, soud už se k nim zase vrátil, u mládeže. No tak jsme to začali jinak nazývat a to jsme potřebovali mít zákon. Ale považuju za důležité, že tady jiný zákon pro děti a mládež je. Vy dobře víte, že patnáct let je hranice trestněprávní odpovědnosti a nechám teď úplně stranou diskusi, jestli čtrnáct nebo patnáct, je to nesmyslná diskuse, protože v patnácti letech nebo ve čtrnácti letech se neděje nic tak podstatného. Já bych řekl, že důležitá hranice je dvanáct let, a to třeba dokresluje i možnost u nás využít v těch nejzávažnějších případech ochranné výchovy od dvanácti let, no a pak trestněprávní odpovědnost od těch patnácti, ale ještě pak máme jiné hranice, například kdo chce být prezidentem, tak ještě později a členem parlamentu a já nevím čeho. Ale v té souvislosti jsem si uvědomil, že v těchto institucích, spíš v tom parlamentu než na hradě by jsme měli mít zodpovědné a slušné lidi. Máme-li tam v uvozovkách řečeno místy taky gaunery, no tak to je spolu s těma rodičema některýma nedobry příklad pro ty děti. Zejména, protože člověk ve svém životě potřebuje mít určitý řád, každý živý tvor potřebuje střechu nad hlavou a mít řád a mantinely, aby věděl, v čem se může pohybovat a v tom se pohyboval svobodně. A proto ten zákon č.218/2003 jako vidím spíše přínosný než škodlivý, to takhle řečeno. I ta myšlenka, že se bude všechno tajit, co ten člověk spáchal tehdy než mu ještě bylo osmnáct a pak má čistý stůl, není hloupá, ta je jako dobrá, ale najednou se v praxi ukazuje, že to nemůže platit absolutně. Že se musíme před některými lidmi věk nevěk chránit a to myslím, to je druhá věc nebo další věc, kdy stát rezignoval. Věnuje se kdekomu, ale to v té naší kurátorské práci nejde, když vidíme někoho, kdo je třeba veden k zodpovědnosti u soudu a provinil se, soud mu to prokáže, odsoudí ho, tak na jeho straně je možná pět šest lidí, kteří za něj a v jeho prospěch, a je to dobře, že to tak je, za něj a v jeho prospěch mohou podávat návrhy a bojovat – advokát, my, rodiče, další dva nezávislí a já nevím kdo ještě. Ale je úplně jedno státu, co se děje s tou obětí a to nejenom u těch mladistvých. To je trestuhodná nezodpovědnost a zejména to vysílá nezdravý signál, že je lepší být gaunerem, protože mám větší zastání než ta oběť. A to myslím, že je z výchovného hlediska pro občana a občanskou společnost nesmírná škoda a myslím, že to ubližuje tomu vztahu. Takže logické by bylo, aby občan věděl, že se vyplatí být řádným občanem, dodržovat mantinely, to znamená dodržovat zákonnost, pak ani nemusím vědět, že ten zákon je. Když mě s tím nebude nikdo obtěžovat, tak proč by a že se vyplatí být poctivým. To se bohužel tady neukazuje tak jako úplně a to je taky k tomu, co jste se ptala možná před chvílí, co tu práci kazí, to je to, že není vidět pozitivní příklad, že by se vyplatilo být poctivým, ale jakkoliv občanem, pracovníkem, sousedem, rodičem. A druhá věc, a to

s tímhle tím souvisí, rodič, dvacet let a čím dál víc to vidím, že to tak je, dnes se nenosí, aby se připomněla člověku povinnost. Připomenout rodiči rodičovskou zodpovědnost, tak to je pomalu prostý slovo. Namísto toho, abychom rodiče v plné míře vedli k dodržování rodičovské zodpovědnosti ve vztahu k jejich vlastním dětem, k žádným jiným, a chtěli po nich, aby to dodržovali, ono by to taky všechno jinak vypadalo, a to jsem odbočil možná od toho zákona. Je dobře, že je, ale chtěl by asi uvést do souladu se zdravým rozumem.

Otázka č. 7

Vy jste se dotkl již vlastně toho, že v přípravném řízení a v řízení před soudem hájí zájmy nejen kurátoři pro dítě a mládež, ale také v případě mladistvého obhájce, v případě dítěte do 15 let jeho opatrovník. Nedomníváte se, že jde například o duplicitu, že mají podobnou či stejnou pozici a v čem se případně odlišují?

„Víte, v momentě, kdy přišel ten zákon a vstoupili do toho advokáti, to z hlediska práva je správně. Tak oni ani ty soudy si nevědí se sociálním pracovníkem, s kurátorem rady. To znamená, co s ním. Je tam duplicita, jistě, je tam duplicita. Já už jsem před chvílí řekl, že když vezmu, že tam je advokát, kurátor, dva rodiče, dva si ještě může, tak je to šest lidí, no tak je to celý takový, ale necht'. I to postavení toho kurátora je tam duplicitní a je to takový, jako aby se vlk nažral a koza zůstala celá. Vždyť stačí se podívat na uspořádání jednacích síní soudu. Tam se ani neví, když přijde a to je jedno, jestli je to z oblasti, třeba, kdy se rozhoduje o poměrech dítěte, tak když přijde rodič s advokátem, tak nemá pomalu sociální pracovník kam si sednout. Není vůbec pamatováno v jednacím řádu soudu na to, že by měl mít někde vyčleněné místo při jednání po pravici soudce, ale odděleně od sporných stran. Aby i tím místem, kde pracuje ten kurátor, sociální pracovník OSPODU, aby nemohlo být spojováno ani podvědomě s nějakou tou jednající stranou. Ono to samý je tady u toho. Od té doby máme mizernej pocit při jednání. Pochopitelně, protože cítíme, ale na druhou stranu, víte, advokáti byli do věci zapojeni, státní pokladna také, protože je musí podle tarifů zaplatit. Ale když vezmu to, že přijde advokát na jednání, nás se ptá, o co půjde, co se děje, no tak je platný tomu mladému člověku jako loňskej sníh. Tak to není o kvalitě, je uděláno v zákonu za dost, ale za ty peníze tam neměl teda činnost. S tím mladým člověkem kurátor většinou nebo orgán sociálně-právní ochrany většinou přišel do styku. Není to v každém případě, ale ve většině ano. Takže zná vývoj té rodiny, jiných členů rodiny, tohodle člověka, takže dokáže řadu věcí odvodit, pochopit, ano. A advokát se nenamáhá, nepamatuju případ, nepamatuju, že by nějaký advokát přišel k nám a řekl: heleďte, vy vedete případ mého mandanta, já bych rád se něco dozvěděl o něm v jeho prospěch nebo neprospěch, zkrátka,

aby se mu vyrentoval. Kdyby šel s tou rodinou promluvit, to když stihne a zastihne rodiče před jednáním soudu a promluví s nima, tak je to spíš zázrak. Takže zákon máme, ano, dodržujeme, ano, ale je to mladýmu člověku platný velmi velmi málo.“

Otázka č. 8

Jak vnímáte účelnost opatření, která jsou dětem nebo mladistvým ukládána?

„Víte je to jako se vším. Není-li to chápáno a prováděno formálně, tak dobrý. Pořád je lepší, když ten člověk bude konat užitečnou práci, než aby se někde poplakoval. To vím zcela jistě. Ale jestliže to má vypadat tak, že odpoledne se na půl hodiny sejde třeba s probační a mediační službou, tam si popovídají, vymění zkušenosti, která droga, když to řeknu v uvozovkách, která droga je lepší, tak to bylo lepší se nescházet. Je to všechno o tom, kdo tu výchovu provádí, je to stejný jako v rodině. Jestliže je přijatý nějaký výchovný opatření, jakýkoliv, a není-li důsledně zajištěno jeho vykonání, no tak ta autorita je vniveč. Když rodič tomu dítěti třeba za nějaký prohřešek, nesplní povinnosti, něco přikáže, zakáže a nedodrží to, no tak to skončí u druhého takového opatření, protože mladý člověk je na tohle velmi háklivej a umí v tom velmi dobře se orientovat, co musí a co ne. Takže pokud jsou uložena opatření vyžadována od něj k naplnění a důsledně je to vyžadováno, tak dobrý. Pokud to není, tak je to horší než cokoli jiného. Vůbec si nemyslím, že by to mělo být tak, že mladí lidé budou ve výkonu trestu a tak nemusí. Mě se dokonce víc líbí všechny možný alternativní tresty, ale kdyby je museli vykonat a tehdy by to mělo svůj efekt.“

Otázka č. 9

Se kterými subjekty, organizacemi, ať jsou to státní, nestátní, kurátoři pro děti a mládež nejčastěji spolupracují, příp. jak tu spolupráci hodnotíte?

„Tak nejčastější spolupráce je tam, když ten mladý člověk chodí do školy, tak s tou školou, to je nejčastěji. Bohužel kurátoři s policií, se státním zastupitelstvím, se soudama, tudíž s mocí soudní. A pokud jde o hodnocení. Policie má zájem na tom, aby bylo případů co nejméně a hlavně, aby se nic moc neřešilo, protože je jich tam jak šafránu. Já nevím, možná, že je policistů až kam, protože na jednu stranu, jestliže máme policistů tolik, jako jsme měli, když nás bylo 15 milionů, dneska je nás deset milionů obyvatel, tak to jsme měli mít o třetinu policistů míň. Ono to tak není, ale nevidím je u toho výkonu. Jinak by to vypadalo s nezákonnou nebo činností mladých lidí, pokud by třeba policisté byli v ulicích a tak dále. Ale to nechme stranou. Samozřejmě spolupracují velmi úzce s probační a mediační službou, ale ta probační a mediační služba zatím máme pocit, že to je, že to není

ani na úrovni té naší kurátořiny. Ale je to o tom, možná, že jich je málo, nevím, to nejsem schopen hodnotit a je to zase o lidech. Ted' je pocit, že jde o formální záležitost. Pokud jde o nestátní subjekty, tak samozřejmě s nimi přicházíme do styku, nejčastěji se jedná o ty subjekty, které se třeba zaobírají protidrogovou činností. To dost dobře jinak nejde, protože to je specifický problém a platí už to, co jsem řekl předtím. Jestliže poslanec, děkan fakulty z Plzně řekl před celým národem, že je pyšný na to, jak jako student tady pozdějc si kouřil džonty, marijánku, šlehal si, no vždyť to je k uzoufání. A je to všechno o jednom. Jestli společenské vědomí je takové, že jsou tyto věci tolerovány, že jsou brány na milost a nikoliv, že se společnost od nich distancuje, tak je zle. A to se může potom usnažit kde kdo, i nestátní subjekty i my, soudy, kdekd, protože mladý člověk není hloupej a řekne si, proč by, když on taky. Takže nejčastěji probační a mediační služba a z nestátních ti, co se zabývají vážností drog. Ale i třeba, vidím tady v Hradci konkrétně, Metu přes drogy, Charitu ekonomická pomoc, Červený kříž vybavení, určitě jsem ted' na někoho zapomněl, kdo takhle se věnuje. Třeba Okna se zabývají činností, kdy se těm dětem a mládeži věnují. Řeknu jeden příklad, doufám, že to tam ještě nemáte. Již jste zpracovávala bakalářskou práci, která se věnovala činnosti, kterou na našem odboru, našem oddělení děláme a to je organizace výchovně rekreačního tábora včetně formy víkendových pobytů a činnost kroužku, který má ten hroznej název Zařízení sociálně výchovné činnosti. Je to také nestátní subjekt, protože to provozuje město a i ty děti, které mají mnohdy problémy s dodržováním zákonnosti, tak tady se projevují úplně jinak. Dá se jim šance, aby taky poznaly úspěch, dovednost, aby mohly taky v něčem samy se projevit. A máme s tím ty nejlepší zkušenosti. Nemyslíme si, že ten kdo projde, tak že se již nikdy ničeho nedopustí, ale úplně jinak se s těma lidma, nejenom s těma dětma ale i s jejich rodičema se dá vést rozhovor, projednávat ty věci a získávat náhled na ten problém. Trochu nás trápí, že se policie od věci distancuje, když dřív se vlastně hned zapojovala a nejde o to, že to má být policejní tábor, ale aby děti poznaly, že policista je taky jenom člověk. O to nám šlo, ale policii jde o něco jinýho, tak proto se již toho nechtějí zúčastňovat. Ale ve vztahu k těm dětem a působení, tak velmi dobrý.“

Nyní jste odpověděl právě na tu následující otázku.

„No vidíte“

Otázka č. 11:

Ještě jsem se chtěla zeptat, protože vlastně prevence a preventivní opatření se zabývá například také středisko výchovné péče nebo diagnostický ústav nebo nízkoprahová zařízení

pro děti a mládež. Chtěla jsem se právě zeptat, jestli se domníváte, že je, nebo jste spokojen s dostupností těchto sociálních služeb?

„Vidíte, na středisko výchovné péče jsem zapomněl a to je velmi častá oblast spolupráce, protože, kdo jiný by měl pomoci. A to je jednoduchá odpověď na tu Vaši otázku. Jestliže ti lidé musejí dojet s dítětem do Českých Budějovic, tak si na jednu stranu řeknete, to je hodina jízdy. Ale ona řada těch lidí na to nemá peníze, protože má rodinej rozpočet tak napnutej, že nemá peníze na to, aby tam několikrát dojeli. Takže mě by se nejvíc líbilo, kdyby to bylo alespoň v Jindřichově Hradci, nemusí to tady být permanentně 24 hodin denně 365 dnů. No ale v některý den nebo půl den nebo dva půl dny, aby to bylo dostupné zde.“

Takže alespoň jako ambulantní forma?

„Alespoň ambulantní forma. Středisko výchovné péče v tom smyslu vyvíjelo určité úsilí, i pak to začalo fungovat, ale jako o všem rozhodují peníze. Samozřejmě, když přišli o peníze, no tak to museli opustit. Je to jako u všech služeb. Mohu je použít tehdy, když se k nim mohu dostat. A myslet si, že to jsou jenom lidé, kteří jako nechtějí, tak to by byla chyba. Někteří také nemohou. O tom sociální pracovník a kurátor musejí vědět. Jenomže teď jak stát přesunul systém dávek na úřady práce, to by nebyl problém, to by nebyl, co by nemělo být, to ať je, ale je třeba vidět, že ta dávka má pomoci řešit sociální problém tak, aby ten sociální problém nenastával. Takže to je včetně toho, aby se mohli rodiče s dítětem nejenom na jednorázové vyšetření ale na pravidelné návštěvy. Máme tady poradnu pro mezilidské vztahy, manželskou předmanželskou, tam někdy pomohou rodičům s dětmi ale není to tak specializované zařízení, které by bylo třeba. A i to je dobrý. Ale nemůže to nahradit třeba to středisko výchovné péče. Bez toho střediska dost dobře nejde dělat práci s těma mladejma lidma, protože tam musí být komplexní do hloubky a to nejde dělat pouze z kanceláře, že s ním jednou promluvíme, to souvisí s tím odhalením těch prapříčin.“

Asi výhoda je, když je potom internátní pobyt, kde je možnost, ale zase to stojí peníze, zase je to další zátěž pro rodiny.

„Ale stát by to uměl, protože se mu vyplatí pomoci dávkou, aby mohlo dítě být třeba ve středisku, mohlo tam dojet, než řešit potom problém ústavní výchovy, já nevím čeho, když se to vyhrtí dál.“

Otázka č. 12

Já tady ještě pro Vás, aktuální téma mezi veřejností, jsme taky trošku nakousli, tak zvaná trestní odpovědnost, hranice trestní odpovědnosti. Vy jste již říkal, že

„Mně vyhovuje hranice trestní odpovědnosti 15 let. Někdo řekne, že dneska děti dospívají dřív a tak dál. Já si myslím, že se nic neděje, že je patnáctiletá, ono to souvisí s tím, že se někdo domnívá, že se začíná dříve souložit. Všechny výzkumy v téhle oblasti, alespoň pokud jsem se s nimi setkal, říkají, že to tak úplně, ten posun, není, že se zhruba začíná pořád stejně. Výjimky jsou vždycky, byly a jsou a kvůli tomu není třeba posouvat hranici. Patnáctiletá hranice, i třeba v otázce navazování kontaktů, nikomu nebrání projevat city, ale vede to k zodpovědnosti. Nejde o to, že když někomu něco nevyhovuje, tak to povolíme, tím pádem se toho nedopouští, ale proč ve čtrnácti. To kdyby bylo posunutý na čtrnáct let, tak bude ten samý problém, ten samý problém ve čtrnácti. Možná, že děvčata začínají menstruovat dřív než před padesáti lety, to je možný. Je to výživou, vyspělostí a kde čím, ale je tady delší dobu nebezpečí, toho že by mohly otěhotnět, ale jsou tu rodiče, je tu výchova a tak dál. Myslím si zase, že člověk je taková tvor, že si dokáže poručit, když má tu výchovu řádnou. Ale pozor, chraň bůh, aby si myslel, že se má se začátkem sexuálního života začínat až v manželství, vůbec ne, vůbec ne. Ale nic se neděje, když to bude později. Víte, posuňme to na čtrnáct, na třináct, a to nejenom, že umožníme těm mladejm lidem sexuálně žít, i když jsou země, kde to mají takto posunutý a sexuální život mají jinak, v jiných hranicích. Ale to potom ti zneužívači jako už nebudou páchat, nebo co? Vždyť to ten člověk, a řekli jsme si to, to že dospěje dřív biologicky, neznamena, že dospěje dřív sociálně, aby byl schopen přijímat. Co je dospělost? Schopnost přijmout rozhodnutí, ale nést za to veškerou zodpovědnost. Rozhodnutí přijmu ve dvanácti, ve třinácti, rozhodnutí přijmu v pěti, jdu si koupit žvejkačku nebo možná něco jiného, přijal jsem rozhodnutí. Ale kdy jsem schopen nést za to své rozhodnutí komplexní všestrannou zodpovědnost, to je věc úplně jiná. Takže já bych moc s hranicí nehýbal a jestli, tak s tím hněvem na dvanáct let, ale hranici sexuálních kontaktů bych ponechal. A pak mi vychází, proč bychom to dělali. To potřebujeme mít ty dvanáctileté, třináctileté v base? Když to bude třeba, tak tedy ochranná výchova, která se vykonává v ústavní výchově ve specifickém režimu. No, takže já myslím, že to zatím vyhovuje, i když si umím představit, že časem někdy se s tím pohne. Ale nevidím k tomu důvod.“

Otázka č. 13

A na závěr bych se Vás chtěla dotázat, co pro Vás práce s dětmi a mládeží znamená, co Vám přináší a co si na ní nejvíce vážíte?

„Jestli Vy nejste trošku moc záluždná. Víte, přináší mi to, to že musím o mnoha případech, o dětech, o jejich rodinách přemýšlet a musím se snažit o nich přemýšlet ze všech stran

a shánět k tomu názory svých kolegyně, kolegů, protože v téhle práci, ono to je i v jiných, ale ptala jste se na tuhle konkrétní, v téhle práci není nic absolutně pravda, protože vždycky je to v daných podmínkách, v daných znalostech, ale ještě navíc je to ovlivněno mou zkušeností, mým rozhledem, mým uvažováním. To je úplně jiné než zkušenost, rozhled a uvažování toho mladýho člověka a jeho rodiny. Nejmiň mě těší bezmoc jak pomoci, pomoci dětem. To mě těší nejmiň. Nejvíc mě těší, když vidím, že to co se v dané chvíli zvolilo, je pro to dítě dobře pro jeho budoucnost. Když vidím, že to dítě je šťastné a začalo být šťastné a mohlo prožít dětství, na který má právo. Problém dětí je v tom, že kvůli svým rodičům, ale to je to, co jsem říkal na začátku, někdy musí řešit věci nad jejich možnosti a za dospělé a dospělácké svým dětským rozumem, což je špatně. Takže, když vidím před sebou holčičku, která úplně rozkvetla v péči cizí rodiny a je vidět, že jí tam mají rádi, na rozdíl její rodině vlastní, tak tehdy, tehdy jsem blízky toho, abych prožil chvíli štěstí, pocity štěstí. No a zatím mě těší to, že si nemyslím, že to naše opatření, které děláme, návrh, který podáváme, je absolutně správný a nejede přes to vlak, samozřejmě za chvíli nemusí být pravda, protože nastaly jiné okolnosti. Ještě bych tam doplnil, že co mě těší na téhle práci je to, že mám okolo sebe velmi šikovné spolupracovnice, které, alespoň si myslím, že filozofii uvažování mají podobnou jako já, a potom jim to moc sluší, to taky za něco stojí.“

A v mnoha ohledech se tedy shodnete při práci s dětmi a mládeží?

„Ano, v mnoha ohledech se shodneme a kde se neshodneme, tak si vytříbíme názor na věc, abychom k nějakému řešení dospěli. Ne k nějakému, ale řešení, na jakém se shodneme.“

Rozhovor č. 4

Jedná se o rozhovor s kurátorkou pro děti a mládež Městského úřadu v Třeboni paní Alenou Šedivou. (ŠA)

Otázka č. 1

Na úvod našeho rozhovoru bych Vás chtěla požádat o stručné seznámení s Vaší profesí, to znamená na jakou cílovou skupinu je zaměřena Vaše práce a jaké hlavní činnosti vykonáváte?
„Vykonávám funkci kurátora pro děti a mládež, sociálního kurátora, romského poradce, protidrogového koordinátora. Dále zprostředkovávám pro probační a mediační službu výkon trestu obecně prospěšných prací dospělých osob pro Město Třeboň a vykonávám funkci veřejného opatrovníka po dobu správního řízení.“

Tedy dosti široké spektrum činností.

„To ano. Cílovou skupinou jsou tedy děti, mládež, ale také dospělé osoby.“

Otázka č. 2

Jak dlouho pracujete na pozici kurátora pro děti a mládež a jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

„Jako kurátorka pro děti a mládež pracuji již více než 20 let. Při nástupu na tuto pozici jsem dálkově vystudovala nástavbové studium na Střední škole sociálně-právní v Praze.“

Otázka č. 3

Co ve své práci považujete za nejtěžší?

„Vykonávat každou agendu tak, jak si vyžaduje při každoročním nárůstu klientů hlavně na pozici kurátora pro děti a mládež.“

Otázka č. 4

Jaké faktory, jež negativně ovlivňují chování dítěte, shledáváte jako hlavní, stěžejní?

„Špatné výchovné vzory v rodině, závadové party či jednotliví kamarádi. Rovněž současná doba, kdy je stále více rodin na hranici chudoby, takže nemůžou uspokojit základní potřeby dětí a ty, když se chtějí vyrovnat svým vrstevníkům, si tyto potřeby obstarávají trestnou činností. Aby nezletilí a mladiství na tyto problémy na chvíli zapomněli a v něčem vynikali, nacházejí únik rovněž v drogách, které jsou čím dál více dostupnější.“

Otázka č. 5

Jaké metody využíváte nejčastěji při práci s dětmi a mládeží, jež vykazují problémové chování nebo trestnou činnost?

„Velice důležitá je práce s každým případem jednotlivě, individuálně. Ne každý případ je stejný. Velice často využíváme případové studie, práce s jednotlivcem a jeho rodinou. A zejména využíváme technik rozhovoru a pozorování.“

Otázka č. 6

Jedním z hlavních zákonů, které ve své profesi při práci s dětmi a mládeží páchajícími trestnou činností používáte, je zákon č. 218/2003 Sb. Shledáváte v tomto zákoně nějaké přednosti nebo naopak nedostatky?

„Přednosti spatřuji v tom, že soudí stále jeden soudce, který je specializovaný na práci s mládeží. Před soudem jsou projednávány i děti mladší 15 let. Při prvním zakolísání mladistvého se upřednostňuje odklon od trestního stíhání, tedy podmíněné zastavení trestního stíhání. Můžou se uložit různá opatření, jako například dohled probačního úředníka, což může působit kladně v rodině, s níž se roky pracuje ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí, takže je žádoucí, ať s rodinou pracují i jiné instituce.“

A nějaké nedostatky spatřujete?

„Ne.“

Otázka č. 7

V průběhu přípravného řízení ale také řízení před soudem hájíte zájmy dítěte mladšího 15 let ale také mladistvého. Podobnou pozici zaujímá jeho opatrovník nebo u osob mladistvých obhájce. Nedomníváte se, že jde o duplicitu činnosti. V čem spatřujete případně odlišnost mezi těmito funkcemi?

„U nezletilých, tedy dětí do patnácti let, se domnívám, že jde o duplicitu činností, což stojí stát nemalé peníze. Ze zkušenosti mohu uvést, že většina advokátů si o dítěti nic nezjistí, s rodiči a dětmi nemluví někdy ani před jednáním, protože přijdou na poslední chvíli a při jednání řeknou, že souhlasí s tím, co uvádí a navrhuje kurátor pro děti a mládež. V závěru jednání předloží úhradu nákladů. U mladistvých bych brala obhájce pouze u závažné trestné činnosti nebo u opakované, protože jinak je situace obdobná jako u opatrovníků ve věci osob mladších patnácti let a částky za obhajobu placené státem jsou značně vysoké. Ze své vlastní zkušenosti mohu uvést, že rodičům vyřizují občas určité záležitosti, které by jim měl vyřizovat jejich placený advokát, ale ten jim to odmítne. Samozřejmě, že odlišnost spatřuju a to především v tom, že to jsou odborníci ve svém oboru, takže by měli v určitých záležitostech více odborně po právní stránce poradit. Hlavní odlišnost vidím tedy v tom, že advokáti se zabývají právem, řeší zákony. Zatímco my, myslím tím kurátory pro děti a mládež, známe lépe osobu nezletilého či mladistvého a jeho rodinu, můžeme lépe hodnotit, co je k trestné činnosti vedlo. Nehájíme děti a mladistvé za každou cenu jako advokáti, ale navrhuje potrestání adekvátní charakteristice jeho osoby, minulosti apod.“

Otázka č. 8

Jak vnímáte účelnost opatření, jež jsou dětem mladším 15 let a mladistvým ukládána?

„U někoho zapůsobí, že je projednáván před soudem již v útlém věku a je to k dobru. Pro některé otrlejší bohužel nezapůsobí ani jednání před soudem, mnohdy ani opatření, jež jim byla uložena.“

Otázka č. 9

Se kterými subjekty, organizacemi, osobami, nejčastěji spolupracujete. V čem Vaše spolupráce spočívá a jak tuto spolupráci hodnotíte?

„Velice často spolupracujeme s policií, zejména se účastníme výslechů, zasíláme podrobné zprávy o poměrech obviněných nezletilých. Dříve byla spolupráce lepší. Prospěšná byla i občasná konzultace případů, která byla ku prospěchu řešených případů. Určitě je vše způsobeno nedostatkem času z důvodu stále většího pracovního vytížení a menšího počtu pracovníků. Také bych řekla, že noví pracovníci neberou naši instituci tak, jako to bylo dříve. Dále spolupracujeme v rámci trestního řízení se státním zastupitelstvím a soudy. Ale zejména je pro naši práci důležitá spolupráce se školami, kterou musím hodnotit kladně. Jediný problém, který se občas vyskytuje, že nejraději pedagogové telefonicky oznamují, že se něco na škole přihodilo, že mají problém s některým ze žáků. Vždy je žádáme, aby podali zprávu písemně, avšak stává se, že tyto informace písemně podávat nechtějí nebo zapomenou a podobně. Velice dobrá spolupráce je se střediskem výchovné péče, dětským diagnostickým ústavem. Rovněž v rámci řešení problémů dětí s drogami, se velice často obracíme na protidrogovou poradnu Prevent, kde si ceníme také jejich velmi dobré spolupráce a odbornosti.“

Otázka č. 10

Podstatnou úlohu sehrává prevence a různá preventivní opatření. Zapojuje se váš odbor či organizuje nějaké aktivity pro děti a mládež zaměřené práce na prevenci?

„Již podruhé bude u nás probíhat Program sekundární prevence zaměřený na problémové děti, děti experimentující s drogami nebo které vyrůstají v rizikovém prostředí, kde je drogově závislý sourozenec či rodič, kde je alkoholismus v rodině, trestná činnost a podobně. Program vedou zkušení odborníci, dlouholetí terapeuti a psychologové. V průběhu několika měsíců s dětmi na schůzkách a víkendových pobytech pracují a zároveň dětem ukazují při různých aktivitách, jak se dá smysluplně vyplnit volný čas.“

Otázka č. 11

Jste spokojena s dostupností sociálních služeb či subjektů, jejichž činnost je rovněž zaměřena na prevenci? Mám na mysli například středisko výchovné péče, dětský diagnostický ústav v rámci preventivně výchovné péče, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež a tak dále?

„Ano, z našeho regionu není problém s dostupností. Větší města jako je Jindřichův Hradec nebo České Budějovice jsou přibližně od sebe stejně vzdálené, takže můžeme mnohdy využít právě různých služeb v krajském městě, kde je jich přece jenom více.“

Otázka č. 12

Velice aktuálním tématem mezi veřejností je takzvaná trestní odpovědnost. Jak Vy pohlížíte na současnou hranici trestněprávní odpovědnosti?

„Osobně jsem příznivcem snížení hranice o 1 i 2 roky. Nezletilí jsou vyspělejší, než bývali dříve a ve stále nižším věku páchají i dost závažnou trestnou činnost. Také jsou někdy i zneužíváni staršími kamarády, sourozenci, ale i rodiči, k trestné činnosti z důvodu, že nejsou trestně odpovědní.“

Otázka č. 13

V závěru našeho povídání bych se Vás chtěla zeptat, co pro Vás práce s dětmi a mládeží znamená, co Vám přináší a co si na ní vážíte?

„Práce s dětmi a mládeží se mi vždy líbila, neboť s touto generací ráda pracuji. Je to však práce značně psychicky náročná, neboť kladných výsledků je velmi málo. Poslední roky je ztížena i tím, že naše instituce ztrácí respekt a vážnost nejen u dětí, ale i u rodičů. Ve většině případech rodiče nepřiznávají problémy dětí, nechtějí je řešit, hájí děti za každou cenu, vystupují negativně proti škole, institucím v trestním řízení a podobně. O pomoc přijdou většinou požádat, až když je pozdě, těsně před zletilostí jejich syna či dcery. Na této práci si vážím každého úspěchu, kdy se podaří pomoci dítěti i rodičům.“

Rozhovor č. 5

Rozhovor byl proveden s kurátorkou pro děti a mládež odboru sociálních věcí Městského úřadu Dačice paní Bc. Dagmar Čermákovou. (ČD)

Otázka č. 1

Na úvod našeho rozhovoru bych Vás chtěla požádat o stručné seznámení s Vaší profesí, to znamená, na jakou cílovou skupinu je Vaše práce zaměřena a jaké hlavní činnosti vykonáváte?

„Já pracuji na odboru sociálních věcí při Městském úřadu Dačice. Zde vykonávám několik funkcí, mezi které patří kurátor pro děti a mládež, sociální kurátor, protidrogový koordinátor, romský poradce. Pracuji s dětmi, mládeží, dospělými.“

Otázka č. 2

Jak dlouho pracujete na pozici kurátora pro děti a mládež a jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

„Kurátora pro děti a mládež vykonávám přibližně 17 let a mé nejvyšší vzdělání je vysoká škola, bakalářské studium v oboru sociální práce, který jsem studovala dálkově a momentálně pokračuji ve studiu magisterském.“

Otázka č. 3

Co považujete ve své práci za nejtěžší?

„Práce kurátora pro děti a mládež je velmi náročná a to zejména po psychické stránce. Rozhodujete o osudech dětí, mnohdy se radíte s kolegy, zda návrh či rozhodnutí je to nejlepší řešení a v zájmu dítěte. Rovněž spolupráce s rodinou je čím dál těžší, získat si její důvěru. Sociální pracovník či kurátor není zrovna funkce, která by byla hodnocena kladně, proto je důležité ukázat těm nejbližším toho dítěte, že jemu a všem v okolí chcete pomoci, že pracujete v zájmu dítěte a vyvést je z omylu, že jste proti nim.“

Otázka č. 4

Jaké faktory, které negativně ovlivňují chování dítěte, shledáváte jako hlavní, stěžejní?

„Rodina a rodiče jsou důležitou součástí života dítěte a od toho, jak je dítě vychovááno, v jakém prostředí žije, se vše odvíjí. Samozřejmě jsou tu kamarádi, spolužáci, kteří mohou negativně dítě ovlivnit, ale pokud je dítě vychovááno v prostředí bezpečném, láskyplném, plném porozumění, tak se takové party chytne výjimečně.“

Otázka č. 5

Jaké metody využíváte nejčastěji při práci s dětmi a mládeží, jež vykazují problémové chování či trestnou činnost?

„Velmi často používáme rozhovor, je to jedna z hlavních metod, kdy zjišťujeme příčiny, co dítě k takovému jednání vedlo, zjistíme, jak si rozumí s rodiči a podobně. Rozhovory provádíme na oddělení, ve škole s dítětem, ale také návštěvou v rodině. Během rozhovoru můžeme uplatnit také metodu pozorování. Tu také uplatňujeme v rámci výslechu, kdy můžeme mnohdy zjistit, zda je dítě nervózní, zda hovoří pravdu a tak dále. Každý případ je individuální, proto i individuální práce s jednotlivcem či rodinou je důležitá.“

Otázka č. 6

Jedním z hlavních zákonů, které ve své profesi při práci s dětmi a mládeží páchajícími trestnou činností používáte, je zákon č. 218/2003 Sb. Shledáváte v tomto zákoně nějaké přednosti nebo naopak nedostatky?

„Vzhledem k tomu, že tu nebyl předtím žádný zákon specializovaný na děti a mládež, tak to hodnotím kladně, že tento zákon vznikl. Domnívám se, že se k dětem a mladistvým musí přihlížet jinak než k dospělým a proto je dobře, že tento zákon je. Rovněž je dobře, že jsou stanovená určitá opatření, která je možné mladistvým a dětem mladším patnácti let ukládat. Nedostatky žádné výrazné nespátřuji.“

Otázka č. 7

V průběhu přípravného řízení ale také řízení před soudem hájíte zájmy dítěte mladšího patnácti let ale také mladistvého. Podobnou pozici zaujímá jeho opatrovník nebo u osob mladistvých obhájce. Nedomníváte se, že jde o duplicitu činnosti., případně v čem spatřujete odlišnost mezi těmito funkcemi?

„Podobný názor má většina kurátorů, že jde o duplicitu, neboť se velmi často setkáváme a to zejména u opatrovníků, kteří hájí dítě mladší patnácti let, že případ neznají, neznají svého klienta, poprvé se s ním a s jeho rodinou vidí na chodbě před soudním jednáním. A jejich závěrečná řeč pak mnohdy vypadá tak, že řeknou, že se připojují k našemu návrhu. To tam přeci nemusejí být, neporadí a ještě jim stát hradí velmi vysoké částky. U mladistvých se obhájce většinou seznámí se svým mladistvým klientem v průběhu výslechu, kterého je přítomen, i když se stává, že se nechávají zastupovat kolegy a u výslechu má mladistvý jiného advokáta, u soudu pak také. To je pak na něm a jeho rodině patrná nedůvěra. Vzhledem k tomu, že se u mladistvých velmi často rozhoduje

o uložení také trestních opatření, tak se domnívám, že po právní stránce je obhájce mladistvého ku prospěchu, ale spíše u závažnější trestné činnosti. Odlišnost nespatřuji, snad jen v postoji ke klientovi, kdy obhájce se snaží o minimální trest, aniž by přihlédl k poměrům, osobnosti mladistvého. Kurátor se snaží navrhnout takové opatření, které by mělo výchovný efekt.“

Otázka č. 8

Jak vnímáte účelnost opatření, jež jsou dětem mladším patnácti let a mladistvým ukládána?

„U dětí do patnácti let se domnívám, že je účelný i dohled probačního úředníka. Mnohdy je patrné během soudního jednání, že postačí projednání věci samotné před soudem. Také výchovná povinnost formou společensky prospěšné činnosti je také ku prospěchu. U mladistvých je dohled probačního úředníka nebo probační program mnohdy málo účelný. Mladiství nedocházejí pravidelně na schůzky, a když docházejí, tak si s nimi pracovníci pouze popovídají. Myslím si, že by měli být více specializovaní, že naše pohovory s dětmi jsou účelnější, ale možná je to u každé probační služby jiné. Já nemám až tak dobrou zkušenost. Velmi pozitivně se mi jeví trestní opatření obecně prospěšných prací a to v tom případě, pokud mladistvý nedochází pravidelně do školy. Myslím si, že je to účelné opatření, které mu umožní získat pracovní návyky a určité povinnosti.“

Otázka č. 9

Se kterými subjekty, organizacemi, osobami nejčastěji spolupracujete, v čem Vaše společná spolupráce spočívá a jak tuto spolupráci hodnotíte?

„Spolupracujeme v první řadě se školami, které se na nás obracejí s vzniklými problémy zejména výchovného rázu, a naopak my se na ně obracíme se žádostmi o posudky v případě trestné činnosti dítěte. Dále v trestním řízení spolupracujeme s policií, státním zastupitelstvím, soudy, s probační a mediační službou. V rámci preventivní péče pak se středisky výchovné péče, diagnostickými ústavami, dětskými domovy se školou, výchovnými ústavami a také s věznicemi, pokud mladistvý vykonává trest odnětí svobody, tak ho pravidelně navštěvujeme ve věznici, kde jednáme také se sociálním pracovníkem a dotazujeme se na chování mladistvého. Spolupráce s jednotlivými subjekty hodnotím kladně.“

Otázka č. 10

Podstatnou úlohu sehrává prevence a různá preventivní opatření. Zapojuje se váš odbor či organizuje nějaké aktivity pro děti a mládež zaměřené právě na prevenci?

„Samotný odbor neorganizuje žádné aktivity, velmi úzce spolupracujeme zejména s nestátní neziskovou organizací zabývající se drogovou problematikou a umožňující terénní preventivní programy právě pro osoby z rizikového prostředí. Jinak žádné jiné aktivity“

Otázka č. 11

Jste spokojeni s dostupností sociálních služeb či subjektů, jejichž činnost je rovněž zaměřena na prevenci? Mám na mysli například středisko výchovné péče, diagnostický ústav v rámci preventivně výchovné péče, nízkoprahová zařízení a podobně.

„Vzhledem k tomu, že pracuji na Městském úřadu Dačice, který je bohužel nejdál od větších měst jako je Jindřichův Hradec a České Budějovice, tak musím konstatovat, že dostupnost je opravdu ztížena. Jedná se o špatnou dostupnost časovou, ale také ekonomickou. V mém obvodě se vyskytuje zejména na vesnicích mnoho lidí bez finančních prostředků, a tudíž je ekonomicky nákladné jet například s dítětem do Českých Budějovic i pouze na jednání formou ambulantní. V případě internátních pobytů řešíme mnohdy platby za děti prostřednictvím úřadu práce a dávek pomoci v hmotné nouzi.“

Otázka č. 12

Velice aktuálním tématem mezi veřejností je tzv. trestněprávní odpovědnost. Jak Vy pohlížíte na současnou hranici trestněprávní odpovědnosti?

„Toto je velmi diskutované téma. Na jedné straně je pravda, že je více dětí mladších 15 let, které se dopouští a mnohdy pod vlivem svých starších kamarádů, trestné činnosti. Na druhé straně je však možnost již dětem mladším patnácti let, ve výjimečných případech od 12 let uložit ochrannou výchovu. Myslím si, že snížení hranice trestněprávní odpovědnosti nic nevyřeší.“

Otázka č. 13

Na závěr bych se Vás chtěla dotázat, co pro Vás práce s dětmi a mládeží znamená, co Vám přináší a co si na ní nejvíce vážíte?

„Jako kurátorka pro děti a mládež pracuji již asi 20 let, vždy to byla pro mě práce zajímavá, ale zároveň náročná, protože pozitivních výsledků není mnoho. Jak jsem již uvedla, čím dál horší je rovněž spolupráce s celou rodinou. Proto jsem vždy ráda, když mohu pomoci dítěti, jeho rodičům, ale také okolí, například škole, vyřešit jakýkoliv problém. Pro nás je každý malý úspěch hodnocen jako úspěch velký, protože získat si důvěru klienta, spolupráci s rodiči, není jednoduchá záležitost a mnohdy trvá i měsíce.“

PŘÍLOHA Č. 3

JEDNOTLIVÉ KAZUISTIKY

Kazuistika č.1 – Petr, 18 let

Petr je chlapec, který neměl až do 12 let svého věku žádné výchovné problémy. V tomto roce však začal zanedbávat školu a to v docházce, což se odrazilo později i v jeho chování a prospěchu. Matka chování syna i jeho prospěch vždy omlouvala a jakékoliv odborné konzultace odmítala. V době, kdy si matka našla nového partnera, zjistila, že výchovu svého syna nezvládá a z tohoto důvodu byl Petr svěřen do výchovy otce. Přesto, že s ním bylo jednáno ze strany kurátorky pro děti a mládež, zároveň v rámci dohledu probačního úředníka, ze svého jednání se nepoučil a v trestné činnosti pokračuje.

Osobní anamnéza

Petr se narodil ve 40. týdnu těhotenství, porod spontánní bez komplikací, porodní váha 3980g, délka 50 cm. V průběhu dětství prodělal běžné nemoci, žádné vážné onemocnění nebo úraz neměl.

Rodinná anamnéza

Petr se narodil jako již druhé dítě v době manželství svých rodičů. Má staršího sourozence, bratra Davida, který je o dva roky starší, který nebyl nikdy v evidenci kurátora pro děti a mládež. Asi po 8 letech se u rodičů objevovaly častější konflikty a neshody, které byly v roce 2001 ukončeny rozvodem. V té době byli nezletilí chlapci svěřeni po dohodě rodičů do výchovy matky a otcí bylo stanoveno výživné. Matka tehdy pracovala jako sekretářka u soukromé firmy, otec zaměstnán jako dělník v dřevařském závodě. Matka se po dvouleté známosti s novým partnerem podruhé vdala a měla syna Lukáše. V době, kdy byla na mateřské dovolené s nejmladším synem, se u Petra objevily výchovné problémy, které vyústily v trestnou činnost. Matka nedokázala synovy problémy zvládnout, syn jí nerespektoval, dělal si, co chtěl, dopustil se přestupku. Z tohoto důvodu byl nezl. Petr v roce 2007 svěřen rozsudkem okresního soudu do výchovy otce a matce bylo stanoveno výživné. Starší bratr David zůstal u matky. U otce měl Petr přísnější režim, na který nebyl u matky zvyklý. Volný čas trávil povětšinou se staršími kamarády, kteří jej negativně ovlivňovali. Otec o tomto nevěděl, syn si vždy vymyslel nějakou historku, jednou, že se jde učit ke spolužákovi, podruhé, že jde navštívit staršího bratra Davida, rovněž do školy přestal docházet. V roce 2010 se dopustil již jako mladistvý provinění formou spolupachatelství.

Školní anamnéza

Petr nastoupil v šesti letech do 1. třídy na základní školu. Zde neměl zpočátku žádné problémy, které by se týkaly špatné docházky do školy, chování či prospěchu. Výchovné problémy se u chlapce objevily ve 12 letech, kdy opakoval pátou třídu základní školy. Škola v té době opakovaně upozorňovala matku na nevhodné chování syna, který v průběhu vyučování soustavně vyrušuje, ostatní spolužáky obtěžuje, během vyučování nespolupracuje a nerespektuje pokyny vyučujících. Zároveň matka byla upozorněna na neomluvené absence, neboť její syn dochází pravidelně opožděně na vyučování (někdy je schopný vynechat 1-2 hodiny vyučování). V předchozím školním roce byl již školou klasifikován třetím stupněm z chování a třemi nedostatečnými. Matka však vždy během jednání se školou syna omlouvala, jakákoliv odborná vyšetření, která jí byla školou doporučována (např. pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče,...), odmítla.

Po ukončení povinné školní docházky nastoupil na střední odborné učiliště, kde ale ještě tentýž rok ukončil studium. Posléze od září 2011 nastoupil opět na střední odborné učiliště, ale v jiném městě. Zde s ním škola ukončila studium, neboť již od počátku studia do školy nedocházel.

Jako dítě se Petr ve volném čase věnoval atletice – hodu koulí a kladivem. Tuto svou zájmovou aktivitu však ukončil již v páté třídě. Poté neměl žádné koníčky. Jak sám uvedl, většinu volného času od šesté třídy tráví s kamarády venku. Ani jeden z rodičů mnohdy nevěděli, jak jejich syn volný čas tráví.

Sociální anamnéza

První výchovné problémy se u nezletilého Petra objevily poté, co se rodiče rozvedli a matka v té době byla na mateřské dovolené s polorodým bratrem Lukášem. Nezletilý Petr začal mít problémy s prospěchem ve škole, s docházkou, během vyučování vyrušoval, jeho chování bylo nevhodné. Kurátorský spis byl u nezletilého založen v roce 2005, kdy škola poukázala na vzniklé problémy. Nezl. Petr byl s matkou pozván k pohovoru, kde matka i její syn přislíbili nápravu. V té době matka nepřipustila, že výchovu syna nezvládá. Kurátorka pro děti a mládež posléze několikrát provedla šetření v rodině nezletilého a rovněž ve škole. Zjistila, že situace se zlepšila pouze v docházce, nezl. Petr do školy docházel pravidelně, avšak jeho prospěch ani chování se nikterak nezlepšily. Jednotliví vyučující uvedli, že ani v chování nedošlo k žádné výrazné změně k lepšímu, o učení a školu nejeví zájem, nemá snahu dosáhnout lepších výsledků, což se také ukazuje v jeho chování, kdy se před ostatními předvádí a věše se snaží řešit silou. Matka se na svého syna ve škole pravidelně informuje,

vždy slibuje nápravu, avšak k té dle sdělení školy nedochází. Opětovné návštěvy kurátorky, která matce doporučovala syna nějakým způsobem motivovat k lepším výsledkům ve škole. Zároveň byla doporučena spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou. Matka toto však rezolutně odmítla. Vždy uvedla, že synovo chování a jeho výchovné problémy nejsou závažného rázu, a proto nemá důvod vyhledávat nějaké specializované instituce.

Sama matka se dostavila na jednání ke kurátorce v roce 2008, kdy zjistila, že výchovu a péči o svého nezletilého syna Petra nezvládá. V tu dobu měl již za sebou také trestnou činnost. Z tohoto důvodu bylo jednáno s matkou, otcem nezletilého a samotným nezletilým. Rodiče se mezi sebou domluvili, že syn bude svěřen do výchovy otce a syn toto jejich rozhodnutí respektoval.

Poté v průběhu roku 2009 – 2011 přespával u otce nebo u matky, vždy podle toho, kde chtěl. Otcí toto řešení nevadí, i když přiznává, že syn má u matky volnější režim, což mu vyhovuje.

Trestná činnost

Poprvé se dopustil ještě jako osoba mladší 15 let činu jinak trestného – ublížení na zdraví. Za tento čin jinak trestný mu bylo uloženo rozsudkem Okresního soudu v Jindřichově Hradci výchovné opatření ve formě dohledu probačního úředníka.

V roce 2008 byl řešen Obvodním oddělením Policie ČR pro přestupek proti občanskému soužití. Vzhledem k jeho věku, v době spáchání přestupku mu nebylo ještě 15 let, byl případ odložen.

V roce 2010 byl již jako mladistvý vyšetřován pro provinění krádež. Usnesením Okresního soudu v Jindřichově Hradci bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno. Zkušební doba byla stanovena v trvání jednoho a půl roku. Jedním z důvodů zastavení trestního stíhání bylo to, že se mladistvý Petr k činu doznal, způsobenou škodu uhradil a vyslovil souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání. V té době za něho škodu uhradil jeho otec.

Současná situace

Koncem roku 2011 dovršil Petr věk 18 let. V současné době bydlí u svého kamaráda. U matky ani otce bydlet nechce. Po ukončení studia na učilišti se zaevidoval na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání bez nároku na podporu v nezaměstnanosti. V současné době je proti němu zahájeno trestní stíhání pro spáchání přečinů pokračující přečin krádeže ve formě spolupachatelství.

Po celou dobu, kdy bylo s nezl. Petrem jednáno ze strany kurátorky pro děti a mládež a následně formou výkonu dohledu probačního úředníka, se nezl. ze spáchání provinění nikterak nepoučil a i nadále, již jako dospělý, pokračuje v trestné činnosti společně se svými kamarády.

Kazuistika č. 2 – nezletilý Filip, 17 let

U Filipa se první výchovné problémy vyskytly až v 8. třídě základní školy, kdy se objevily problémy s prospěchem, s absencí ve škole a s domácí přípravou. Matka, které byl svěřen do výchovy, byla v té době rozvedená, vedená na úřadu práce. Od počátku spolupracovala s kurátorkou pro děti a mládež. Filip se dopustil trestné činnosti, nepoučil se ze svého jednání a pokračoval v trestné činnosti již jako mladistvý. Matka i sám Filip přistoupili na možnost účastnit se pravidelných ambulantních konzultací ve středisku výchovné péče.

Osobní anamnéza

Nezletilý Filip se narodil z manželství svých rodičů jako jediné dítě. Těhotenství matky probíhalo bez jakýkoliv problémů, rovněž porod byl bez komplikací. Porodní váha nezletilého byla 3620g, délka 49 cm.

Rodinná anamnéza

Jak již je výše uvedeno, nezletilý Filip se narodil jako jediné dítě z manželství. Toto manželství však trvalo pouhé čtyři roky. Rodiče nezletilého se rozvedli, když byly malému Filipovi tři roky. Hlavním důvodem rozvodu byl dlouhodobější (cca rok trvajícím) vztah s jiným mužem. Nezletilý Filip byl okresním soudem svěřen do výchovy matky a otcí bylo stanoveno výživné. Otec se i nadále se svým synem pravidelně stýkal.

Matka nezletilého během tří let vystřídala asi tři partnery. V roce 2001 se podruhé vdala a v průběhu roku 2002 se jí narodil z druhého manželství syn František.

V roce 2008 se opět rozvedla a v současné době je se svými syny sama. František je bezproblémové dítě, matka s ním nemusela zatím řešit žádné výchovné problémy. Matka nezletilého Filipa nikde nenepracuje, je vedena jako uchazeč o zaměstnání na úřadu práce. S otcem se nezletilý Filip od roku 2007 nestýká, nejezdí za ním ani na prázdniny.

Školní anamnéza

V září 2001 nastoupil do 1. třídy základní školy. Ve škole s ním od začátku nebyly žádné vážné výchovné problémy. Jeho prospěch byl velmi dobrý. Problémy s prospěchem se objevily až v roce 2009, kdy Filip na konci osmého ročníku měl osm dostatečných a škola rovněž poukazovala na nedostatečnou domácí přípravu a neplnění domácích úloh. V tomto školním roce rovněž obdržel důtku třídního učitele a důtku ředitele školy za podvádění, zapominání a neplnění si povinností. Také na vysvědčení se objevila snížená známka z chování za neomluvené absence.

Následný rok ve škole hodnotili vyučující nezletilého Filipa jako chlapce, jehož chování je celkem bezproblémové, při vyučování je ukázněný. Ovšem jakmile je přestávka, vyhledává své kamarády a škola s ním posléze řeší drobné přestupky proti školnímu řádu - kouření v prostorách školy, pozdní příchody do školy v ranních hodinách, ale také na odpolední Po ukončení povinné školní docházky nastoupil v září 2010 do 1. ročníku na Střední odborné učiliště, obor opravář zemědělských strojů. Tato studium ukončil žádostí o přestup na jiné střední odborné učiliště, obor zedník. Ke studiu však nenastoupil.

Do přibližně 6. třídy měl nezl. Filip organizovaný volný čas, hrál závodně fotbal. Pak ho ale fotbal přestal bavit a o jiné koníčky neměl zájem. Začal trávit volný čas bezprizorně venku se staršími kamarády.

Sociální anamnéza

Kurátorský spis byl založen u nezletilého Filipa v roce 2009, kdy se dopustil činu jinak trestného. V té době začal mít problémy ve škole s prospěchem a s docházkou. Matka od začátku spolupracovala s kurátorkou pro děti a mládež. Obávala se, že by jejímu synovi mohla být nařízena ústavní výchova. V průběhu trestního řízení se nezletilý snažil. Společně s matkou si domluvil pravidelná jednání na probační a mediační službě. Ve škole rovněž neměl od té doby výraznější výchovné problémy. Avšak jakmile bylo trestní řízení ukončeno, přestal na probační a mediační službu docházet a již jako mladistvý se dopustil další trestné činnosti – provinění. Sama matka v té době přiznala, že na výchovu svého syna nestačí. Syn jí neposlouchal, nerespektoval ji jako autoritu. Několikrát bez souhlasu matky přespával u svých kamarádů. Matce doporučila kurátorka pro děti a mládež ambulantní, příp. internátní pobyt ve středisku výchovné péče. Matka se svým synem jezdila na pravidelné ambulantní konzultace do Českých Budějovic. Dle sdělení pracovníků střediska výchovné péče nebyl s Filipem jediný problém, na konzultace dorazil vždy včas, spolupracoval. Matka poukazovala na to, že se bojí, že by mohl jít do ústavu, avšak rovněž uvedla, že pravidelné cesty na konzultace jsou pro

ní a její rodinu finanční zátěží. Kurátorkou jí bylo doporučeno, aby se obrátila na dávkové oddělení a požádala o mimořádnou okamžitou pomoc. Matka Filipa však uvedla, že v současné době pobírá dávky pomoci v hmotné nouzi a pracovnice jí sdělila, že by jí finančně pomohli pouze v případě, kdyby její syn měl nastoupit na internátní pobyt.

Trestná činnost

První trestné činnosti se dopustil Filip v době, kdy mu bylo 14 let. Vzhledem k tomu, že se jednalo o jeho první čin jinak trestný, zároveň posudek ze školy nevyzněl nikterak negativně, rozhodl okresní soud, že u nezletilého Filipa bude upuštěno od uložení opatření.

V roce 2010 bylo zahájeno trestní řízení, již jako proti mladistvému, ze spáchání provinění pokračující přečin krádež, přečin poškozování cizí věci, přečin neoprávněné užívání cizí věci, vše spácháno ve spolupachatelství. Okresní soud rozhodl usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání se zkušební dobou v trvání 16 měsíců a zároveň byla Filipovi uložena povinnost uhradit v průběhu zkušební doby způsobené škody poškozeným.

Současná situace

Od ledna 2012 má Filip zaměstnání, pracuje jako pomocný dělník. Způsobenou škodu, kterou za něho částečně hradila matka, splácí nyní sám. Rovněž přispívá matce na domácnost. Matka uvedla, že pracovnice střediska výchovné péče a kurátorka pro děti a mládež synovi moc pomohli, pochopil, kam by se mohl dostat, pokud by v trestné činnosti pokračoval. Rovněž si našel přítelkyni, která ho pozitivně motivuje. Momentálně je matka se situací spokojena, doufá však, že pracovní nasazení synovi vydrží. S pracovníci střediska výchovné péče a kurátorkou pro děti a mládež je domluvena, že v případě potřeby by se na ně opět obrátila. Věří však, že to nebude potřebovat.

Kazuistika č. 3 – nezletilý Milan, 16 let

Milan žil dlouhou dobu se svou matkou, jejím manželem a polorodými sourozenci. Vlastního biologického otce si nepamatuje. Bohužel se v této rodině setkal s nedůvěrou, neláskou a nezájmem především ze strany nevlastního otce a nevlastní babičky. Se sourozenci si vždy rozuměl, byl vlastně nejstarším, tak si ho docela mladší sourozenci vážili. Aby na sebe upozornil, začal mít výchovné problémy ve škole, později se dopouštěl krádeží v obchodě. Vzhledem k častým útěkům z domova a opakovaným krádežím byl Milan umístěn v dětském

domově ve škole. Momentálně působí ve výchovném ústavu a pro svou rozsáhlou trestnou činnost mu hrozí výkon trestu odnětí svobody.

Osobní anamnéza

Milan se narodil ve 40. týdnu těhotenství, porod byl včasný, spontánní. Vážil 2950g, měřil 47 cm. Vzhledem k častým katarům horních cest dýchacích a rýmám byl Milan na opakovaných pobytech v ozdravovnách. Od svých osmi let je pravidelně sledován na očním oddělení v důsledku oční vady – strabismus. Do jeho 10 let věku se u něho dohlíželo na enuretický režim.

Rodinná anamnéza

Milan se narodil jako manželský v romské rodině, oba jeho rodiče jsou romského etnika. Je posledním ze tří dětí narozených v manželství rodičů. Rodiče jsou od roku 1999 rozvedeni. Starší sourozenci byli svěřeni na základě dohody obou rodičů do péče otce, jediný Milan zůstal v péči matky. Otec Milana je rozvedený, v současné době žije společně se staršími dětmi (sourozenci Milana) a se svou družkou a jejími třemi dětmi mimo Jindřichův Hradec. Od rozvodu manželství se s nejmladším synem otec nestýká, o něho ani jeho výchovu neprojevuje zájem. Matka nezletilého Milana je podruhé vdaná, v současné době v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání. Se svým současným manželem, který je toho času na mateřské dovolené, má celkem 5 dětí (Ivan, nar. 1998; Klára, nar. 2000; Hana, nar. 2003; Pavla, nar. 2004; Josef, nar. 2008), které se doposud neprojevily žádným nežádoucím chováním. Matka i její současný manžel věnovali od počátku většinu času a péče mladším polorodým sourozencům Milana. Nevlastní otec upřednostňuje své vlastní děti před Milanem, ve výchově a péči činí výrazné rozdíly. Proto se snažil Milan vždy na sebe upoutat pozornost, aby si ho někdo všiml. Na své mladší sourozence velmi často žárlil. Rodina žije v pronajatém bytě o velikosti 3+1. ve společné domácnosti s nimi bydlí také nevlastní babička Milana (matka nevlastního otce). I ta dávala od počátku najevo nezájem o nevlastního vnuka, proto byla na výchovu syna víceméně matka sama.

Školní anamnéza

V pěti letech nastoupil do mateřské školy, zde se poprvé u něho objevila patrná hyperaktivita, roztěkanost a nesoustředěnost. Povinná školní docházka mu byla na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny odložena o jeden rok. Povinnou školní docházku zahájil Milan v září 2002, kdy nastoupil po předchozích pedagogických

a psychologických vyšetření do zvláštní školy. Zde měl hned od začátku problémy s chováním, odmítal při vyučování spolupracovat, napadal spolužáky, vulgárně se vyjadřoval. Matka celou záležitost řešila s třídní učitelkou, na chvíli se situace zlepšila. V roce 2004 byl pro své výchovné problémy hospitalizován na dva měsíce v Psychiatrické léčebně Opařany. Po ukončení hospitalizace docházel nezl. Milan do školy pravidelně, spolupracoval, neměl žádné problémy se svým chováním ani s prospěchem. Problémy v chování se však objevily o pár let později a to v 6. třídě, kdy začal Milan zanedbávat školní docházku, objevily se neomluvené hodiny, drobné krádeže v obchodě, doma. Tuto situaci již začala matka řešit prostřednictvím kurátora pro děti a mládež. Na základě skutečností, kdy Milan nerespektoval pokyny matky a celé rodiny, potuloval se a dopouštěl drobných krádeží, byl matce doporučen sociální pracovníci internátní pobyt jejího syna v Dětském diagnostickém ústavu Homole, České Budějovice. Tento pobyt byl však předčasně ukončen z důvodu nedodržování řádu ústavu, podvádění, útěk, napadání dětí a časté nekázně.

Vzhledem k tomu, že situace se nikterak nelepšila, Milan i nadále utíkal z domova, bylo okresním soudem nařízeno v srpnu 2008 předběžné opatření a nezletilý Milan byl předán do péče Dětského diagnostického ústavu Homole, České Budějovice.

Povinnou školní docházku ukončil posléze mimo rodinné prostředí v Dětském domově se školou Šindlovy Dvory.

Sociální anamnéza

Kurátorský spis byl u Milana zaveden v roce 2002, kdy se objevily první výchovné problémy spojené s nástupem do školy. S nezletilým a jeho matkou bylo opakovaně ze strany kurátorky pro děti a mládež jednáno. Situace se vždycky zlepšila pouze na chvíli. Již v roce 2004 byl nezletilý Milan hospitalizován v Psychiatrické léčebně Opařany. Sociální pracovnice nabídla matce a jejímu synovi možnost navštěvovat zařízení sociálně výchovné činnosti, které zřídilo Město Jindřichův Hradec a organizuje ho a provozuje odbor sociálních věcí. Milan do zařízení začal docházet pravidelně, dokonce se zúčastnil i víkendových pobytů a dvakrát se zúčastnil letního tábora. V kroužku se aktivně zapojil do jakékoliv činnosti, bylo na něm patrné, že rád maluje a vyrábí různé předměty, kterými obdarovával svou matku (vždy o ní moc hezky mluvil).

Bohužel se výchovné problémy vystupňovaly v 6. třídě, kdy přestal Milan na kroužek docházet, potuloval se venku s kamarády, dopouštěl se úteků a drobných krádeží. Na základě této skutečnosti byl jemu a jeho matce doporučen dobrovolný pobyt v diagnostickém ústavu. Tento pobyt byl však předčasně ukončen pro nespůlupráci, nedodržování pravidel a řádu

ústavu. V průběhu tří měsíců od ukončení dobrovolného pobytu nařídil okresní soud předběžné opatření, protože nezletilý Milan byl v té době již tři dny na útěku mimo domov a matka o něm neměla žádné zprávy. Milan byl předán do péče dětského diagnostického ústavu a následně rozsudkem okresního soudu u něho byla nařízena ústavní výchova a Milan byl umístěn do dětského domova se školou. Zde se velice rychle zadaptoval. Bylo u něho zajištěno pevné výchovné vedení s důslednou kontrolou, dohledem a režimem. Začal si brzy plnit své povinnosti a dodržovat řád zařízení, proto byl na základě těchto velmi pozitivních zpráv přemístěn o rok později do dětského domova. Zde se však opět začaly projevovat výchovné problémy. Opět se dopustil krádeží, kdy vykradl sklad potravin dětského domova, dopustil se několika útěků, Po čtyřech měsících byl s ohledem na tyto výchovné problémy přemístěn zpět do dětského domova se školou. Návrat zpět nesl zpočátku Milan velmi špatně, avšak pod důsledným a citlivým pedagogickým vedením se jeho chování opět upravilo, začal spolupracovat, byl snaživý, pracovitý, manuálně zručný. Do výchovných aktivit se zapojoval, rád maloval, pomáhal při vaření a preferoval sportovní činnosti (především fotbal). Pouze ve stavech „rozladění“ byl opoziční a konfliktní. Velmi často s ním museli pracovníci řešit výchovné problémy týkající se bezdůvodných a nepochopitelných útěků. Většinou šlo o útky krátkodobé, ve skupině několika dalších chlapců, se kterými se potuloval po městě, v blízkosti svého bydliště, přespával různě na půdách, ve sklepech.

Po ukončení povinné školní docházky byl Milan přemístěn do výchovného ústavu. Zde nastoupil od září 2011 do 1. ročníku učebního oboru zednické práce. V zařízení si zpočátku chválili, prospěch ve škole měl průměrný, ve výuce spolupracoval. Později však vychovatel připustil, že chování Milana je velmi labilní, snadno se nechá vyprovokovat či přesvědčit k nepředloženému jednání. Rovněž se u něho opět projevy časté útěky a trestná činnost. Se svou matkou byl v kontaktu pravidelně telefonickém, domů jezdil jednou za dva měsíce. Bohužel ani rodinné prostředí nebylo pro Milana vhodné, i zde se dopustil v době dovolenky útěků a trestné činnosti. Matka v době, kdy měl její syn výchovné problémy v zařízení, uvažovala o podání návrhu na zrušení ústavní výchovy, avšak poté, co její syn spáchal trestnou činnost v době dovolenky u ní doma, návrh nepodala.

Trestná činnost

V roce 2007 byl Milan šetřen Policií ČR ve věci odcizení věcí z volně přístupného přístřešku u kostela v Jindřichově Hradci. Odcizené věci v celkové hodnotě 4500,-Kč byly vráceny zpět majiteli a vzhledem k věku pachatele byl celý případ odložen.

V roce 2008 se dopustil dvou přestupků proti majetku, kdy odcizil v obchodech, v prvním případě toaletní vodu Playboy a v druhém případě sladkosti v hodnotě 54,- Kč. Vzhledem k věku nebyl za tyto přestupky odpovědný.

Ještě téhož roku v červenci 2008 se dopustil činu jinak trestného – poškozování cizí věci. Rozsudkem okresního soudu bylo u nezletilého upuštěno od uložení opatření.

V roce 2009 se opět dopustil dvou přestupků proti majetku – opět drobné krádeže v obchodech (sladkosti a následně sušenky). Opět pro svůj věk nebyl v době spáchání přestupku za tyto přestupky odpovědný. Těchto přestupků se dopustil v době, kdy byl na útěku z dětského domova se školou.

V lednu 2010 se dopustil činu jinak trestného krádeže, za který mu byla rozsudkem okresního soudu uložena výchovná povinnost spočívající ve společensky prospěšné činnosti, a to v úklidových pracích v budově dětského domova se školou v celkovém rozsahu 30 hodin. Tuto výchovnou povinnost během pobytu v dětském domově se školou vykonal bez problémů.

V listopadu 2011 se dopustil již jako mladistvý provinění krádeže (krádež nástrojů dělníků a kabelů, které byly již zabudovány ve zdi jednoho historického objektu) a rozsudkem okresního soudu mu bylo uloženo trestní opatření obecně prospěšné práce v celkové výměře 100 hodin a povinnost uhradit vzniklou škodu. Ke konci roku 2011 měl odpracováno pouze 22 hodin. Vzhledem k lhostejnému plnění a ke skutečnosti, že se během výkonu obecně prospěšných prací dopustil další trestné činnosti (krádež kabelky uklízečce), podala probační a mediační služba návrh na přeměnu trestního opatření obecně prospěšných prací na trestní opatření odnětí svobody.

Proti Milanovi je dosud zahájeno trestní stíhání za provinění vydírání, provinění krádeže, provinění porušování domovní svobody, provinění neoprávněné opatření, padělání a pozměňování platebního prostředku, provinění vloupání do novinového stánku. Všech těchto provinění se dopustil ve spolupachatelství a v době, kdy byl buď na útěku z ústavního zařízení, nebo na útěku z domova, kde byl na dovolence u matky.

Současná situace

V současné době je i nadále Milan umístěn ve výchovném ústavu, kde pro své velmi časté útěky již nepokračuje v přípravě na budoucí povolání. Pro jeho velmi rozsáhlou trestnou činnost mu hrozí výkon trestu. V nejbližší době bude rozhodnuto o přeměně obecně prospěšných prací na výkon trestu. I přesto, že byla snaha ze strany kurátorky pro děti a mládež, která ho pravidelně každé tři měsíce navštěvovala, motivovat Milana ke zlepšení

výchovných problémů. Opakovaně byl upozorňován na možnost výkonu trestu v případě opakování trestné činnosti a v případě nevykonání obecně prospěšných prací. Taktéž ze strany probační a mediační služby byla snaha Milanovi pomoci, avšak on sám se ze svých chyb nepoučil a nadále trestnou činností páchal. Trestné činnosti se dopouští rovněž v době, kdy je u své matky na dovolence. Vzhledem k jeho rozšířené trestné činnosti, by bylo nejvhodnějším řešením nepodmíněné odnětí svobody.

Kazuistika č. 4 – nezletilý Lukáš, 17 let

Lukáš je chlapec, který měl hned od počátku nástupu do školy výchovné problémy. Rodiče nikdy řádně nepracovali. Matka byla poměrně dlouhou dobu na mateřské dovolené, otec v evidenci úřadu práce. V případě sankčního vyřazení, přecházel místo manželky na mateřskou dovolenou a matka Lukáše se zaevidovala na úřadu práce. Toto činili z důvodu nároku na dávky sociální potřebnosti, později dávky pomoci v hmotné nouzi. U Lukáše se od počátku výchovné problémy projevovali neukázněností, vyrušováním při vyučování, porušování školního řádu. Později se objevily časté absence. Rodiče zpočátku synovu absenci omlouvali, po jednání se školou a kurátorkou pro děti a mládež přistoupili na jiné řešení. Lukáš je chlapec, který nerespektuje žádný řád již od malička, rodiče jeho výchovu nezvládají. Po ukončení povinné školní docházky, ukončením 7. třídy, již na žádnou školu nenastoupil, stejně jako rodiče je v evidenci úřadu práce. Rodiče mu v průběhu jeho života nepředali v tomto směru žádné pracovní návyky, nenaučili ho povinnostem.

Osobní anamnéza

Nezletilý Lukáš se narodil svým rodičům jako již páté dítě. Těhotenství proběhlo bez problémů, v průběhu porodu ani po něm nenastaly žádné komplikace. Malý Lukáš se narodil s porodní váhou 2880 g a délkou 48 cm.

Rodinná anamnéza

Lukáš se narodil svým rodičům již jako páté a zároveň poslední dítě. Rodiče Lukáše jsou již dlouhodobě, přibližně od roku 1999, v evidenci úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání. Předtím také nepracovali, matka byla na mateřské dovolené, otec v evidenci úřadu práce. V případě sankčního vyřazení si role vyměnili. Zajištění veškerých základních potřeb uskutečňují prostřednictvím sociálních dávek – dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi. Nezletilý Lukáš má celkem čtyři starší sourozence, tři sestry

a jednoho bratra. I oni již jako dospělí mají problém se zapojením do pracovní činnosti. Rodina obývá městský byt o velikosti 2+1. Již jednou se ocitli v problémech, kdy nehradili pravidelně nájem, vznikl jim dluh v celkové výši 25.000,-Kč a tím pádem hrozilo vystěhování. Rodiče si na odboru bytového hospodářství požádali o možnost splátek a bylo jim vyhověno. Rodiče u zbývajících čtyř dětí nemuseli řešit žádné závažné výchovné problémy, ty se vyskytly pouze u syna Lukáše.

Školní anamnéza

Lukáš nastoupil v září 2000 do 1. třídy zvláštní školy, později Mateřské školy, Základní školy a Praktické školy v Jindřichově Hradci. Zpočátku neměl žádné výchovné problémy, ve škole se mu líbilo. Prospěchově na tom nebyl moc dobře, učivo zvládal velice těžce a třetí třídu musel opakovat. První výchovné problémy se objevily až v roce 2006, týkaly se především přípravy do školy, porušování školního řádu (kouření) a vysoké absence vždy omluvené rodiči. V této době bylo patrné, že prospěch nezletilého Lukáše bude podprůměrný, škola ho přestávala bavit, zameškal mnoho hodin nové učební látky a již se nedokázal dostat zpět na lepší hodnocení. Na vysvědčení dostával nedostatečné. Ve školním roce 2009 jako žák 7. třídy, kdy opakoval již podruhé ročník, končil povinnou školní docházku. Po ukončení povinné školní docházky se rozhodl nepokračovat ve studiu a zaevidoval se jako uchazeč o zaměstnání na úřadu práce.

Sociální anamnéza

Kurátorský spis u nezletilého Lukáše je veden od roku 2006, kdy se vyskytly první výchovné problémy ve škole a zároveň se jako osoba mladší 15 let dopustil přestupku proti majetku, krádeže v obchodě. Za tento přestupek však vzhledem k věku nebyl zodpovědný. V tu dobu bylo opakovaně jednáno s rodiči nezletilého Lukáše i s Lukášem samotným, bylo kurátorkou pro děti a mládež a pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí prováděno opakované šetření v rodině. Rodiče vždy společně se synem slibovali nápravu. V této době se také začaly vyskytovat problémy týkající se špatné docházky do školy. Pedagogové si stěžovali, že rodiče nezletilému Lukášovi vše omlouvají, avšak je viděn dětmi v odpoledních hodinách venku. Na základě této skutečnosti byla kurátorka pro děti a mládež přítomna výchovné komise, které se zúčastnili rovněž rodiče nezletilého. Zde jim bylo sděleno, že pro případ omluvení absence jejich syna bude potřeba dokladu od lékaře. Rodiče uváděli, že syn k lékaři vždy jde, ten mu však potvrzení odmítá vydat. Z tohoto důvodu se domluvila paní třídní učitelka s rodiči, že pro není problém se lékařem telefonicky dotázat, zda tam nezletilý

Lukáš opravdu byl. Zároveň byli rodiče Lukáše upozorněni kurátorkou pro děti a mládež, že pokud by se situace opakovala, rodiče by i nadále omlouvali synovu bezdůvodnou absenci, musela by zakročit jiným opatřením a to například podáním návrhu na zahájení trestního řízení proti rodičům nezletilého v neplnění povinné školní docházky. Rodiče uvedli, že svému synovi domluví a do školy ho bude jeden z nich doprovázet, protože mají obavu, že by syn do školy sám nedorazil. Po nějakou dobu toto fungovalo, ale nezletilý Lukáš v průběhu školního vyučování nejevil o předměty zájem, nenosil pomůcky, velice často dával najevo, že ho vyučování vůbec nezajímá. Z tohoto důvodu byl rodičům doporučen pro syna dobrovolný pobyt ve středisku výchovné péče s tím, že pobyt by musel být hrazen jednorázovou dávkou. Rodiče s tímto souhlasili, sami uvedli, že se synem mají problémy, již je přestává respektovat. Žádost o dobrovolný pobyt byla následně podána a během dvou měsíců nezletilý Lukáš na dobrovolný pobyt nastoupil. Zde však pobyl pouze 8 dní, protože porušoval řád zařízení, kouřil v areálu, nespolupracoval, nerespektoval pokyny vychovatelů. Z tohoto důvodu kurátorka pro děti a mládež provedla další rozhovor s rodiči i s Lukášem. Upozornila ho na to, že pokud i nadále se bude takto chovat, bude podán návrh na ústavní výchovu, kdy již nejde o žádný dobrovolný pobyt. V té chvíli se možná nezletilý Lukáš tohoto opatření zalekl a do školy již docházel poctivě, řád sice respektoval, ale neučil se, písemné práce nevypracovával, ve škole nespolupracoval.

Trestná činnost

První trestné činnosti se dopustil Lukáš v roce 2009 po ukončení povinné školní docházky. Vzhledem k jeho předchozí negativní minulosti, týkající se problémů se školou, špatné docházky, spáchání přestupku, byl nezletilého Lukášovi uložen dohled probačního úředníka. Ten fungoval formou, že nezletilý Lukáš docházel pravidelně na schůzky s probačním úředníkem, vždy v doprovodu otce. Zde si pouze s pracovníci popovídal přibližně půl hodiny a šel zpět domů. Sám nezletilý toto hodnotil jako takové popovídání o ničem. Rovněž otec nezletilého připustil, že pohovory s kurátorkou pro děti a mládež mají určitý efekt, kdy se jejich syn zalekl, v případě dohledu probačního úředníka si z ničeho nic nedělá, vlastně nemá žádné povinnosti, pouze jednou za měsíc či dva dojít na probační a mediační službu.

Další trestné činnosti se dopustil již jako mladistvý v roce 2011, kdy společně se svými dospělými kamarády, spáchal provinění a rozsudkem okresního soudu mu bylo uloženo trestní opatření obecně prospěšných prací ve výměře 80 hodin, zároveň mu byla uložena povinnost podílet se společně s ostatními na úhradě způsobené škody.

Současná situace

V současné době dochází Lukáš na pravidelné návštěvy na probační a mediační službu v rámci dohledu probačního úředníka a zároveň plní trestní opatření obecně prospěšných prací v celkové výměře 80 hodin. Žádné další trestné činnosti se zatím nedopustil, je stále veden společně se svými rodiči jako uchazeč o zaměstnání na úřadu práce. Jeho rodiče platí pravidelně nájem a měsíčně splácí částku 1000,-Kč na úhradu dlužného nájemného.

Kazuistika č. 5 – nezletilý Dominik, 17 let

Jde o chlapce, u kterého se vyskytly první výchovné problémy již v 5. třídě základní školy. Dominik byl vždy vyšší urostlejší postavy, čímž se stal také dominantní a vůdčí osobou ve třídě. Velmi často inklinoval ke rvačkám a konfliktům, později se projevil šikanováním mladších spolužáků. Dominik je sportovně nadaný a domníval se, že bude patřit jednou mezi nejlepší hráče basketbalu a sportem se bude živit. Bohužel jeho agresivní jednání, neschopnost respektovat řád, pokyny dospělých osob ho dovedli až ke spáchání trestné činnosti.

Osobní anamnéza

Dominik se narodil ve 39. týdnu těhotenství, porod císařským řezem, porodní váha 4100g, délka 51 cm. Jako dítě prodělal běžné nemoci, ve 12 letech se mu stal úraz, kdy si v během sportovního utkání v basketbalu zlomil nohu.

Rodinná anamnéza

Dominik se narodil jako druhé dítě v době manželství svých rodičů. Sestra Alena je o čtyři roky starší, studuje na vysoké škole a nikdy s ní rodiče neřešily výchovné problémy. V roce 2003 podala matka návrh na úpravu poměrů ke svým nezletilým dětem z důvodu dlouhodobých konfliktů s manželem, otcem nezletilých dětí. Rozsudkem okresního soudu byli oba sourozenci svěřeni do výchovy matky a otcí bylo stanoveno výživné. Matka nezletilého si po čtyřech letech od rozvodu našla nového přítele. Matka pracuje jako vychovatelka v domově mládeže. Otec jezdí jako řidič kamionové dopravy, se synem se vídá občas o víkendech.

Školní anamnéza

Dominik nastoupil v sedmi letech do 1. třídy na základní školu v místě svého bydliště. Tuto školu navštěvoval do 7. třídy. Od páté třídy se však začaly objevovat výchovné problémy, kdy často vyrušoval během vyučování a rovněž bylo zjištěno, že vzhledem ke své vůdčí osobnosti svádí spolužáky k nevhodnému chování, rád vyvolává rvačky a konflikty. Jeho prospěch i docházka do školy jsou však v pořádku. 8. třídu již absolvoval na základní škole v Jindřichově Hradci, kde jsou sportovní třídy a 9. třídu začal na základní škole v Praze, kde byly také sportovní třídy. K těmto změnám dospěl společně s matkou, protože byl úspěšným basketbalistou a vyhlédl si ho jeden z klubů v Praze. Přes týden pobýval s ostatními staršími chlapci z klubu v Praze, domů jezdil pouze na víkendy. Bydlel v bytě, kde si sám musel obstarávat jídlo, pral si apod., a to již ve svých 15 letech. Zde však tuto situaci nezvládal, nezvládal učit se, připravovat do školy a zároveň sám hospodařit. Z tohoto důvodu měl špatný prospěch ve škole a následující rok 2010 nastoupil opět do 9. třídy ale již zpět v místě svého bydliště. Na této škole setrval pouze do listopadu, v prosinci přestoupil na základní školu v Táboře a následně od března 2011 přestoupil na základní školu v Písku, kde se chtěl věnovat fotbalu. V červnu ukončil povinnou školní docházku, na žádnou další školu nenastoupil.

Sociální anamnéza

Kurátorský spis byl u nezletilého založen v roce 2005, kdy škola poukázala na šikanování ze strany nezletilého Dominika a jeho kamaráda, kdy napadli jednoho spolužáka. V tomto případě byla věc vedena jako čin jinak trestný a rozsudkem okresního soudu, s ohledem na předchozí bezkonfliktní minulosti, bylo rozhodnuto o upuštění od uložení opatření. Několikrát bylo s nezletilým a jeho matkou jednáno. Dominik přislíbil, že se situace již nebude opakovat. Situace se však vyhrotila v roce 2010, kdy se již jako mladistvý, v době návštěvy u otce, dopustil provinění krádeže vloupáním a následně provinění loupeže a neoprávněného opatření, padělání a pozměňování platebního prostředku. Poté, co se tyto provinění staly, dostavila se na jednání matka Dominika a požádala o sepsání návrhu na zahájení řízení ústavní výchovy nad svým nezletilým synem. Důvodem podání byla skutečnost, že svého syna nezvládá, on jí nerespektuje, má se synem velké výchovné problémy. Opakovaně se dopustil protiprávního jednání a ona sama není schopna zajistit jeho řádnou výchovu. V průběhu následujících dvou měsíců bylo nařízeno jednání, kde matka vzala svůj návrh zpět s odůvodněním, že syn se zlepšil, zalekl se možného umístění v ústavní výchově a jí samotné slíbil, že se polepší.

Trestná činnost

Poprvé se dopustil ještě jako osoba mladší 15 let činu jinak trestného – omezování osobní svobody, kdy bylo rozsudkem okresního soudu rozhodnuto o upuštění od uložení opatření.

V roce 2010 se dopustil provinění krádež vloupáním. V tomto případě bylo trestní stíhání zastaveno, protože poškozený vzal svůj souhlas k trestnímu stíhání zpět (jednalo se o známého rodiny).

Následně o dva měsíce později se dopustil provinění loupeže a provinění neoprávněné opatření, padělání, pozměňování platebního prostředku. Rozsudkem okresního soudu byl odsouzen k úhrnnému trestnímu opatření odnětí svobody v trvání 1,5 roku podmíněně odloženému na zkušební dobu v trvání tří roků, zároveň byl nad Dominikem vysloven dohled.

V posledním případě se v roce 2011 dopustil provinění výtržnictví a ublížení na zdraví. Za tato provinění mu bylo okresním soudem uloženo trestní opatření formou obecně prospěšných prací v celkové výměře 150 hodin.

Současná situace

Dominik od září 2011 nastoupil na střední odbornou školu, obor zedník. Jak sám sdělil, má pocit, že školu zvládá bez většího úsilí. Škola ho moc nebaví, ale bere to tak, že nějakou školu dělat musí. Ve svém volném čase se věnuje zpět basketbalu, pravidelně 2x týdně jezdí na tréninky do Tábora. Pravidelně dochází na probační a mediační službu. Žádného dalšího protiprávního jednání se nedopustil, sám uvádí, že se zklidnil a dostal rozum. Ještě ho čeká v nejbližší době vykonat obecně prospěšné práce v celkové výměře 150 hodin.

PŘÍLOHA Č. 4

NOVINOVÝ ČLÁNEK

Jindřichohradecký deník, ročník 19, č. 203 ze dne 1.9.2010

Jeden z posledních dětských táborů pořádalo město¹¹¹

Ukázka z činnosti policie na táboře v Dolním Radíkově.¹¹²

Dolní Radíkov – Doba letošních prázdnin i letních táborů je nenávratně pryč. Jedním z posledních pobytů na Jindřichohradecku byl v uplynulých dnech také rekreační tábor v Dolním Radíkově, který již sedmým rokem pro děti, jejichž rodiče jim nemohou dopřát pobyt na klasickém letním dětském táboře, pořádalo město Jindřichův Hradec.

S kapacitou 30 dětí se tento tábor nijak nelišil od toho tradičního. Děti zde zažívaly různá dobrodružství a jejich zájem o pobyt je značný.

„Od roku 2003, kdy převzalo město po zrušení okresních úřadů aktivitu směřující k péči o rodinu s dětmi, tradici pořádání výchovně rekreačních táborů pro děti rozvíjí a rozšířilo ji od

¹¹¹ http://jindrichohradecky.denik.cz/zpravy_region/jeden-z-poslednich-detskych-taboru-poradalo-mesto.html

¹¹² Autor: archiv PČR J. Hradec

následujícího roku o další dva víkendové pobyty dětí,“ uvedla vedoucí odboru sociálních věcí Jindřichohradeckého městského úřadu Zdeňka Šindelářová.

Podle jejích slov tato činnost probíhá v souladu se zákonem o sociálně – právní ochraně dětí a město ji svým rozpočtem ve výši 200 tisíc korun garantuje.

Dodala, že chod tábora a víkendových pobytů je zabezpečován z více než jedné třetiny pracovníky úřadu, konkrétně odboru sociálních věcí. Každoročně na tento tábor přijíždějí s ukázkami své práce i policisté.

„Děti i dospělí měli možnost vidět, jak pracuje čtyřnohý policista a jeho psod. Dopravní policista prověřil, zda někdo z táborníků není pod vlivem alkoholu či drog. Děti měly možnost ověřit své znalosti z dopravní problematiky formou testu pro chodce či cyklisty. Po vyhodnocení testu dopravním policistou obdržel každý účastník přednášky drobné dárky jako omalovánky, rozvrhy hodin či samolepky s logem policie,“ popsala seznámení s policejní prací tisková mluvčí Hana Millerová.

Jak dodala, sama pohovořila o problematice dětských úrazů a to nejen o prázdninách. Připomněla nutnost nošení cyklistické přilby i reflexních prvků, dále upozornila na úskalí při konzumaci alkoholu a drog. Důrazně děti upozornila na to, aby zbytečně netelefonovaly na tísňové linky, pokud není potřeba pomoci. V závěru prezentace policisté odpovídali nejen malým táborníkům na nejrůznější dotazy ze své práce, ale i z běžného života. „Aktivity dětí a organizace pobytů se příliš neodlišují od běžných dětských táborů organizovanými jinými organizacemi. Město si velmi váží dnes již tradiční, bohaté a výborné spolupráce s Domem dětí a mládeže v Jindřichově Hradci, který umožňuje pořádání těchto akcí v jeho zařízení na turistické základně v Dolním Radíkově. Po celou dobu činnost dětí zpestřují a obohacují akce organizované oblastním spolkem Českého červeného kříže za účasti některých složek integrovaného záchranného systému. Velmi si také ceníme smluvní participace s Policií České republiky spočívající v účasti jednoho pracovníka, který působí jako vedoucí oddílu, a zajímavých ukázek policejní činnosti,“ upřesnila Zdeňka Šindelářová. Vedle těchto aktivit podle jejího sdělení celou uvedenou dobu město umožňuje a podporuje také fungování Zařízení sociálně výchovné činnosti pro děti. „Každý týden ve školním roce se dvě až tři pracovnice odboru sociálních věcí schází s asi 25 dětmi a snaží se jim připravit pestrý program, který všestranně rozvíjí schopnosti a dovednosti dětí a umožní jim tak využít volný čas a zároveň zprostředkují poznání, jak smysluplně s volným časem naložit,“ vysvětlila. Zmínila i dobrou spolupráci se Střední odbornou školou a Středním odborným učilištěm v Jindřichově Hradci, která umožňuje sportovní a tělovýchovné vyžití dětí.

Aby dětem v účasti na těchto aktivitách nestála žádná překážka, tak město svým rozpočtem kryje roční náklady ve výši 30 tisíc korun a díky tomu rodiče žádné poplatky nemusí hradit.

Podle informací vedoucí odboru se město snaží získávat finanční prostředky i z jiných zdrojů. Například v roce 2005 byla podepsána smlouva o financování akce z grantového schématu SROP na podporu sociální integrace v Jihočeském kraji. Na základě této smlouvy město získalo finanční pomoc v celkové výši téměř 392 tisíce korun. Z této částky činil příspěvek z rozpočtu kraje 38 tisíc, 118 tisíc korun z národních veřejných zdrojů a ze státního rozpočtu a ostatní tvořil příspěvek z evropského strukturálního fondu.

„Pokud je nám známo, tak náš úřad je v kraji s touto činností ojedinělý. Při našem pohledu můžeme říci, že se tato činnost pozitivně odráží ve vztahu dětí k úřadu a k jeho pracovníkům, což se mnohdy přenáší i na jejich rodiče,“ řekla Zdeňka Šindelářová.

113

¹¹³ Autor: Jana Hýbková

PŘÍLOHA Č. 5

SPRÁVNÍ OBVODY JEDNOTLIVÝCH OBCÍ OBECNÍCH ÚŘADŮ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ V OKRESE JINDŘICHŮV HRADEC

Obrázek. č 1 Správní obvod Jindřichův Hradec¹¹⁴

¹¹⁴[http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/administrativni_mapa_spravniho_obvodu_jindrichuv_hradec/\\$File/ORP3105.jpg](http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/administrativni_mapa_spravniho_obvodu_jindrichuv_hradec/$File/ORP3105.jpg)

Obrázek č.2 Správní obvod Dačice¹¹⁵

¹¹⁵[http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/administrativni_mapa_spravniho_obvodu_dacice/\\$File/ORP_3104.jpg](http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/administrativni_mapa_spravniho_obvodu_dacice/$File/ORP_3104.jpg)

Obrázek č.3 Správni obvod Třeboň¹¹⁶

¹¹⁶[http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/administrativni_mapa_spravniho_obvodu_trebon/\\$File/ORP_3114.jpg](http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/administrativni_mapa_spravniho_obvodu_trebon/$File/ORP_3114.jpg)